

ANALÝZA STREDNÉHO ODBORNÉHO VZDELÁVANIA NA SLOVENSKU

Bratislava, august 2022

Obsah

MANAŽÉRSKE ZHRNUTIE	6
ÚVOD	9
SLOVENSKÝ SYSTÉM ODBORNÉHO VZDELÁVANIA	10
KOORDINÁCIA ODBORNÉHO VZDELÁVANIA A PRÍPRAVY PRE TRH PRÁCE.....	18
STAV STREDOŠKOLSKÉHO VZDELÁVANIA NA SLOVENSKU	33
NEZAMESTNANOSŤ ABSOLVENTOV STREDNÝCH ŠKÔL.....	41
NEMECKÝ SYSTÉM ODBORNÉHO VZDELÁVANIA A PRÍPRAVY	61
RAKÚSKY SYSTÉM ODBORNÉHO VZDELÁVANIA A PRÍPRAVY.....	64
NÓRSKY SYSTÉM ODBORNÉHO VZDELÁVANIA A PRÍPRAVY	66
MAĎARSKÝ SYSTÉM ODBORNÉHO VZDELÁVANIA A PRÍPRAVY	68
POLSKÝ SYSTÉM ODBORNÉHO VZDELÁVANIA A PRÍPRAVY	70
ČESKÝ SYSTÉM ODBORNÉHO VZDELÁVANIA A PRÍPRAVY	73
ZHRNUTIE A ODPORÚČANIA.....	76
BIBLIOGRAFIA.....	92

Zoznam tabuliek

TABUĽKA 1: ŠTRUKTÚRA ZAMESTNANOSTI V BRATISLAVSKOM SAMOSPRÁVNOM KRAJI A ZÁSTUPCOV ZAMESTNÁVATEĽOV V KRAJSKEJ RADE PRE ODBORNÉ VZDELÁVANIE A PRÍPRAVU PODĽA HOSPODÁRSKÝCH ODVETVÍ (BEZ KOLEKTÍVNYCH ZÁSTUPCOV REPREZENTUJÚCICH CELÉ HOSPODÁRSTVO A NEZARADITEĽNÝCH DO KONKRÉTNÝCH ODVETVÍ) V ROKU 2019	24
TABUĽKA 2: ŠTRUKTÚRA ZAMESTNANOSTI V TRNAVSKOM SAMOSPRÁVNOM KRAJI A ZÁSTUPCOV ZAMESTNÁVATEĽOV V KRAJSKEJ RADE PRE ODBORNÉ VZDELÁVANIE A PRÍPRAVU PODĽA HOSPODÁRSKÝCH ODVETVÍ (BEZ KOLEKTÍVNYCH ZÁSTUPCOV REPREZENTUJÚCICH CELÉ HOSPODÁRSTVO A NEZARADITEĽNÝCH DO KONKRÉTNÝCH ODVETVÍ) V ROKU 2019	25
TABUĽKA 3: ŠTRUKTÚRA ZAMESTNANOSTI V TRENČIANSKOM SAMOSPRÁVNOM KRAJI A ZÁSTUPCOV ZAMESTNÁVATEĽOV V KRAJSKEJ RADE PRE ODBORNÉ VZDELÁVANIE A PRÍPRAVU PODĽA HOSPODÁRSKÝCH ODVETVÍ (BEZ KOLEKTÍVNYCH ZÁSTUPCOV REPREZENTUJÚCICH CELÉ HOSPODÁRSTVO A NEZARADITEĽNÝCH DO KONKRÉTNÝCH ODVETVÍ) V ROKU 2019	26
TABUĽKA 4: ŠTRUKTÚRA ZAMESTNANOSTI V NITRIANSKOM SAMOSPRÁVNOM KRAJI A ZÁSTUPCOV ZAMESTNÁVATEĽOV V KRAJSKEJ RADE PRE ODBORNÉ VZDELÁVANIE A PRÍPRAVU PODĽA HOSPODÁRSKÝCH ODVETVÍ (BEZ KOLEKTÍVNYCH ZÁSTUPCOV REPREZENTUJÚCICH CELÉ HOSPODÁRSTVO A NEZARADITEĽNÝCH DO KONKRÉTNÝCH ODVETVÍ) V ROKU 2019	27
TABUĽKA 5: ŠTRUKTÚRA ZAMESTNANOSTI V ŽILINSKOM SAMOSPRÁVNOM KRAJI A ZÁSTUPCOV ZAMESTNÁVATEĽOV V KRAJSKEJ RADE PRE ODBORNÉ VZDELÁVANIE A PRÍPRAVU PODĽA HOSPODÁRSKÝCH ODVETVÍ (BEZ KOLEKTÍVNYCH ZÁSTUPCOV REPREZENTUJÚCICH CELÉ HOSPODÁRSTVO A NEZARADITEĽNÝCH DO KONKRÉTNÝCH ODVETVÍ) V ROKU 2019	28
TABUĽKA 6: ŠTRUKTÚRA ZAMESTNANOSTI V BANSKOBYSTRICKOM SAMOSPRÁVNOM KRAJI A ZÁSTUPCOV ZAMESTNÁVATEĽOV V KRAJSKEJ RADE PRE ODBORNÉ VZDELÁVANIE A PRÍPRAVU PODĽA HOSPODÁRSKÝCH ODVETVÍ (BEZ KOLEKTÍVNYCH ZÁSTUPCOV REPREZENTUJÚCICH CELÉ HOSPODÁRSTVO A NEZARADITEĽNÝCH DO KONKRÉTNÝCH ODVETVÍ) V ROKU 2019	29
TABUĽKA 7: ŠTRUKTÚRA ZAMESTNANOSTI V PREŠOVSKOM SAMOSPRÁVNOM KRAJI A ZÁSTUPCOV ZAMESTNÁVATEĽOV V KRAJSKEJ RADE PRE ODBORNÉ VZDELÁVANIE A PRÍPRAVU PODĽA HOSPODÁRSKÝCH ODVETVÍ (BEZ KOLEKTÍVNYCH ZÁSTUPCOV REPREZENTUJÚCICH CELÉ HOSPODÁRSTVO A NEZARADITEĽNÝCH DO KONKRÉTNÝCH ODVETVÍ) V ROKU 2019	30
TABUĽKA 8: ŠTRUKTÚRA ZAMESTNANOSTI V KOŠICKOM SAMOSPRÁVNOM KRAJI A ZÁSTUPCOV ZAMESTNÁVATEĽOV V KRAJSKEJ RADE PRE ODBORNÉ VZDELÁVANIE A PRÍPRAVU PODĽA HOSPODÁRSKÝCH ODVETVÍ (BEZ KOLEKTÍVNYCH ZÁSTUPCOV REPREZENTUJÚCICH CELÉ HOSPODÁRSTVO A NEZARADITEĽNÝCH DO KONKRÉTNÝCH ODVETVÍ) V ROKU 2019	31
TABUĽKA 9: PRIEMERNÝ POČET VOĽNÝCH PRACOVNÝCH MIEST NAHLÁSENÝCH NA ÚRADY PSVAR PODĽA POŽADOVANÉHO VZDELANIA A KRAJA V SR V ROKU 2020.....	42
TABUĽKA 10: PRIEMERNÝ POČET VOĽNÝCH PRACOVNÝCH MIEST NAHLÁSENÝCH NA ÚRADY PSVAR PODĽA POŽADOVANEJ PROFESIE (SK ISCO-08) A KRAJA V SR V ROKU 2020.....	44
TABUĽKA 11: ODHADOVANÁ MIERA NEZAMESTNANOSTI ABSOLVENTOV STREDNÝCH ŠKÔL V SEPTEMBRI 2020 V SR	52
TABUĽKA 12: ABSOLVENTI STREDNÝCH ŠKÔL DENNEJ FORMY ŠTÚDIA ZA ŠKOLSKÝ ROK 2019/2020 PODĽA SKUPINY ODBOROV A KRAJA V SR	53
TABUĽKA 13: ABSOLVENTI STREDNÝCH ŠKÔL ZA ŠKOLSKÉ ROKY 2018/2019 A 2019/2020 A ABSOLVENTSKÁ MIERA NEZAMESTNANOSTI VO VYBRANÝCH Mesiacoch PODĽA SKUPÍN ODBOROV ŠTÚDIA V SR	56
TABUĽKA 14: ABSOLVENTI STREDNÝCH ŠKÔL ZA ŠKOLSKÉ ROKY 2018/2019 A 2019/2020 A ABSOLVENTSKÁ MIERA NEZAMESTNANOSTI VO VYBRANÝCH Mesiacoch PODĽA ODBORU ŠTÚDIA V RÁMCI SKUPINY ODBOROV TEXTIL A ODEVNÍCTVO V SR	57
TABUĽKA 15: ABSOLVENTI STREDNÝCH ŠKÔL ZA ŠKOLSKÉ ROKY 2018/2019 A 2019/2020 A ABSOLVENTSKÁ MIERA NEZAMESTNANOSTI VO VYBRANÝCH Mesiacoch PODĽA ODBORU ŠTÚDIA V RÁMCI SKUPINY ODBOROV POTRAVINÁRSTVO V SR	57

TABUĽKA 16: ABSOLVENTI STREDNÝCH ŠKÔL ZA ŠKOLSKÉ ROKY 2018/2019 A 2019/2020 A ABSOLVENTSKÁ MIERA NEZAMESTNANOSTI VO VYBRANÝCH MESIACHOCH PODĽA ODBORU ŠTÚDIA V RÁMCI SKUPINY ODBOROV SPRACÚVANIE DREVA A VÝROBA HUDBNÝCH NÁSTROJOV V SR	58
TABUĽKA 17: ABSOLVENTI STREDNÝCH ŠKÔL ZA ŠKOLSKÉ ROKY 2018/2019 A 2019/2020 A ABSOLVENTSKÁ MIERA NEZAMESTNANOSTI VO VYBRANÝCH MESIACHOCH PODĽA ODBORU ŠTÚDIA V RÁMCI SKUPINY ODBOROV POLYGRAFIA A MÉDIÁ V SR	58
TABUĽKA 18: ABSOLVENTI STREDNÝCH ŠKÔL ZA ŠKOLSKÉ ROKY 2018/2019 A 2019/2020 A ABSOLVENTSKÁ MIERA NEZAMESTNANOSTI VO VYBRANÝCH MESIACHOCH PODĽA ODBORU ŠTÚDIA V RÁMCI SKUPINY ODBOROV INFORMATIKA A VÝPOČTOVÁ TECHNIKA V SR	58
TABUĽKA 19: ABSOLVENTI STREDNÝCH ŠKÔL ZA ŠKOLSKÉ ROKY 2018/2019 A 2019/2020 A ABSOLVENTSKÁ MIERA NEZAMESTNANOSTI VO VYBRANÝCH MESIACHOCH PODĽA ODBORU ŠTÚDIA V RÁMCI SKUPINY ODBOROV POĽNOHOSPODÁRSTVO, LESNÉ HOSPODÁRSTVO A ROZVOJ VIDIEKA V SR	59
TABUĽKA 20: ZOZNAM INŠTITÚCIÍ, KTORÉ REPREZENTUJÚ ZASTUPITELIA V KRAJSKEJ RADE PRE ODBORNÉ VZDELÁVANIE A PRÍPRAVU PRI BRATISLAVSKOM SAMOSPRÁVNOM KRAJI	83
TABUĽKA 21: ZOZNAM INŠTITÚCIÍ, KTORÉ REPREZENTUJÚ ZASTUPITELIA V KRAJSKEJ RADE PRE ODBORNÉ VZDELÁVANIE A PRÍPRAVU PRI TRNAVSKOM SAMOSPRÁVNOM KRAJI	84
TABUĽKA 22: ZOZNAM INŠTITÚCIÍ, KTORÉ REPREZENTUJÚ ZASTUPITELIA V KRAJSKEJ RADE PRE ODBORNÉ VZDELÁVANIE A PRÍPRAVU PRI TRENČIANSKOM SAMOSPRÁVNOM KRAJI	85
TABUĽKA 23: ZOZNAM INŠTITÚCIÍ, KTORÉ REPREZENTUJÚ ZASTUPITELIA V KRAJSKEJ RADE PRE ODBORNÉ VZDELÁVANIE A PRÍPRAVU PRI NITRIANSKOM SAMOSPRÁVNOM KRAJI	86
TABUĽKA 24: ZOZNAM INŠTITÚCIÍ, KTORÉ REPREZENTUJÚ ZASTUPITELIA V KRAJSKEJ RADE PRE ODBORNÉ VZDELÁVANIE A PRÍPRAVU PRI ŽILINSKOM SAMOSPRÁVNOM KRAJI	87
TABUĽKA 25: ZOZNAM INŠTITÚCIÍ, KTORÉ REPREZENTUJÚ ZASTUPITELIA V KRAJSKEJ RADE PRE ODBORNÉ VZDELÁVANIE A PRÍPRAVU PRI BANSKOBYSTRICKOM SAMOSPRÁVNOM KRAJI	88
TABUĽKA 26: ZOZNAM INŠTITÚCIÍ, KTORÉ REPREZENTUJÚ ZASTUPITELIA V KRAJSKEJ RADE PRE ODBORNÉ VZDELÁVANIE A PRÍPRAVU PRI PREŠOVSKOM SAMOSPRÁVNOM KRAJI	89
TABUĽKA 27: ZOZNAM INŠTITÚCIÍ, KTORÉ REPREZENTUJÚ ZASTUPITELIA V KRAJSKEJ RADE PRE ODBORNÉ VZDELÁVANIE A PRÍPRAVU PRI KOŠICKOM SAMOSPRÁVNOM KRAJI	90
TABUĽKA 28: FORMY FINANČNEJ PODPORY PRE ZAMESTNÁVATEĽOV NA ZAPOJENIE SA DO SYSTÉMU DUÁLNEHO VZDELÁVANIA VO VYBRANÝCH KRAJINÁCH	91

Zoznam grafov

GRAF 1: VÝVOJ CELKOVÉHO POČTU ŽIAKOV STREDNÝCH ŠKÔL DENNEJ FORMY ŠTÚDIA (V TIS.) A CELKOVÉHO POČTU UČITEĽOV STREDNÝCH ŠKÔL (V TIS.).....	33
GRAF 2: VÝVOJ POČTU ŽIAKOV STREDNÝCH ŠKÔL V DENNEJ FORME ŠTÚDIA NA JEDNÉHO UČITEĽA	34
GRAF 3: VÝVOJ VZDELANOSTNEJ ŠTRUKTÚRY OBYVATEĽSTVA SR (V %)	35
GRAF 4: PODIEL OBYVATEĽSTVA S PREDPRIMÁRNÝM, PRIMÁRNÝM A NIŽŠÍM SEKUNDÁRNÝM VZDELANÍM V ROKU 2020 VO VYBRANÝCH EURÓPSKYCH KRAJINÁCH (V %)	35
GRAF 5: PODIEL MLADÝCH ĽUDÍ DO 24 ROKOV NEPOKRAČUJÚCICH V ĎALŠOM NEPOVINNOM VZDELÁVANÍ V EÚ A V SR (V %)	36
GRAF 6: PODIEL MLADÝCH ĽUDÍ OD 18 DO 24 ROKOV NEPOKRAČUJÚCICH V ĎALŠOM NEPOVINNOM VZDELÁVANÍ V ROKU 2020 VO VYBRANÝCH EURÓPSKYCH KRAJINÁCH (V %).....	37
GRAF 7: PODIEL ŽIAKOV ODBORNÉHO VZDELÁVANIA NA VYŠŠOM SEKUNDÁRNOM VZDELÁVANÍ V ROKU 2019 V EURÓPSKYCH KRAJINÁCH (V %)	38
GRAF 8: VÝVOJ PODIELOV ŽIAKOV DENNEJ FORMY ŠTÚDIA JEDNOTLIVÝCH DRUHOV STREDNÝCH ŠKÔL (V %) .	39
GRAF 9: VÝVOJ PODIELOV ŽIAKOV SOŠ A KONZERVATÓRIÍ DENNEJ FORMY ŠTÚDIA PODĽA JEDNOTLIVÝCH DRUHOV ŠTÚDIA (V %).....	39
GRAF 10: ŠTRUKTÚRA ŽIAKOV SOŠ DENNEJ FORMY ŠTÚDIA PODĽA MIESTA VÝKONU ODBORNÉHO VÝCVIKU ALEBO PRAXE NA ZAČIATKU ŠKOLSKÉHO ROKA 2020/2021	40
GRAF 11: MIERA NEZAMESTNANOSTI V SR PODĽA DOSIAHNUTÉHO VZDELANIA (V %)	41
GRAF 12: PRIEMERNÝ POČET VOĽNÝCH PRACOVNÝCH MIEST NAHLÁSENÝCH NA ÚRADY PSVAR PODĽA POŽADOVANÉHO VZDELANIA V SR V ROKU 2020.....	43
GRAF 13: PRIEMERNÝ POČET VOĽNÝCH PRACOVNÝCH MIEST NAHLÁSENÝCH NA ÚRADY PSVAR PODĽA POŽADOVANEJ PROFESIE (SK ISCO-08) V SR V ROKU 2020.....	45
GRAF 14: MIERA NEZAMESTNANOSTI MLADÝCH ĽUDÍ OD 15 DO 29 ROKOV S PRIMÁRNÝM A NIŽŠÍM SEKUNDÁRNÝM VZDELANÍM V ROKU 2020 VO VYBRANÝCH EURÓPSKYCH KRAJINÁCH (V %)	45
GRAF 15: MIERA NEZAMESTNANOSTI MLADÝCH ĽUDÍ OD 15 DO 29 ROKOV S VYŠŠÍM SEKUNDÁRNÝM A POST-SEKUNDÁRNÝM VZDELANÍM V ROKU 2020 VO VYBRANÝCH EURÓPSKYCH KRAJINÁCH (V %)	46
GRAF 16: VÝVOJ MIERY NEZAMESTNANOSTI PODĽA SAMOSPRÁVNÝCH KRAJOV V SR (V %)	47
GRAF 17: VÝVOJ MIERY NEZAMESTNANOSTI MLADÝCH ĽUDÍ OD 15 DO 24 ROKOV PODĽA SAMOSPRÁVNÝCH KRAJOV V SR (V %)	47
GRAF 18: MIERA ZAMESTNANOSTI NEDÁVNÝCH ABSOLVENTOV VŠETKÝCH ÚROVNÍ VZDELANIA V EÚ A V SR (V %).....	48
GRAF 19: MIERA ZAMESTNANOSTI NEDÁVNÝCH ABSOLVENTOV PODĽA DOSIAHNUTÉHO VZDELANIA V SR (V %)	49
GRAF 20: MIERA ZAMESTNANOSTI NEDÁVNÝCH ABSOLVENTOV S VYŠŠÍM SEKUNDÁRNÝM A POST-SEKUNDÁRNÝM VZDELANÍM V ROKU 2020 VO VYBRANÝCH EURÓPSKYCH KRAJINÁCH (V %)	49
GRAF 21: MIERA ZAMESTNANOSTI NEDÁVNÝCH ABSOLVENTOV S ODBORNÝM VYŠŠÍM SEKUNDÁRNÝM VZDELANÍM V ROKU 2020 VO VYBRANÝCH EURÓPSKYCH KRAJINÁCH (V %).....	50
GRAF 22: DLHODOBÝ VÝVOJ MIERY NEZAMESTNANOSTI ABSOLVENTOV UČEBNÝCH, ŠTUDIJNÝCH ODBOROV, GYMNÁZIÍ A EVIDOVANEJ MIERY NEZAMESTNANOSTI V SR	51
GRAF 23: PODIEL ŽIAKOV ODBORNÉHO VZDELÁVANIA ZAPOJENÝCH DO DUÁLNEHO VZDELÁVANIA NA SLOVENSKU, V NEMECKU A V RAKÚSKU (V %).....	78

Manažérske zhrnutie

Vysoká miera nezamestnanosti mladých ľudí a absolventov a s tým spojený znižujúci sa záujem o odborné vzdelávanie a prípravu predstavujú pretrvávajúci problém, ktorému čelí väčšina európskych štátov, vrátane Slovenska. Počas posledných 10 rokov sa preto v Slovenskej republike uskutočnilo niekoľko zmien, ktorých cieľom je zlepšiť celkový stav odborného vzdelávania a prípravy a zosúladiť ho viac s potrebami trhu práce a zamestnávateľov.

Predkladaná analýza popisuje súčasný systém odborného vzdelávania a prípravy na Slovensku a zhodnocuje jeho efektívnosť s ohľadom na potreby trhu práce. Jej cieľom je identifikovať problematické aspekty, na ktoré je potrebné sa zamerať pri jeho ďalšom rozvoji a navrhnúť potencionálne riešenia. Vychádza pritom z verejne dostupných údajov o vzdelávacom systéme a trhu práce na Slovensku a v zahraničí.

Medzi kľúčové zistenia a odporúčania patrí:

- **Od roku 2003 počet žiakov stredných škôl nepretržite klesá.** V roku 2020 sa na stredných školách v dennej forme štúdia vzdelávalo 203 211 žiakov, čo je takmer o 130 000 tisíc menej ako v roku 2003. Tento trend sa pritom v najbližšej budúcnosti v dôsledku demografického vývoja zásadne nezlepší. **Pracovný trh tak bude v blízkej budúcnosti veľmi pravdepodobne pociťovať čoraz väčší nedostatok pracovných síl**, pretože počet ekonomicky aktívneho obyvateľstva bude klesať a odchádzajúcu pracovnú silu nebude mať v plnej miere kto nahradiť.
- **V porovnaní s ostatnými európskymi krajinami je na Slovensku podiel žiakov na vyššom sekundárnom odbornom vzdelávaní (stredné odborné vzdelávanie bez/s maturitou) dlhodobo jeden z najvyšších.** V roku 2020 sa na odbornom vzdelávaní podieľalo 62,2 % žiakov stredných škôl v dennej forme štúdia. Drvivá väčšina z nich (75 %) sa pritom vzdelávala v odboroch s maturitou. Ďalších 18,6 % žiakov týchto škôl sa zúčastňovalo stredného vzdelávania bez maturitnej skúšky a len 3,8 % žiakov sa vzdelávalo v nadstavbovom štúdiu.
- **Praktická príprava žiakov sa uskutočňuje najmä v škole a u nemalej časti žiakov absentuje úplne.** Na začiatku školského roka 2020/2021 malo praktickú výuku u zamestnávateľa len 32,8 % žiakov SOŠ dennej formy štúdia. Praktickú výuku v školských zariadeniach malo 41,7 % žiakov SOŠ a 24,3 % žiakov SOŠ nemalo žiadnu odbornú prípravu. **V rámci systému duálneho vzdelávania sa ku koncu školského roka 2020/2021 vzdelávalo len 6,8 % žiakov SOŠ**, čo je výrazne menej než v krajinách známych vysokou mierou uplatniteľnosti absolventov odborného vzdelávania, ako napríklad Rakúsko a Nemecko.
- **Spomedzi európskych krajín Slovensko dlhodobo dosahuje najhoršie výsledky v miere nezamestnanosti obyvateľstva s primárnym (1. stupeň [základnej školy](#)) a nižším sekundárnym vzdelaním (2. stupeň základnej školy a nižšie ročníky osemročných gymnázií), a to vrátane mladých ľudí, ktorá je zároveň výrazne geograficky podmienená.** V roku 2020 bolo 30,6 % obyvateľov s primárnym a nižším sekundárnym vzdelaním nezamestnaných, pričom spomedzi mladých ľudí to bolo až 44,3 %. Riešením tohto chronického problému slovenského hospodárstva by mali byť **opatrenia na podporu mobility pracovnej sily, podpora rozvoja hospodárstva s vysokou nezamestnanosťou, či zavedenie povinného odborného vzdelávania aj po prekročení povinnej školskej dochádzky (po vzore Nemecka).**

- **Celková miera nezamestnanosti mladých ľudí na Slovensku sa však od roku 2013 výrazne zlepšila.** U mladých ľudí s vyšším sekundárnym (stredné vzdelávanie bez/s maturitou) a post-sekundárnym vzdelaním (nadstavbové a pomaturitné kvalifikačné vzdelávanie) bola v roku 2020 v blízkosti priemeru EÚ na úrovni 11,3 %. Tento pokles nezamestnanosti však kopíroval širší vývoj v národnom hospodárstve, reálny vplyv legislatívnych zmien v školstve tak zostáva neurčitý.
- **Ponuka na slovenskom pracovnom trhu pozostáva najmä z nízko kvalifikovaných profesií vo výrobe, stavebníctve a doprave** (operatéri strojov, montážni pracovníci, vodiči a obsluha pojazdných strojových zariadení, pomocní a iní nekvalifikovaní pracovníci). Tieto profesie predstavovali až 51,1 % podiel z celkového počtu nahlásených voľných pracovných miest v roku 2020. Napriek tomu bola **absolventská miera nezamestnanosti v zodpovedajúcich skupinách odborov relatívne vysoká.** V skupinách odborov potravinárstvo; textil a odevníctvo; spracúvanie dreva a výroba hudobných nástrojov; polygrafia a médiá bola viac ako 10 % aj 9 mesiacov od ukončenia školy.
- Nami **odhadovaná miera nezamestnanosti absolventov stredných škôl školského roka 2019/2020 bola približne 15 %**, pričom miera nezamestnanosti absolventov SOŠ bola vzhľadom na ich vyšší počet ako absolventov gymnázií pravdepodobne ešte o niečo vyššia. Vyššia miera nezamestnanosti čerstvých absolventov určitých odborov a ich nízka absorpcia trhom práce aj niekoľko mesiacov po skončení školy indikujú **nesúlad medzi potrebami pracovného trhu a pripravenosťou uchádzačov o zamestnanie vo vybraných odboroch.**
- Jedným z kľúčových nástrojov systému koordinácie je **určovanie najvyššieho počtu žiakov prvého ročníka** v dennej forme štúdia na stredných školách v členení na jednotlivé študijné odbory alebo na jednotlivé učebné odbory pre príslušný školský rok v každom samosprávnom kraji. Tieto **počty určuje samosprávny kraj do 15. novembra**, a to pre každú strednú školu vo svojej územnej pôsobnosti, teda vrátane stredných škôl, ktorých zriaďovateľom je aj iná fyzická alebo právnická osoba. Dotýka sa tak aj súkromných a cirkevných stredných škôl, čo má za následok, že jeden zriaďovateľ (samosprávny kraj) má kompetenciu regulovať ostatných, pre neho konkurenčných, zriaďovateľov.
- Pri určovaní najvyššieho počtu žiakov prvého ročníka zo strany samosprávnych krajov je **nevyhnutné mať k dispozícii kvalitné štatistické údaje** o uplatnení absolventov, súčasnej situácii na trhu práce a trendoch vývoja na trhu práce a hospodárstva, na základe ktorých by bolo možné aspoň do istej miery predvídať vývoj na trhu práce. Takéto štatistické údaje v súčasnosti do veľkej miery absentujú a rozhodovanie pri koordinácii odborného vzdelávania a prípravy tak môže byť ovplyvnené skôr **požiadavkami jednotlivých záujmových skupín**, než kvalitnými podkladovými analýzami. Efektívnosť určovania najvyššieho počtu žiakov prvého ročníka v dennej forme štúdia na stredných školách ako nástroja na zosúladenie vzdelávacieho systému pre potreby trhu práce je tak v praxi otázna.
- Dôležitým orgánom pre zosúladovanie vzdelávacieho systému s potrebami trhu práce **sú krajské rady pre odborné vzdelávanie a prípravu**, v ktorých však v praxi často absentuje reprezentatívne zastúpenie významných odvetví hospodárstva kraja, pričom priemyselné odvetvia sú spravidla zastúpené na úkor služieb a obchodu. Do budúca je dôležité **prehodnotiť zloženie krajských rád, tak aby ich zloženie zodpovedalo zastúpeniu jednotlivých sektorov v ekonomike kraja a zároveň prehodnotiť ich právomoci.**

- **Vzdelanostná úroveň obyvateľstva Slovenska sa dlhodobo zlepšuje, a to zvyšujúcim sa podielom obyvateľov s terciárnym (vysokoškolským) vzdelaním.** Rast vzdelanosti je pre budúci konkurencieschopný vývoj hospodárstva nevyhnutný, je ale potrebné regulovať ho správnym smerom. V tomto ohľade by pomohlo zamerať sa **na rozvíjanie odborného vzdelávania na gymnáziách**, smerovaného najmä na rozvoj podnikateľských a informačnotechnologických zručností. Taktiež by bolo vhodné zamerať sa na **rozvinutie odborného post-sekundárneho vzdelávania a vytvoriť neexistujúce terciárne odborné vzdelávanie.**
- **Prínosom pre systém odborného vzdelávania a prípravy bolo zavedenie systému duálneho vzdelávania**, pri ktorom je stále výzvou podporiť záujem zo strany zamestnávateľov, a to hlavne malých a stredných podnikov a živnostníkov. Za týmto cieľom by mali byť **posilnené regionálne centrá Štátneho inštitútu odborného vzdelávania (ŠIOV), tzv. Dual pointy**, ktoré poskytujú odborné poradenstvo pre zamestnávateľov a školy a sprevádzajú ich v systéme duálneho vzdelávania. Vyššia miera nezamestnanosti je stabilne zaznamenávaná pri absolventoch učebných odboroch ako pri študijných, čo môže poukazovať na ich neadekvátnu pripravenosť na trh práce, a to neadekvátnou kvalitou vzdelávacieho procesu alebo výberom povolania nevyžadovaným pracovným trhom.
- V nadväznosti na štvrtú priemyselnú revolúciu (tzv. Priemysel 4.0) je vývoj moderného hospodárstva veľmi dynamický a vyžaduje od pracujúcich veľmi veľkú mieru flexibility a adaptability na nové podmienky. Vzhľadom na dynamický vývoj ekonomiky, technologického pokroku a trhu práce nie je dlhodobého hľadiska možné určiť aké povolania budú v budúcnosti potrebné. U žiakov je preto **nevyhnutné rozvíjať tie zručnosti, ktoré využijú univerzálne bez ohľadu na to, aké povolanie budú vykonávať.** Nevyhnutnou podmienkou pre udržanie konkurencieschopnosti slovenského hospodárstva je preto ďalšie **rozvíjanie celoživotného vzdelávania a zmena obsahu vzdelávania s dôrazom na rozvoj mäkkých zručností** (napr. riešenie komplexných problémov, kreativita, schopnosť učiť sa nové poznatky) a emocionálnu inteligenciu.
- Výraznou bariérou je **nízka prestíž odborného vzdelávania v spoločnosti**, ktoré oproti vysokoškolskému vzdelávaniu všeobecne považuje za menejcenné. Snahou rodičov je dostať svoje deti primárne na gymnáziá a maturitné vysvedčenie sa stalo prerekvizitou aj pre zamestnanie sa v nízko kvalifikovaných povolaniach, v ktorých nie je potrebné. Reálny záujem o štúdium daného odboru zo strany žiakov je tak častokrát v úzadí, čo sa prirodzene môže prejavovať v ich nezáujme pracovať po škole vo vyštudovanom odbore. Pre budúce smerovanie odborného vzdelávania a prípravy je preto dôležité **zefektívnenie a skvalitnenie systému kariérového poradenstva.**
- Nevyhnutným predpokladom pre zlepšenie systému stredného odborného vzdelávania je taktiež **riešenie problémov pedagogických zamestnancov.** Využitím prostriedkov **hybridného vzdelávania** by malo byť školám umožnené zdieľať tých najkvalitnejších pedagógov, čo by malo pozitívny vplyv na kvalitu vzdelávacieho procesu, najmä v regiónoch s nedostatkom pedagógov. Výzvy štvrtej priemyselnej revolúcie si taktiež vyžadujú **zapojenie odborníkov z praxe** do vzdelávacieho procesu, ktorí však nemusia nevyhnutne disponovať pedagogickým vzdelaním. Z tohto dôvodu je namieste **prehodnotiť rozsah doplňujúceho pedagogického štúdia** pre absolventov vysokoškolského štúdia v neučiteľských odboroch a zjednodušiť tak ľuďom z praxe prístup k výučbe. V neposlednom rade je nutné **poskytnúť pedagógom adekvátne platové ohodnotenie**, ktoré by sa približovalo priemeru krajín OECD (plat učiteľa na úrovni 88 % platu vysokoškolsky vzdelaných zamestnancov, na Slovensku len 70 %) a tiež zohľadňovalo regionálny trh práce, nedostatok učiteľov niektorých predmetov a kvalitu poskytovaného vzdelávania.

Úvod

Formálne vzdelávanie je dôležitým procesom, ktorý poskytuje každému jednotlivcovi možnosť rozvoja s ohľadom na jeho individuálne, ako aj spoločenské potreby. Jednou takouto potrebou je aj príprava jednotlivca na povolanie. Špecifický druh vzdelávania, ktorý je zameraný na poskytnutie poznatkov a praktických zručností účastníkom vzdelávania za účelom nájdenia uplatnenia v konkrétnom pracovnom odvetví, sa nazýva **odborné vzdelávanie a príprava**, ktorého základným prvkom je kombinácia praktickej prípravy spolu s teoretickou výukou v škole.

V súvislosti s pretrvávajúcim problémom vysokej miery nezamestnanosti mladých ľudí a absolventov, ktorému čelia európske štáty, ako aj so všeobecným poklesom záujmu o odborné vzdelávanie a prípravu sa v posledných rokoch výrazne zvýšil záujem o tento druh vzdelávania zo strany jednotlivých vlád. V mnohých európskych krajinách prebieha už niekoľko rokov verejná debata o jeho zatraktívnení a skvalitnení, ktorej výsledkom sú viaceré reformy školských systémov. Tieto reformy sú primárne zamerané na zosúladenie systému odborného vzdelávania a prípravy s požiadavkami trhu práce. Všeobecne prijímaným riešením pre dosiahnutie tohto cieľa sa stalo posilnenie a zlepšenie praktickej prípravy. Porovnanie systémov odborného vzdelávania je tak v súčasnosti založené hlavne na základe **dvoch kľúčových kritérií**:

1. pomeru medzi **teoretickou výukou a praktickou prípravou** a
2. pomeru medzi **praktickou prípravou v školských zariadeniach** (dielňach, výcvikových strediskách a pod.) a **pracovisku zamestnávateľa**.

Nastavenie týchto pomerov sa všeobecne považuje za smerodajné pre určenie efektívnosti systémov odborného vzdelávania a prípravy z pohľadu socioekonomických potrieb. Krajiny, v ktorých je zavedený vysoký podiel praktickej prípravy na pracovisku zamestnávateľa by mali byť samotnou svojou povahou viac späté s trhom práce a vykazovať tak nízku mieru nezamestnanosti, a tým aj vyššiu efektívnosť hospodárstva a menšiu mieru sociálnych problémov.

Vytváranie príležitostí pre kvalitné odborné vzdelávanie, ktoré je založené predovšetkým na praktickej príprave, sa tak stalo jednou z hlavných výziev vzdelávacích systémov veľkej časti krajín EÚ vrátane Slovenska. V posledných desiatich rokoch sa v Slovenskej republike uskutočnilo taktiež viacero legislatívnych zmien, ktorých cieľom bolo posilniť praktickú zložku odborného vzdelávania a zlepšiť tak celkový stav systému odborného vzdelávania a prípravy a zosúladiť ho viac s potrebami trhu práce.

Cieľom tejto analýzy je popísať súčasný systém odborného vzdelávania a prípravy na Slovensku, zhodnotiť jeho efektívnosť s ohľadom na potreby trhu práce a identifikovať problematické aspekty, na ktoré je potrebné sa zamerať pri jeho ďalšom rozvoji.

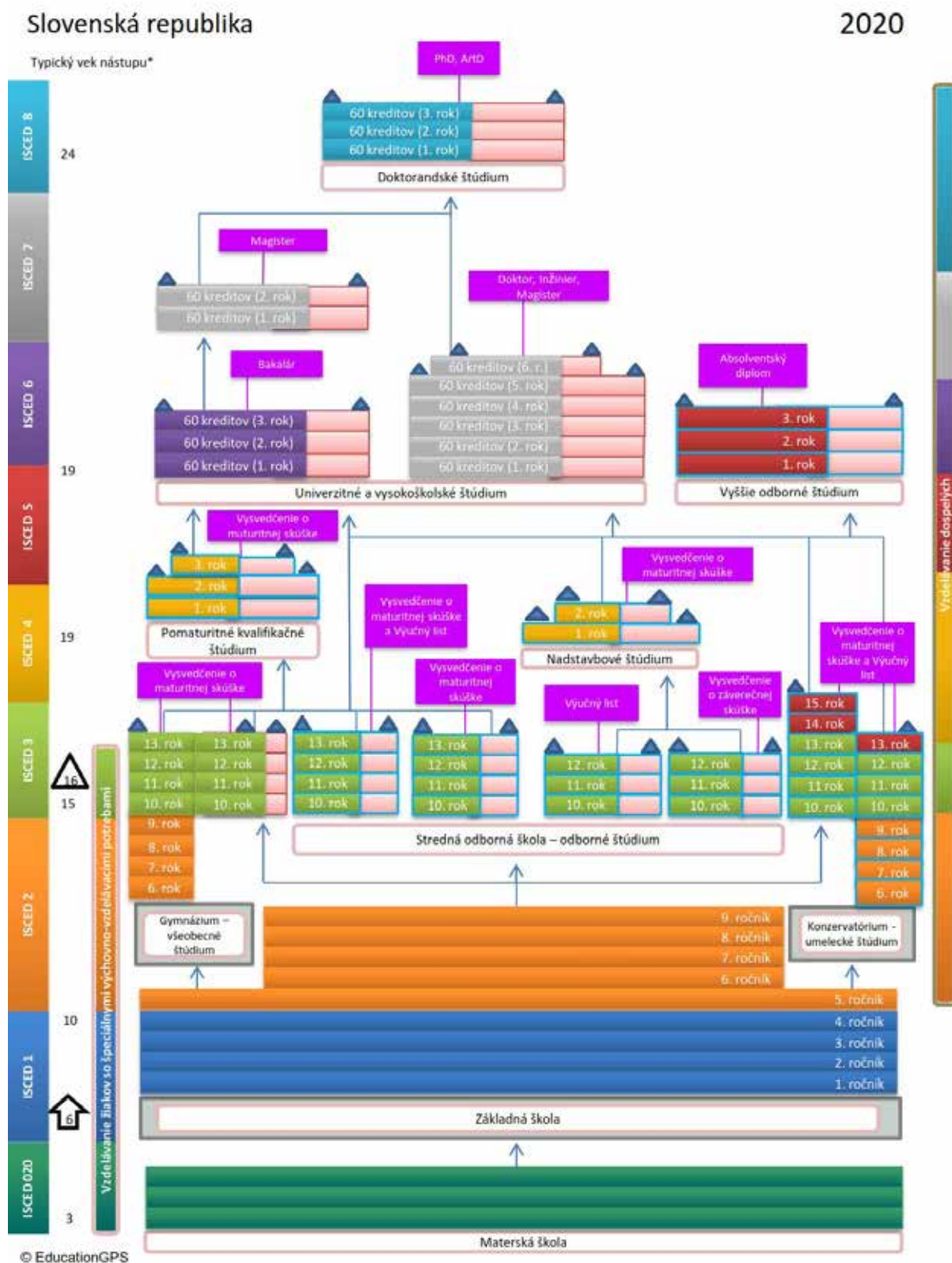
Slovenský systém odborného vzdelávania

Pretože každý vzdelávací systém je jedinečný a má odlišnú horizontálnu, aj vertikálnu štruktúru, pre potreby zmysluplnej komparácie bola pod záštitou Organizácie Spojených národov pre vzdelávanie, vedu a kultúru (UNESCO) vytvorená jednotná medzinárodná štandardná klasifikácia vzdelávania (The International Standard Classification of Education – ISCED). V súčasnosti sa používa variant klasifikácie ISCED 2011 podľa ktorej sú vzdelávacie programy na Slovensku rozdelené do nasledovných úrovní:

Úroveň	Názov úrovne	V SR zodpovedá
ISCED 0	Vzdelávanie v rannom detstve	vzdelávanie v materskej škole
ISCED 1	Primárne vzdelávanie	vzdelávanie na prvom stupni ZŠ
ISCED 2	Nižšie sekundárne vzdelávanie	vzdelávanie na druhom stupni ZŠ, nižšie stredné odborné vzdelávanie (bez maturity)
ISCED 3	Vyššie sekundárne vzdelávanie	stredné odborné vzdelávanie (bez maturity) úplné stredné vzdelávanie (s maturitou)
ISCED 4	Post-sekundárne neterciárne vzdelávanie	nadstavbové a pomaturitné štúdium
ISCED 5	Krátkodobé terciárne vzdelávanie	vyššie odborné štúdium
ISCED 6	Bakalárske alebo ekvivalentné	bakalárske štúdium
ISCED 7	Magisterské alebo ekvivalentné	magisterské štúdium
ISCED 8	Doktorandské alebo ekvivalentné	doktorandské štúdium
ISCED 9	Inde neklasifikované	-

Obrázok 1: Schéma štruktúry vzdelávacieho systému v SR

Zdroj: OECD, Education GPS

Stredoškolské vzdelávanie je na Slovensku v pôsobnosti Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR a regulované **zákonom č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon)** a **zákonom č. 61/2015 Z. z. o odbornom vzdelávaní a príprave**. Rozpočtovou organizáciou Ministerstva školstva, ktorá zabezpečuje vypracúvanie podkladov a stanovísk k návrhom koncepčných, legislatívnych a vzdelávacích materiálov, poskytuje poradenské a metodické služby, realizuje výskumné úlohy a tvorbu a implementáciu projektov a vykonáva činnosti súvisiace s medzinárodnými aktivitami v oblasti odborného vzdelávania a prípravy je **Štátny inštitút odborného vzdelávania (ŠIOV)**.

Stredoškolské odborné vzdelávanie sa vykonáva primárne na stredných odborných školách špecializovaných na vzdelávanie v určitej skupine odborov. Okrem toho sú zriadené aj školy umeleckého priemyslu zamerané na výtvarníctvo a dizajn a konzervatóriá, ktoré poskytujú odborné vzdelanie v oblasti umenia (hudobné, dramatické a tanečné). V rámci stredného odborného vzdelávania existuje **šesť vzdelávacích programov** podľa poskytovaného stupňa vzdelania:

1. **nižšie stredné odborné vzdelávanie** - zodpovedá nižšiemu sekundárnemu vzdelávaniu podľa ISCED 2011 (253). Je poskytované záujemcom, ktorí nedokončili druhý stupeň základnej školy. Štúdium zvyčajne trvá dva až tri roky a poskytujú ho stredné odborné školy a je zamerané na vykonávanie jednoduchých povolání v priemysle, poľnohospodárstve alebo službách. Absolventom sa vydáva vysvedčenie o záverečnej skúške a v niektorých prípadoch aj ako doklad o získanej kvalifikácii výučný list.
2. **stredné odborné vzdelávanie** – zodpovedá vyššiemu sekundárnemu vzdelávaniu podľa ISCED 2011 (353). Prístup majú žiaci, ktorý úspešne absolvovali aspoň druhý stupeň základnej školy, a teda dosiahli nižšie sekundárne vzdelanie. Štúdium trvá tri až štyri roky a poskytujú ho stredné odborné školy. Pripravuje žiakov hlavne na robotnícke povolania alebo remeslá. Po absolvovaní záverečnej skúšky získajú absolventi vysvedčenie o záverečnej skúške a ako doklad o získanej kvalifikácii výučný list.
3. **úplné stredné odborné vzdelávanie** – zodpovedá vyššiemu strednému vzdelávaniu podľa ISCED 2011 (354). Na rozdiel od stredného odborného vzdelávania však absolventi získajú vysvedčenie o maturitnej skúške, ktoré im umožňuje pokračovať v terciárnom vzdelávaní. V niektorých študijných odboroch získavajú popritom aj ako doklad o získanej kvalifikácii výučný list. Je poskytované na stredných odborných školách, konzervatóriách a školách umeleckého priemyslu. Rovnako ako stredné odborné vzdelávanie je dostupné žiakom, ktorý úspešne absolvovali druhý stupeň základnej školy, prípadne dosiahli nižšie sekundárne vzdelanie inou cestou (v prípade osemročných vzdelávacích programov gymnázií a konzervatórií). Štúdium trvá štyri až päť rokov.
4. **nadstavbové štúdium** – zodpovedá post-sekundárnemu neterciárnemu vzdelávaniu podľa ISCED 2011 (454). Umožňuje absolventom stredného odborného vzdelávania získať vysvedčenie o maturitnej skúške, a tým aj prístup k terciárnemu vzdelávaniu. Štúdium je poskytované na stredných odborných školách a nadväzuje na predchádzajúce odborné vzdelávanie v príbuznom odbore vzdelávania. Štúdium musí trvať najmenej dva roky.
5. **pomaturitné štúdium** – zodpovedá post-sekundárnemu neterciárnemu vzdelávaniu podľa ISCED 2011 (454). Štúdium je poskytované na stredných odborných školách a delí sa na dva druhy, a to na (1.) zdokonaľovacie a (2.) kvalifikačné. **Zdokonaľovacie pomaturitné štúdium** je určené pre absolventov úplného stredného odborného vzdelávania na zdokonaľovanie alebo inovovanie vedomostí a zručností už v absolvovanom študijnom odbore. Programy zdokonaľovacieho štúdia nevedú k novej kvalifikácii. **Kvalifikačné pomaturitné štúdium** je zriadené pre absolventov úplného stredného vzdelávania pre získanie odbornej kvalifikácie v inom odbore vzdelania, ako v ktorom vykonali maturitnú skúšku. Štúdium sa ukončuje

odbornou zložkou maturitnej skúšky ku kvalifikácii, ktorá nebola súčasťou predtým vykonanej maturitnej skúšky.

6. **vyššie odborné štúdium alebo špecializačné štúdium** – zodpovedá krátkodobému terciárnemu vzdelávaniu podľa ISCED 2011 (554). Vzdelávanie je poskytované konzervatóriami, strednými odbornými školami a školami umeleckého priemyslu. Predpokladom pre dvoj až trojročný program vzdelávania na strednej odbornej škole alebo škole umeleckého priemyslu je úspešné ukončenie úplného stredného vzdelávania. Konzervatóriá poskytujú šesť (po ukončení nižšieho stredného vzdelania) alebo osemročné (po ukončení základného vzdelania) vzdelávacie programy. Vzdelávanie je ukončené absolventskou skúškou a úspešný absolvent získa vysvedčenie o absolventskej skúške a doklad o získanej kvalifikácii, ktorým je absolventský diplom s právom používať titul „diplomovaný špecialista“ (DiS.), resp. „diplomovaný špecialista umenia“ (DiS.art) (Pathóová, Gállová a Junášková 2017).

Odbory vzdelávania sa podľa stupňa vzdelania, ktorí poskytujú, členia na učebné odbory a študijné odbory. **Učebné odbory** poskytujú nižšie stredné odborné vzdelanie a stredné odborné vzdelanie, jedná sa teda o **vzdelávacie programy bez maturitnej skúšky**. **Študijné odbory** zahŕňajú všetky ostatné vzdelávacie programy, teda tie, ktoré v sebe **zahŕňajú maturitnú skúšku** (úplné stredné vzdelanie) alebo vyžadujú **disponovať vysvedčením o maturitnej skúške**.

Koordinácia odborného vzdelávania a prípravy pre trh práce sa realizuje na **národnej a krajskej úrovni**. Pre koordináciu na **národnej úrovni** je zriadený ako poradný orgán Vlády SR, **Rada vlády SR pre odborné vzdelávanie a prípravu**. Jej členmi sú vybrané ústredné orgány štátnej správy (ministerstvá), samosprávne kraje, stavovské organizácie a profesijné organizácie a združenia odborových zväzov.

Pre úlohu koordinácie na **úrovni samosprávnych krajov** slúžia **krajské rady pre odborné vzdelávanie a prípravu** ako poradné orgány predsedov samosprávneho kraja, ktorých členmi sú zástupcovia samosprávneho kraja, okresného úradu v sídle kraja, úradu práce, sociálnych vecí a rodiny v sídle kraja, regionálnych komôr stavovských organizácií, profesijných organizácií a zamestnávateľov, ktorí prispievajú k rozvoju regionálnej zamestnanosti, zástupcovia zamestnancov, zriaďovateľov stredných škôl v samosprávnom kraji a Centra pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie v sídle kraja.

Stredoškolské odborné vzdelávanie sa vykonáva na:

- stredných odborných školách (SOŠ)
- školách umeleckého priemyslu (ŠUP)
- konzervatóriách

Odbory odborného vzdelávania sa podľa stupňa vzdelania delia na:

- učebné (bez maturity)
- študijné (s maturitou a nadväzujúce)

Orgánmi pre koordináciu odborného vzdelávania sú:

- Rada vlády SR pre odborné vzdelávanie a prípravu
- krajské rady pre odborné vzdelávanie a prípravu

V roku 2008 bola uskutočnená **reforma vzdelávania prijatím nového školského zákona č. 245/2008 Z. z.**, ktorý zaviedol nové vzdelávacie štandardy a **dvojúrovňový model vzdelávacích programov**, ktorý zahŕňa **štátne vzdelávacie programy (ŠVP)** a **školské vzdelávacie programy (ŠkVP)**.

Na prvej (národnej) úrovni sú **ŠVP**, ktoré vymedzujú povinný obsah vzdelávania pre všeobecné vzdelávanie, ako aj odborné vzdelávanie a prípravu, ktorý je garantovaný štátom. Vydáva a zverejňuje

ich Ministerstvo, školstva, vedy, výskumu a športu SR. ŠVP týkajúce sa odborného vzdelávania a prípravy sú pritom vypracúvané Štátnym inštitútom odborného vzdelávania (ŠIOV), ktorý ich vypracúva na základe rokovaní so zamestnávateľmi, zriaďovateľmi škôl a ich profesijnými a záujmovými združeniami s celoslovenskou pôsobnosťou a s rezortnými ministerstvami v rozsahu ich odvetvovej pôsobnosti. ŠVP sú vytvorené pre jednotlivé skupiny odborov. ŠVP sú **záväzným východiskovým dokumentom pre tvorbu ŠkVP**, ktoré reprezentujú druhú úroveň dvojúrovňového modelu vzdelávania, ale aj učebníc, učebných textov a pracovných zošitov a pre hodnotenie a kontrolu výsledkov vzdelávania. Dvojúrovňovým modelom vzdelávania sa dáva možnosť každej škole, aby prostredníctvom využitia disponibilných hodín **reflektovala vo svojom ŠkVP špecifické regionálne podmienky** (najmä zabezpečenie súladu medzi odborným vzdelávaním a trhom práce) a **vlastné koncepcie výchovy**. Súčasťou ŠKP sú aj rámcové učebné plány, ktoré vymedzujú **proporcie medzi všeobecným a odborným vzdelávaním** (teoretickým a praktickým) a ich **záväzný minimálny rozsah**. Tieto plány sú východiskom pre spracovanie konkrétnych učebných plánov ŠkVP, v ktorých sú vzdelávacie oblasti rozpracované do učebných osnov vyučovacích predmetov alebo modulov. Okrem toho stanovujú aj minimálne a maximálne počty vyučovacích hodín pre jednotlivé vzdelávacie oblasti a praktickú prípravu (Štátny inštitút odborného vzdelávania 2022).

V rokoch 2013 a 2014 boli prijaté **dve regulačné opatrenia**, ktoré mali **zlepšiť súlad vzdelávania a trhu práce**. Prvou je **regionálna regulácia počtu tried prvého ročníka** v kompetencii samosprávnych krajov (Martinák a Zápražná 2017). Od školského roku 2018/2019 bola regulácia počtu tried nahradená reguláciou počtu žiakov. Každý samosprávny kraj tak v súčasnosti určuje pre každú strednú školu vo svojej územnej pôsobnosti (vrátane súkromných a cirkevných) na základe prerokovania so zriaďovateľmi stredných škôl, odporúčania krajskej rady a v súlade so záväznými kritériami **najvyšší počet žiakov prvého ročníka v dennej forme štúdia v členení na jednotlivé študijné a učebné odbory**.

Druhým regulačným nástrojom je **centrálna finančná regulácia odborov podľa potrieb trhu práce**. Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR vypracúva a zverejňuje **aspoň raz za tri roky** v spolupráci s Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny SR, stavovskými organizáciami, profesijnými organizáciami a odborovými organizáciami zoznamy študijných a učebných odborov, ktoré sú **nad rozsah potrieb trhu práce** a študijných a učebných odborov **s nedostatočným počtom absolventov** pre potreby trhu práce (Martinák a Zápražná 2017). Odborom zaradeným do zoznamu **s nedostatočným počtom absolventov** vzhľadom na potreby trhu práce, sa **navýši normatív na žiaka o 10 %¹**. Naopak, odborom zaradeným do zoznamu **nad rozsah trhu práce** sa normatív na žiaka **o 10 % zníži**. Navyše, **žiakom v odboroch** zaradených do zoznamu **s nedostatočným počtom absolventov** sa poskytuje **mesačné motivačné štipendium** vo výške:

- 65 % sumy životného minima pri priemernom prospechu žiaka do 1,80,
- 45 % sumy životného minima pri priemernom prospechu žiaka od 1,81 do 2,40 alebo
- 25 % sumy životného minima pri priemernom prospechu žiaka od 2,41 do 3,00.

Samosprávne kraje v spolupráci s reprezentantmi krajskej rady pre odborné vzdelávanie a prípravu v súčasnosti aspoň raz za štyri roky aktualizujú **regionálnu stratégiu výchovy a vzdelávania v stredných školách** vo svojej územnej pôsobnosti podľa analýz a prognóz o vývoji trhu práce. Vyhodnotenie priebežného plnenia regionálnych stratégií jednotlivých samosprávnych krajov sú každoročne prerokovávané v krajských radách aj v Rade vlády SR pre odborné vzdelávanie a prípravu.

¹ §4 ods. 15 nariadenia vlády SR č. 630/2008 Z. z. ktorým sa ustanovujú podrobnosti rozpisu finančných prostriedkov zo štátneho rozpočtu pre školy a školské zariadenia v znení neskorších predpisov.

V SR existujú dva nástroje pre reguláciu systému vzdelávania v súlade s potrebami trhu práce:

- regulácia počtu tried prvého ročníka podľa odborov v gescii samosprávnych krajov
- centrálna finančná regulácia odborov nad rozsah potrieb trhu práce a s nedostatočným počtom absolventov v gescii Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR.

V roku 2015 zákon č. 61/2015 Z. z. o odbornom vzdelávaní a príprave priniesol ďalšie významné zmeny **zavedením systému duálneho vzdelávania** a umožnil tak lepšie zapojenie zamestnávateľov a profesijných organizácií do obsahu a financovania odborného vzdelávania a prípravy. Za účelom počiatočného rozvoja systému duálneho vzdelávania bol realizovaný európsky projekt Duálne vzdelávanie a zvýšenie atraktivity a kvality odborného vzdelávania a prípravy. Realizátorom projektu bol ŠIOV a celkové oprávnené výdavky projektu boli viac ako 31 miliónov Eur. Predpokladané trvanie projektu bolo pôvodne do konca októbra 2020, avšak v dôsledku pandémie COVID-19 bolo predĺžené do septembra 2021. Jeho cieľom bolo zapojiť do konca svojho trvania (teda najneskôr v školskom roku 2020/2021) aspoň 12 000 žiakov stredných odborných škôl, 1 450 zamestnávateľov a 280 stredných odborných škôl do systému duálneho vzdelávania. **Tento cieľ nakoniec nebol naplnený.** V školskom roku 2020/2021 sa zúčastnilo na systéme duálneho vzdelávania 8 414 žiakov stredných odborných škôl, 1 627 zamestnávateľov a 212 stredných odborných škôl (Štátny inštitút odborného vzdelávania 2021). Jedným z dôvodov nenaplnenia stanovených cieľov projektu boli nedostatky v nastavení systému duálneho vzdelávania, ktoré bránili jeho rýchlejšiemu rozvoju (Slovak Business Agency 2020, 25).

Už v roku 2018 došlo k významným zmenám v systéme duálneho vzdelávania s cieľom napraviť niektoré zásadné nedostatky prvotne zavedeného systému. Za účelom zjednodušenia administratívy a celkovej optimalizácie systému duálneho vzdelávania sa napríklad zrušili zvláštne vzorové učebné plány a vzorové učebné osnovy pre systém duálneho vzdelávania, zaviedla sa nová funkcia hlavného inštruktora, rozšírila sa možnosť absolvovať odbornú prax v rámci študijných odborov aj v dielni školy alebo u zamestnávateľa a predĺžila sa možnosť uzatvoriť učebnú zmluvu medzi zamestnávateľom a žiakom prvého ročníka (resp. zákonným zástupcom žiaka) až do 31. januára. Za účelom väčšieho zapojenia zamestnávateľov, hlavne malých a stredných, do systému duálneho vzdelávania sa zaviedol finančný príspevok pre zamestnávateľov pri zapojení sa do systému (viď nižšie), rozšírila sa definícia pracoviska praktického vyučovania o priestor, ku ktorému má vlastnícke právo alebo užívacie právo organizácia, v ktorej sú združení viacerí zamestnávatelia a rozšírila sa možnosť zamestnávateľa zabezpečiť žiakovi praktické vyučovanie v plnej miere mimo jeho vlastného pracoviska praktického vyučovania (v dielni školy alebo u iného zamestnávateľa). Taktiež sa zaviedol nový inštitút **podnikovej školy** s cieľom podporiť zamestnávateľov zriaďovať vlastné stredné odborné školy, v ktorých budú pripravovať svojich budúcich zamestnancov.

Posledná novela zákona o odbornom vzdelávaní a príprave účinná od začiatku roka 2022 zaviedla ďalšie zmeny zamerané na optimalizáciu a zatraktívnenie systému duálneho vzdelávania a zníženie administratívnych nákladov. Medzi významné novinky patrí najmä zavedenie nového inštitútu **nadpodnikového vzdelávacieho centra**. Zriaďovanie nadpodnikových vzdelávacích centier bude koordinované stavovskými a profesijnými organizáciami a hlavným účelom týchto centier má byť poskytovanie praktického vyučovania v systéme duálneho vzdelávania žiakom viacerých zamestnávateľov, ako aj poskytovať rozvoj pedagogických zamestnancov a odbornú prípravu inštruktorov a hlavných inštruktorov. Mali by tak prispieť k snahe o väčšie zapojenie živnostníkov a malých a stredných podnikov do systému duálneho vzdelávania a popritom aj k zvýšeniu kvality a atraktivity odborného vzdelávania a prípravy.

Novela okrem toho zaviedla aj možnosť vykonávať praktické vyučovanie v systéme duálneho vzdelávania aj mimo územia Slovenskej republiky, možnosť vstupu zdravotníckych odborov vzdelávania do systému duálneho vzdelávania, zmiernila povinné náležitosti na inštruktora a hlavného inštruktora, upravila problematiku bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci na pracovisku zamestnávateľa, stravovanie žiakov vo vlastnom zariadení u zamestnávateľa či podnikové štipendium pre žiakov v systéme duálneho vzdelávania aj mimo pracoviska praktického vyučovania a opäť umožnila uzatvoriť učebnú zmluvu počas celého školského roka.

Zaviedla aj systematický model **experimentálneho overovania** odborov vzdelávania na stredných odborných školách, stredných športových školách, školách umeleckého priemyslu a konzervatóriách, ktorého realizáciu schvaľuje a riadi Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu, pričom návrh na experimentálne overovanie môže predložiť aj organizácia zriadená ministerstvom, ďalšie príslušné ministerstvo, stavovská organizácia, profesijná organizácia alebo športový zväz.

Na Slovensku tak teda v súčasnosti existujú tri paralelné modely odborného vzdelávania (Pathóová, Gállová a Junášková 2017):

1. **praktické vyučovanie v školských v dielnách** (príp. v stredisku odbornej praxe alebo školskom hospodárstve)²
2. **duálny systém s priamym zapojením zamestnávateľov** – žiaci absolvujú praktické vyučovanie na pracovisku praktického vyučovania v podniku a všeobecné a odborné vedomosti získavajú v škole³,
3. **vzdelávanie na pracovisku poskytované zamestnávateľmi** s kratšími obdobiami praktického vyučovania na základe zmluvy o poskytovaní praktického vyučovania uzatvorenej so strednou odbornou školou⁴.

Systém duálneho vzdelávania zaviedol úzku spoluprácu medzi školami a podnikmi alebo profesijnými organizáciami, najmä v praktickom vyučovaní žiakov na pracoviskách praktického vyučovania. Táto spolupráca v súčasnej podobe formálne zahŕňa aj prípravu školských vzdelávacích programov, výber žiakov pre duálne vzdelávanie, praktické vyučovanie na pracovisku praktického vyučovania a účasť na záverečných skúškach.

Zamestnávatelia zapojení do systému duálneho vzdelávania preberajú zodpovednosť za praktickú časť výuky vykonávanej na pracovisku, školy zase za odborné vzdelávanie. Zamestnávatelia a školy sa pritom spolupodieľajú na tvorbe školského vzdelávacieho programu pre odborné vzdelávanie a prípravu. Zamestnávatelia taktiež znášajú všetky náklady za praktickú časť vzdelávania.

Zamestnávatelia, ktorí sa chcú zapojiť do systému duálneho vzdelávania, musia získať **osvedčenie o spôsobilosti** poskytovať praktické vyučovanie v systéme duálneho vzdelávania, ktoré vydáva príslušná stavovská alebo profesijná organizácia s vecnou pôsobnosťou k odboru štúdia, v ktorom chce zamestnávateľ uskutočňovať praktické vyučovanie. Musí najmä v súlade so školským vzdelávacím programom zabezpečiť priestorové a materiálno-technické zabezpečenie pre praktické vyučovanie.

Zamestnávateľ uzatvára zmluvu o duálnom vzdelávaní so strednou odbornou školou, a následne aj učebnú zmluvu so žiakom danej školy (alebo jeho zákonným zástupcom, ak nie je plnoletý), ktorý sa rozhodol pre duálne vzdelávanie a zároveň bol zamestnávateľom akceptovaný. Na rozdiel

² Podľa § 7 zákona č. 61/2015 Z. z. o odbornom vzdelávaní a príprave a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

³ Podľa § 9 zákona č. 61/2015 Z. z. o odbornom vzdelávaní a príprave a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

⁴ Podľa § 8 zákona č. 61/2015 Z. z. o odbornom vzdelávaní a príprave a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

od nemeckého duálneho modelu sú učiaci sa riadnymi žiakmi stredných odborných škôl, a nie zamestnancami.

Žiak vykonáva praktické vyučovanie priamo u zamestnávateľa na pracovisku praktického vyučovania, pričom **počet vyučovacích hodín praktického vyučovania** vykonávaného u zamestnávateľa musí byť **minimálne 50 % z celkového počtu hodín praktického vyučovania žiaka** počas celej dĺžky jeho štúdia. Žiakovi, ktorý na praktickom vyučovaní, či už v systéme duálneho vzdelávania alebo mimo neho, vykonáva produktívnu prácu, sa poskytuje odmena. **Odmena** sa poskytuje za každú hodinu vykonanej produktívnej práce vo výške **najmenej 50 % z hodinovej minimálnej mzdy**.

Okrem toho sa žiakovi, ktorý sa pripravuje na povolanie **v odbore s nedostatočným počtom absolventov pre potreby trhu práce**, poskytuje **mesačné motivačné štipendium** (viď vyššie) a žiakovi, ktorý vykonáva praktické vyučovanie na pracovisku zamestnávateľa alebo žiakovi, ktorý sa pripravuje v systéme duálneho vzdelávania, môže zamestnávateľ zo svojich prostriedkov poskytovať aj podnikové štipendium.

Zákon tiež zavádza **finančné a daňové stimuly** pre zamestnávateľov, ktorí sa podieľajú na duálnom vzdelávaní. V súčasnosti sa zúčastnenému zamestnávateľovi poskytuje príspevok na zabezpečenie praktického vyučovania za každého žiaka, s ktorým má uzatvorenú učebnú zmluvu podľa nasledovných kritérií:

- malému alebo strednému podniku⁵ v sume 1 000 Eur,
- zamestnávateľovi, ktorý počas školského roka poskytol žiakovi praktické vyučovanie v rozsahu nad 400 hodín, v sume 700 Eur alebo,
- zamestnávateľovi, ktorý počas školského roka poskytol žiakovi praktické vyučovanie v rozsahu 200 až 400 hodín, v sume 300 Eur.

Zároveň má zúčastnený zamestnávateľ nárok na zníženie daňového základu o 1600 Eur ročne na jedného žiaka, ak poskytne v zdaňovacom období viac ako 200 hodín praktického vyučovania a o 3 200 Eur ročne na jedného žiaka, ak poskytne v zdaňovacom období viac ako 400 hodín praktického vyučovania.

⁵ Podľa Čl. 2 ods. 2 a príloha I nariadenia Komisie (EÚ) č. 651/2014 zo 17. júna 2014 o vyhlásení určitých kategórií pomoci za zlučiteľné s vnútorným trhom podľa článkov 107 a 108 zmluvy (Ú. v. EÚ L 187, 26. 6. 2014) v platnom znení. Malý a stredný podnik má menej ako 250 zamestnancov a jeho ročný obrat nepresahuje 50 miliónov Eur a/alebo jeho celková ročná bilančná suma nepresahuje 43 miliónov Eur.

Systém duálneho vzdelávania zaviedol úzku spoluprácu medzi školami a zamestnávateľmi. Táto spolupráca formálne zahŕňa aj podieľanie sa na:

- príprave školských vzdelávacích programov,
- výber žiakov pre duálne vzdelávanie,
- praktické vyučovanie na pracovisku praktického vyučovania a
- účasť na záverečných skúškach.

Zamestnávatelia zapojení do systému duálneho vzdelávania preberajú zodpovednosť a náklady za praktickú časť výuky, školy zase za teoretické vzdelávanie.

Minimálne 50 % praktického vyučovania žiaka počas celej dĺžky jeho štúdia sa musí vykonať na pracovisku praktického vyučovania zamestnávateľa.

Zamestnávatelia, ktorí sa chcú zapojiť do systému duálneho vzdelávania musia získať osvedčenie o spôsobilosti, ktoré im vydá príslušná stavovská alebo profesijná organizácia. Zamestnávateľ najmä musí disponovať priestorovým a materiálno-technickým zabezpečením pre praktické vyučovanie.

Zamestnávateľ má nárok na ročný finančný príspevok a zníženie daňového základu na každého žiaka podľa rozsahu hodín poskytnutého praktického vyučovania:

- od 200 do 400 hodín – 300 € príspevok + 1600 € zníženie daňového základu
- od 400 hodín - 700 € príspevok + 3200 € zníženie daňového základu

Malý a stredný zamestnávateľ má nárok na príspevok 1000 € na každého žiaka bez ohľadu na rozsah hodín poskytnutého praktického vyučovania.

Žiakovi, ktorý vykonáva produktívnu prácu, sa poskytuje hodinová odmena vo výške najmenej 50 % z hodinovej minimálnej mzdy.

Koordinácia odborného vzdelávania a prípravy pre trh práce

V rámci systému odborného vzdelávania a prípravy je zriadený systém koordinácie odborného vzdelávania a prípravy pre trh práce, ktorého účelom je koordinovať odborné vzdelávanie a prípravu tak, aby boli jeho výstupy v súlade s potrebami trhu práce. Koordinácia prebieha na dvoch úrovniach, a to celoštátnej a krajskej. Na celoštátnej úrovni je zriadeným koordináčnym orgánom **Rada vlády SR pre odborné vzdelávanie a prípravu**, ktorá má štatút poradného orgánu vlády SR. Členmi Rady vlády SR pre odborné vzdelávanie a prípravu sú zástupcovia za:

- Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR (3 zástupcovia),
- Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR (1 zástupca),
- Ministerstvo zdravotníctva SR (1 zástupca),
- Ministerstvo hospodárstva SR (1 zástupca),
- Ministerstvo kultúry SR (1 zástupca),
- Ministerstvo dopravy a výstavby SR (1 zástupca),
- Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR (1 zástupca),
- Ministerstvo životného prostredia SR (1 zástupca),
- Štátny inštitút odborného vzdelávania (1 zástupca),
- Úrad vlády SR (1 zástupca),
- jednotlivé samosprávne kraje (po 1 zástupcovi),
- Republikovú úniu zamestnávateľov (1 zástupca),
- Slovenskú obchodnú a priemyselnú komoru (1 zástupca),
- Slovenskú poľnohospodársku a potravinársku komoru (1 zástupca),

- Slovenskú živnostenskú komoru (1 zástupca),
- Slovenskú lesnícku komoru (1 zástupca),
- Slovenskú banskú komoru (1 zástupca),
- Asociáciu zamestnávateľských zväzov a združení SR (1 zástupca),
- Asociáciu priemyselných zväzov (1 zástupca),
- Odborový zväz pracovníkov školstva a vedy na Slovensku (1 zástupca),
- Konfederáciu odborových zväzov SR (1 zástupca).

Rada vlády SR pre odborné vzdelávanie a prípravu plní najmä tieto úlohy:

- prerokúva a posudzuje strategické, koncepčné, legislatívne a finančné zámery a materiály v oblasti odborného vzdelávania a prípravy,
- posudzuje analýzy a prognózy vývoja na trhu práce,
- prerokúva odvetvové koncepcie odborného vzdelávania a prípravy,
- prerokúva regionálne stratégie výchovy a vzdelávania v stredných školách,
- vypracúva plán propagácie odborného vzdelávania a prípravy,
- prerokúva a odporúča Ministerstvu školstva, vedy, výskumu a športu SR zaradenie nového študijného odboru, zamerania študijného odboru, učebného odboru, alebo zamerania učebného odboru do sústavy odborov vzdelávania,
- prerokúva a odporúča ministerstvu školstva vyradenie existujúceho študijného odboru, zamerania študijného odboru, učebného odboru, alebo zamerania učebného odboru zo sústavy odborov vzdelávania,
- prerokúva zoznam študijných odborov a učebných odborov s nedostatočným počtom absolventov pre potreby trhu práce,
- prerokúva zoznam študijných odborov a učebných odborov nad rozsah potrieb trhu práce spolu s informáciou o uplatnení absolventov na trhu práce, podľa jednotlivých krajov, stredných škôl, študijných odborov a učebných odborov,
- prerokúva štátne vzdelávacie programy pre odborné vzdelávanie,
- vyjadruje sa k normatívu materiálo-technického a priestorového zabezpečenia v príslušnom študijnom odbore a učebnom odbore strednej odbornej školy,
- vyjadruje sa k financovaniu odborného vzdelávania a prípravy,
- odporúča opatrenia v oblasti odborného vzdelávania a prípravy,
- prerokúva štatút rady zamestnávateľov pre systém duálneho vzdelávania,
- prerokúva obmedzenie pôsobnosti príslušnej stavovskej organizácie alebo príslušnej profesijnej organizácie v oblasti odborného vzdelávania a prípravy podľa § 36 ods. 2 zákona č. 61/2015 Z. z. o odbornom vzdelávaní a príprave a o zmene a doplnení niektorých zákonov,
- prerokúva štatúty komisií pre overenie spôsobilosti zamestnávateľa poskytovať praktické vyučovanie v systéme duálneho vzdelávania,
- prerokúva návrhy pracovnej skupiny pre koordináciu odborného vzdelávania a prípravy,
- vykonáva poradenskú činnosť pre otázky odborného vzdelávania a prípravy,
- vykonáva poradenskú činnosť pre pôsobnosť stavovských organizácií a profesijných organizácií pri výkone ich pôsobnosti v systéme duálneho vzdelávania,
- poskytuje zjednocujúce stanoviská pre oblasť odborného vzdelávania a prípravy,
- prerokúva návrhy Rady zamestnávateľov pre systém duálneho vzdelávania.

Na krajskej úrovni sú koordinačnými orgánmi krajské rady pre odborné vzdelávanie a prípravu, ktoré majú štatút poradných orgánov predsedov samosprávnych krajov. Existuje teda osem rôznych krajských rád s vlastným štatútom, pričom každá krajská rada má odlišné zloženie. Každá z nich musí

podľa zákona len spĺňať rámcové usporiadanie, ktoré stanovuje, že členmi krajských rád sú zástupcovia za:

- samosprávny kraj,
- regionálny úrad školskej správy (do 31. 12. 2021 okresný úrad v sídle kraja)⁶,
- úrad práce, sociálnych vecí a rodiny v sídle kraja,
- regionálne komory stavovských organizácií, profesijné organizácie a zamestnávateľov, ktorí prispievajú k rozvoju regionálnej zamestnanosti,
- zamestnancov,
- zriaďovateľov stredných škôl v samosprávnom kraji,
- Centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie v sídle kraja.

Samotné zloženie krajských rád je v kompetencii predsedov samosprávnych krajov, ktorí schvaľujú aj ich štatúty. Celý proces výberu členov krajských rád je vzhľadom na príliš všeobecné legislatívne nastavenie málo transparentné a do veľkej miery postavené len na rozhodnutí vedenia samosprávneho kraja. V praxi je taktiež zaužívané menovať do krajských rád viacerých zástupcov za samosprávny kraj, čím sa navyšuje vplyv vedenia samosprávneho kraja.

Krajské rady podľa zákona č. 61/2015 o odbornom vzdelávaní a príprave a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov prerokúvajú:

- návrhy na udelenie oprávnenia strednej škole používať popri svojom názve aj označenie centrum odborného vzdelávania a prípravy,
- najmenej raz za štyri roky vyhodnotenie priebežného plnenia regionálnej stratégie výchovy a vzdelávania v stredných školách, ktorú vydáva samosprávny kraj v spolupráci s ostatnými členmi krajskej rady s výnimkou Centra pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie v sídle kraja podľa analýz a prognóz o vývoji trhu práce a
- určenie samosprávneho kraja najvyššieho počtu žiakov prvého ročníka v dennej forme štúdia v členení na jednotlivé študijné odbory alebo na jednotlivé učebné odbory, financovaných podľa osobitného predpisu pre prijímacie konanie pre príslušný školský rok.

Krajské rady sa spravidla taktiež vyjadrujú k návrhu žiadosti na zaradenie, vyradenie strednej odbornej školy do siete škôl SR alebo zmenu v sieti a prerokúvajú a odporúčajú samosprávnomu kraju predloženie návrhu na zaradenie nového alebo vyradenie existujúceho študijného alebo učebného odboru do sústavy odborov vzdelávania.

Skutočnosť, že sa jedná len o poradné orgány znamená, že reálne kompetencie krajských rád do veľkej miery závisia od ochoty predsedov a vedenia samosprávnych krajov, či budú ich stanoviská a odporúčania brať do úvahy pri prijímaní rozhodnutí.

Zloženie krajských rád je v každom kraji značne odlišné, nie je to však dané odlišnou štruktúrou ekonomiky a siete škôl, ale absenciou konkrétnejších nastavení ohľadne zloženia krajských rád. Už len samotný počet členov sa pohybuje od 17 členov v Krajskej rade pri Bratislavskom samosprávnom kraji až do 27 členov v Krajskej rade pri Trenčianskom samosprávnom kraji. V niektorých krajských radoch však zloženie nie je plne v súlade so zákonom. V Krajskej rade pri Bratislavskom samosprávnom kraji napríklad nemá zastúpenie Regionálny úrad školskej správy (príp. okresný úrad v sídle kraja), ani

⁶ V zákone č. 61/2015 o odbornom vzdelávaní a príprave a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov je uvedený „okresný úrad v sídle kraja“. Podľa zákona č. 596/2003 o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov sa od 1. januára 2022 v iných všeobecne záväzných právnych predpisoch pre úpravu právnych vzťahov na úseku školstva, mládeže, telesnej kultúry a športu okrem prechodných ustanovení pod slovami „okresný úrad v sídle kraja“ vo všetkých tvaroch rozumie „regionálny úrad školskej správy“ v príslušnom tvare.

Centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie. Centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie nemá zastúpenie ani v krajských radách pri Trenčianskom, Žilinskom, Banskobystrickom, a Košickom samosprávnom kraji. Inak ale v každej krajskej rade je v súlade so zákonom aspoň jeden zástupca samosprávneho kraja; úradu práce, sociálnych vecí a rodiny v sídle kraja; regionálnych komôr stavovských organizácií, profesijných organizácií, regionálnych zamestnávateľov; zamestnancov a zriaďovateľov stredných škôl v samosprávnom kraji. Počet zástupcov za tieto jednotlivé zainteresované skupiny je však v každom kraji odlišný. Napríklad v každej krajskej rade okrem Krajskej rady pri Trenčianskom samosprávnom kraji sú až dvaja zástupcovia za samosprávny kraj. Na druhej strane v Krajskej rade pri Trnavskom samosprávnom kraji sú až dvaja zástupcovia zamestnancov oproti jednému zástupcovi v ostatných krajských radách.

Čo sa týka zástupcov zamestnávateľov, najviac ich je v Krajskej rade pri Trenčianskom samosprávnom kraji (až 16 zástupcov). Naopak, najmenej ich je v Krajskej rade pri Prešovskom samosprávnom kraji (8 zástupcov). Odlišné sú pritom aj pomery zástupcov individuálnych zamestnávateľov ku zástupcom stavovských alebo profesijných organizácií. V spomínanej Krajskej rade pri Trenčianskom samosprávnom kraji je 8 zástupcov individuálnych zamestnávateľov a 8 zástupcov stavovských a profesijných organizácií. V Krajskej rade pri Prešovskom samosprávnom kraji sú naproti tomu všetci ôsmi zástupcovia zamestnávateľov zástupcovia stavovských a profesijných organizácií. V každej krajskej rade je jedným zo zástupcov zamestnávateľov zástupca za Radu zamestnávateľov pre systém duálneho vzdelávania (v Krajskej rade pri Košickom samosprávnom kraji sú až dvaja zástupcovia).

Zástupcov zriaďovateľov stredných škôl v samosprávnom kraji je v každej krajskej rade výrazne menej ako zástupcov zamestnávateľov. Spravidla je v každej krajskej rade jeden zástupca za zriaďovateľov cirkevných škôl a jeden zástupca za zriaďovateľov súkromných škôl. Výnimkou je Krajská rada pri Bratislavskom kraji, v ktorej sú až dvaja zástupcovia za cirkevné školy. V krajských radách v Bratislavskom a Trnavskom samosprávnom kraji sú navyše zástupcovia združení stredných škôl podľa vecného zamerania (za Úniu konzervatórií SR v Krajskej rade pri Bratislavskom samosprávnom kraji, za Asociáciu stredných zdravotníckych škôl SR v Krajskej rade pri Trnavskom samosprávnom kraji). V Krajskej rade pri Košickom samosprávnom kraji je zase jeden zástupca individuálnej strednej školy a v Krajskej rade pri Banskobystrickom samosprávnom kraji sú až dvaja zástupcovia za individuálne stredné školy. Okrem toho sú vo všetkých krajských radách s výnimkou Krajskej rady pri Prešovskom samosprávnom kraji aj zástupcovia miestnych územných školských rád⁷.

V niektorých krajských radách sú členmi krajských rád zástupcovia aj iných, ako zákonom ustanovených inštitúcií. V krajských radách pri Trenčianskom, Žilinskom, Prešovskom a Košickom samosprávnom kraji sú zástupcovia ŠIOV. V krajských radách pri Prešovskom a Košickom samosprávnom kraji sú zástupcovia komisií školstva pri zastupiteľstvách samosprávnych krajov a v Krajskej rade pri Trenčianskom samosprávnom kraji je zástupca miestnej vysokej školy.

⁷ Územné školské rady sú zriaďované pri každom samosprávnom kraji a sú orgánmi školskej samosprávy. Spolu s radami škôl a obecnými školskými radami sú územné školské rady iniciatívne a poradné samosprávne orgány, ktoré vyjadrujú a presadzujú verejné záujmy a záujmy žiakov, rodičov, pedagogických zamestnancov a ostatných zamestnancov v oblasti výchovy a vzdelávania. Plnia funkciu verejnej kontroly, posudzujú a vyjadrujú sa k činnosti škôl, školských zariadení, orgánov miestnej štátnej správy, orgánov obcí a samosprávnych krajov z pohľadu školskej problematiky. Členmi územnej školskej rady sú traja zvolení zástupcovia z riaditeľov, dvaja zvolení zástupcovia z rodičov a štyria zvolení zástupcovia z predsedov rád škôl a školských zariadení, ktorých zriaďovateľom je regionálny úrad alebo samosprávny kraj. Členmi územnej školskej rady sú ďalej jeden delegovaný zástupca samosprávneho kraja a jeden delegovaný zástupca regionálneho úradu.

Zástupca za	Bratislavský kraj	Trnavský kraj	Trenčiansky kraj	Nitriansky kraj	Žilinský kraj	Banskobystrický kraj	Prešovský kraj	Košický kraj
Samosprávny kraj	2	1	2	2	2	2	2	2
Okresný úrad v sídle kraja / regionálny úrad školskej správy	0	1	1	1	1	1	1	1
Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny v sídle kraja	1	1	1	1	1	1	1	1
Centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie	0	1	0	1	0	0	1	0
Štátny inštitút odborného vzdelávania	0	0	2	0	1	0	1	1
Zamestnávateľa - individuálny	1	6	8	3	3	4	0	4
Zamestnávateľa - stavovská alebo profesijná organizácia	7	8	8	8	11	9	8	7
Odborová organizácia	1	2	1	1	1	1	1	1
Zriaďovatelia cirkevných škôl	2	1	1	1	1	1	1	1
Zriaďovatelia súkromných škôl	1	1	1	1	1	1	1	1
Združenie stredných škôl podľa odvetvia	1	1	0	0	0	0	0	0
Individuálne stredné školy	0	0	0	0	0	2	0	1
Územná školská rada	1	1	1	1	1	1	0	1
Komisia pri zastupiteľstve samosprávneho kraja	0	0	0	0	0	0	1	1
Vysoká škola/univerzita	0	0	1	0	0	0	0	0
Spolu	17	24	27	20	23	23	18	22

Zdroj: samosprávne kraje, vlastné spracovanie

Ďalšou problematickou záležitosťou ohľadne krajských rád je aj ich nepomerné zloženie v porovnaní so štruktúrou zamestnanosti kraja podľa hospodárskych odvetví. Priemyselná výroba má v krajských radách spravidla výraznejšie zastúpenie vo forme viacerých zástupcov, vrátane zástupcov veľkých priemyselných podnikov, zatiaľ čo zástupcovia veľkej časti ďalších odvetví, ako napr. zdravotníctvo, obchod, doprava, ubytovanie, stravovanie alebo umelecké odvetvia väčšinou žiadnych zástupcov nemajú alebo ich reprezentujú kolektívni zástupcovia stavovských a profesijných organizácií zahŕňajúcich všetky oblasti hospodárstva. Zastúpenie konkrétnych, spravidla priemyselných, zamestnávateľov, ktorí vzhľadom na svoj hospodársky a sociálny význam sami osebe disponujú silným vydieračským potenciálom, predstavuje vysoké riziko, že krajské rady budú prijímať stanoviská v súlade s ich partikulárnymi záujmami. V prípade koordinácie odborného vzdelávania a prípravy s ohľadom na potreby trhu práce to môže mať za následok, že sa uprednostňujú odbory, ktoré korešpondujú s potrebami veľkých priemyselných zamestnávateľov, ale zároveň sú to odbory v nízko platených

profesiách alebo o ktoré nie je zo strany žiakov a ich rodičov záujem. V konečnom dôsledku môže takéto nastavenie vyústiť aj do nedostatku absolventov, a teda kvalifikovanej pracovnej sily, v ostatných profesiách.

V niektorých krajských radách sú aj iné odvetvia okrem priemyslu viditeľne nadmerne zastúpené. Napríklad v Krajskej rade pri Žilinskom samosprávnom kraji, ak nebudeme brať do úvahy kolektívnych zástupcov za stavovské a profesijné organizácie reprezentujúcich celé hospodárstvo⁸ a zástupcov, ktorých nemožno zaradiť do konkrétnych odvetví⁹, sú až traja zástupcovia zamestnávateľov za odvetvie poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov a jeden zástupca zamestnávateľov za odvetvie dodávka elektriny, plynu, pary a studeného vzduchu, pričom ale podiel týchto odvetví na celkovej zamestnanosti v kraji bolo v roku 2019 len 2,8 %, resp. 0,8 %. Na druhej strane v tejto krajskej rade absentuje samostatný zástupca za odvetvie služieb, hoci služby predstavovali približne 60 % podiel na celkovej zamestnanosti v kraji. Obzvlášť pri odvetví veľkoobchod a maloobchod, ktoré malo druhý najväčší podiel na celkovej zamestnanosti vo všetkých krajoch s výnimkou Bratislavského, v ktorom malo vôbec najväčší podiel, je poddimenzované zastúpenie oproti priemyselnému odvetviu výrazne viditeľné v každej krajskej rade. Odvetvie ubytovacie a stravovacie služby, ktoré predstavuje základnú zložku cestovného ruchu, taktiež nemá samostatného zástupcu v žiadnej krajskej rade. Naproti tomu odvetvie ťažba a dobývanie, ktoré malo minimálny podiel na celkovej zamestnanosti vo všetkých krajoch (menej ako 1 %), má zastúpenie až v piatich krajských radách (pri Bratislavskom, Trnavskom, Trenčianskom, Banskobystrickom a Košickom samosprávnom kraji), pričom v troch krajských radách je reprezentované priamo samotnou Slovenskou banskou komorou.

⁸ Republiková únia zamestnávateľov, Slovenská obchodná a priemyselná komora, Asociácia zamestnávateľských zväzov a združení SR, Slovenská živnostenská komora, Rada zamestnávateľov pre systém duálneho vzdelávania.

⁹ Zástupca za Cech zvaračských odborníkov v Krajskej rade pri Trnavskom samosprávnom kraji, zástupca za Zväz priemyselných výskumných a vývojových organizácií v Krajskej rade pri Trenčianskom samosprávnom kraji a zástupcovia za Zväz slovenských vedeckotechnických spoločností v krajských radách pri Žilinskom a Prešovskom samosprávnom kraji.

Tabuľka 1: Štruktúra zamestnanosti v Bratislavskom samosprávnom kraji a zástupcov zamestnávateľov v Krajskej rade pre odborné vzdelávanie a prípravu podľa hospodárskych odvetví (bez kolektívnych zástupcov reprezentujúcich celé hospodárstvo a nezaraditeľných do konkrétnych odvetví) v roku 2019

Názov odvetvia (sekcia SK NACE rev. 2)	Podiel na celkovej zamestnanosti v kraji (v %)	Počet zástupcov v Krajskej rade
A - Poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov	1,0	1
B - Ťažba a dobývanie	0,1	1
C - Priemyselná výroba	12,7	3
D - Dodávka elektriny, plynu, pary a studeného vzduchu	0,5	0
E - Dodávka vody; čistenie a odvod odpadových vôd, odpady a služby a služby odstraňovania odpadov	0,9	0
F - Stavebníctvo	4,3	1
G - Veľkoobchod a maloobchod; oprava motorových vozidiel a motocyklov	18,5	0
H - Doprava a skladovanie	6,1	1
I - Ubytovacie a stravovacie služby	2,6	0
J - Informácie a komunikácia	4,4	0
K - Finančné a poisťovacie činnosti	4,1	0
L - Činnosti v oblasti nehnuteľností	2,9	0
M - Odborné, vedecké a technické činnosti	11,2	0
N - Administratívne služby a podporné služby	8,0	0
O - Verejná správa a obrana, povinné sociálne zabezpečenie	7,5	0
P - Vzdelávanie	6,2	0
Q - Zdravotníctvo a sociálna pomoc	5,0	1
R - Umenie, zábava a rekreácia	1,8	0
S - Ostatné činnosti	2,0	0
T - Činnosti domácností ako zamestnávateľov	0,2	0
Celé hospodárstvo	X	4
Nezaraditeľné do konkrétneho odvetvia	X	0

Zdroj: ŠÚ SR, Bratislavský samosprávny kraj, vlastné spracovanie

Poznámka: Zástupca za Slovenskú poľnohospodársku a potravinársku komoru je zarátaný do odvetvia poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov aj do odvetvia priemyselná výroba. Zástupca za Asociáciu priemyselných zväzov a dopravy je zarátaný do odvetví ťažba a dobývanie, priemyselná výroba, stavebníctvo aj doprava a skladovanie.

Tabuľka 2: Štruktúra zamestnanosti v Trnavskom samosprávnom kraji a zástupcov zamestnávateľov v Krajskej rade pre odborné vzdelávanie a prípravu podľa hospodárskych odvetví (bez kolektívnych zástupcov reprezentujúcich celé hospodárstvo a nezaraditeľných do konkrétnych odvetví) v roku 2019

Názov odvetvia (sekcia SK NACE rev. 2)	Podiel na celkovej zamestnanosti v kraji (v %)	Počet zástupcov v Krajskej rade
A - Poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov	2,6	1
B - Ťažba a dobývanie	0,1	1
C - Priemyselná výroba	24,7	7
D - Dodávka elektriny, plynu, pary a studeného vzduchu	0,9	0
E - Dodávka vody; čistenie a odvod odpadových vôd, odpady a služby a služby odstraňovania odpadov	1,1	0
F - Stavebníctvo	8,0	1
G - Veľkoobchod a maloobchod; oprava motorových vozidiel a motocyklov	14,5	0
H - Doprava a skladovanie	8,1	2
I - Ubytovacie a stravovacie služby	5,3	0
J - Informácie a komunikácia	2,5	0
K - Finančné a poisťovacie činnosti	1,2	0
L - Činnosti v oblasti nehnuteľností	0,5	0
M - Odborné, vedecké a technické činnosti	4,1	0
N - Administratívne služby a podporné služby	6,3	0
O - Verejná správa a obrana, povinné sociálne zabezpečenie	5,4	0
P - Vzdelávanie	6,6	0
Q - Zdravotníctvo a sociálna pomoc	5,1	0
R - Umenie, zábava a rekreácia	1,1	0
S - Ostatné činnosti	1,6	0
T - Činnosti domácností ako zamestnávateľov	0,2	0
Celé hospodárstvo	X	5
Nezaraditeľné do konkrétneho odvetvia	X	1

Zdroj: ŠÚ SR, Trnavský samosprávny kraj, vlastné spracovanie

Poznámka: Zástupca za Slovenskú poľnohospodársku a potravinársku komoru je zarátaný do odvetvia poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov aj do odvetvia priemyselná výroba. Zástupca za Asociáciu priemyselných zväzov a dopravy je zarátaný do odvetví ťažba a dobývanie, priemyselná výroba, stavebníctvo aj doprava a skladovanie.

Tabuľka 3: Štruktúra zamestnanosti v Trenčianskom samosprávnom kraji a zástupcov zamestnávateľov v Krajskej rade pre odborné vzdelávanie a prípravu podľa hospodárskych odvetví (bez kolektívnych zástupcov reprezentujúcich celé hospodárstvo a nezaraditeľných do konkrétnych odvetví) v roku 2019

Názov odvetvia (sekcia SK NACE rev. 2)	Podiel na celkovej zamestnanosti v kraji (v %)	Počet zástupcov v Krajskej rade
A - Poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov	2,5	1
B - Ťažba a dobývanie	0,9	1
C - Priemyselná výroba	32,6	6
D - Dodávka elektriny, plynu, pary a studeného vzduchu	0,7	0
E - Dodávka vody; čistenie a odvod odpadových vôd, odpady a služby a služby odstraňovania odpadov	0,9	0
F - Stavebníctvo	7,1	1
G - Veľkoobchod a maloobchod; oprava motorových vozidiel a motocyklov	15,1	0
H - Doprava a skladovanie	5,2	0
I - Ubytovacie a stravovacie služby	4,9	0
J - Informácie a komunikácia	2,2	0
K - Finančné a poisťovacie činnosti	1,2	0
L - Činnosti v oblasti nehnuteľností	1,0	0
M - Odborné, vedecké a technické činnosti	4,4	1
N - Administratívne služby a podporné služby	2,9	0
O - Verejná správa a obrana, povinné sociálne zabezpečenie	5,1	0
P - Vzdelávanie	6,0	0
Q - Zdravotníctvo a sociálna pomoc	4,6	1
R - Umenie, zábava a rekreácia	1,2	0
S - Ostatné činnosti	1,3	0
T - Činnosti domácností ako zamestnávateľov	0,2	0
Celé hospodárstvo	X	5
Nezaraditeľné do konkrétneho odvetvia	X	1

Zdroj: ŠÚ SR, Trenčiansky samosprávny kraj, vlastné spracovanie

Poznámka: Zástupca za Slovenskú poľnohospodársku a potravinársku komoru je zarátaný do odvetvia poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov aj do odvetvia priemyselná výroba.

Tabuľka 4: Štruktúra zamestnanosti v Nitrianskom samosprávnom kraji a zástupcov zamestnávateľov v Krajskej rade pre odborné vzdelávanie a prípravu podľa hospodárskych odvetví (bez kolektívnych zástupcov reprezentujúcich celé hospodárstvo a nezaraditeľných do konkrétnych odvetví) v roku 2019

Názov odvetvia (sekcia SK NACE rev. 2)	Podiel na celkovej zamestnanosti v kraji (v %)	Počet zástupcov v Krajskej rade
A - Poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov	4,2	2
B - Ťažba a dobývanie	0,1	0
C - Priemyselná výroba	24,6	4
D - Dodávka elektriny, plynu, pary a studeného vzduchu	0,9	0
E - Dodávka vody; čistenie a odvod odpadových vôd, odpady a služby a služby odstraňovania odpadov	1,2	0
F - Stavebníctvo	7,6	1
G - Veľkoobchod a maloobchod; oprava motorových vozidiel a motocyklov	16,4	0
H - Doprava a skladovanie	6,7	0
I - Ubytovacie a stravovacie služby	4,1	0
J - Informácie a komunikácia	2,8	0
K - Finančné a poisťovacie činnosti	1,2	0
L - Činnosti v oblasti nehnuteľností	0,8	0
M - Odborné, vedecké a technické činnosti	5,2	0
N - Administratívne služby a podporné služby	3,7	0
O - Verejná správa a obrana, povinné sociálne zabezpečenie	5,8	0
P - Vzdelávanie	7,2	0
Q - Zdravotníctvo a sociálna pomoc	4,8	0
R - Umenie, zábava a rekreácia	1,2	0
U - Ostatné činnosti	1,5	0
S - Činnosti domácností ako zamestnávateľov	0,2	0
Celé hospodárstvo	X	5
Nezaraditeľné do konkrétneho odvetvia	X	0

Zdroj: ŠÚ SR, Nitriansky samosprávny kraj, vlastné spracovanie

Poznámka: Zástupca za Slovenskú poľnohospodársku a potravinársku komoru je zarátaný do odvetvia poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov aj do odvetvia priemyselná výroba.

Tabuľka 5: Štruktúra zamestnanosti v Žilinskom samosprávnom kraji a zástupcov zamestnávateľov v Krajskej rade pre odborné vzdelávanie a prípravu podľa hospodárskych odvetví (bez kolektívnych zástupcov reprezentujúcich celé hospodárstvo a nezaraditeľných do konkrétnych odvetví) v roku 2019

Názov odvetvia (sekcia SK NACE rev. 2)	Podiel na celkovej zamestnanosti v kraji (v %)	Počet zástupcov v Krajskej rade
A - Poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov	2,8	3
B- Ťažba a dobývanie	0,1	0
C - Priemyselná výroba	25,2	5
D - Dodávka elektriny, plynu, pary a studeného vzduchu	0,8	1
E - Dodávka vody; čistenie a odvod odpadových vôd, odpady a služby a služby odstraňovania odpadov	1,0	0
F - Stavebníctvo	9,6	1
G - Veľkoobchod a maloobchod; oprava motorových vozidiel a motocyklov	14,4	0
H - Doprava a skladovanie	5,3	0
I - Ubytovacie a stravovacie služby	5,5	0
J - Informácie a komunikácia	3,0	0
K - Finančné a poisťovacie činnosti	1,1	0
L - Činnosti v oblasti nehnuteľností	0,5	0
M - Odborné, vedecké a technické činnosti	4,6	0
N - Administratívne služby a podporné služby	3,8	0
O - Verejná správa a obrana, povinné sociálne zabezpečenie	5,9	0
P - Vzdelávanie	7,3	0
Q - Zdravotníctvo a sociálna pomoc	6,1	0
R - Umenie, zábava a rekreácia	1,4	0
S - Ostatné činnosti	1,3	0
T - Činnosti domácností ako zamestnávateľov	0,2	0
Celé hospodárstvo	X	5
Nezaraditeľné do konkrétneho odvetvia	X	1

Zdroj: ŠÚ SR, Žilinský samosprávny kraj, vlastné spracovanie

Poznámka: Zástupcovia za Slovenskú poľnohospodársku a potravinársku komoru a Zväzu spracovateľov dreva SR sú zarátaní do odvetvia poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov aj do odvetvia priemyselná výroba.

Tabuľka 6: Štruktúra zamestnanosti v Banskobystrickom samosprávnom kraji a zástupcov zamestnávateľov v Krajskej rade pre odborné vzdelávanie a prípravu podľa hospodárskych odvetví (bez kolektívnych zástupcov reprezentujúcich celé hospodárstvo a nezaraditeľných do konkrétnych odvetví) v roku 2019

Názov odvetvia (sekcia SK NACE rev. 2)	Podiel na celkovej zamestnanosti v kraji (v %)	Počet zástupcov v Krajskej rade
A - Poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov	4,8	2
B - Ťažba a dobývanie	0,7	1
C - Priemyselná výroba	20,8	5
D - Dodávka elektriny, plynu, pary a studeného vzduchu	0,6	0
E - Dodávka vody; čistenie a odvod odpadových vôd, odpady a služby a služby odstraňovania odpadov	1,0	0
F - Stavebníctvo	7,6	1
G - Veľkoobchod a maloobchod; oprava motorových vozidiel a motocyklov	13,5	0
H - Doprava a skladovanie	4,3	0
I - Ubytovacie a stravovacie služby	5,2	0
J - Informácie a komunikácia	2,3	0
K - Finančné a poisťovacie činnosti	1,7	0
L - Činnosti v oblasti nehnuteľností	1,0	0
M - Odborné, vedecké a technické činnosti	5,3	0
N - Administratívne služby a podporné služby	4,4	0
O - Verejná správa a obrana, povinné sociálne zabezpečenie	9,8	0
P - Vzdelávanie	7,8	0
Q - Zdravotníctvo a sociálna pomoc	6,4	0
R - Umenie, zábava a rekreácia	1,1	0
S - Ostatné činnosti	1,7	0
T - Činnosti domácností ako zamestnávateľov	0,1	0
Celé hospodárstvo	X	5
Nezaraditeľné do konkrétneho odvetvia	X	0

Zdroj: ŠÚ SR, Banskobystrický samosprávny kraj, vlastné spracovanie

Poznámka: Zástupca za Slovenskú poľnohospodársku a potravinársku komoru je zarátaný do odvetvia poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov aj do odvetvia priemyselná výroba.

Tabuľka 7: Štruktúra zamestnanosti v Prešovskom samosprávnom kraji a zástupcov zamestnávateľov v Krajskej rade pre odborné vzdelávanie a prípravu podľa hospodárskych odvetví (bez kolektívnych zástupcov reprezentujúcich celé hospodárstvo a nezaraditeľných do konkrétnych odvetví) v roku 2019

Názov odvetvia (sekcia SK NACE rev. 2)	Podiel na celkovej zamestnanosti v kraji (v %)	Počet zástupcov v Krajskej rade
A - Poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov	4,0	2
B - Ťažba a dobývanie	0,1	0
C - Priemyselná výroba	23,1	1
D - Dodávka elektriny, plynu, pary a studeného vzduchu	0,4	0
E - Dodávka vody; čistenie a odvod odpadových vôd, odpady a služby a služby odstraňovania odpadov	1,0	0
F - Stavebníctvo	11,4	0
G - Veľkoobchod a maloobchod; oprava motorových vozidiel a motocyklov	15,2	0
H - Doprava a skladovanie	4,5	0
I - Ubytovacie a stravovacie služby	3,9	0
J - Informácie a komunikácia	2,0	0
K - Finančné a poisťovacie činnosti	1,8	0
L - Činnosti v oblasti nehnuteľností	0,5	0
M - Odborné, vedecké a technické činnosti	3,7	0
N - Administratívne služby a podporné služby	2,4	0
O - Verejná správa a obrana, povinné sociálne zabezpečenie	7,3	0
P - Vzdelávanie	9,0	0
Q - Zdravotníctvo a sociálna pomoc	6,5	0
R - Umenie, zábava a rekreácia	1,2	0
S - Ostatné činnosti	1,9	0
T - Činnosti domácností ako zamestnávateľov	0,2	0
Celé hospodárstvo	X	5
Nezaraditeľné do konkrétneho odvetvia	X	1

Zdroj: ŠÚ SR, Prešovský samosprávny kraj, vlastné spracovanie

Poznámka: Zástupca za Slovenskú poľnohospodársku a potravinársku komoru je zarátaný do odvetvia poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov aj do odvetvia priemyselná výroba.

Tabuľka 8: Štruktúra zamestnanosti v Košickom samosprávnom kraji a zástupcov zamestnávateľov v Krajskej rade pre odborné vzdelávanie a prípravu podľa hospodárskych odvetví (bez kolektívnych zástupcov reprezentujúcich celé hospodárstvo a nezaraditeľných do konkrétnych odvetví) v roku 2019

Názov odvetvia (sekcia SK NACE rev. 2)	Podiel na celkovej zamestnanosti v kraji (v %)	Počet zástupcov v Krajskej rade
A - Poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov	3,1	1
B - Ťažba a dobývanie	0,1	1
C - Priemyselná výroba	18,8	3
D - Dodávka elektriny, plynu, pary a studeného vzduchu	1,0	0
E - Dodávka vody; čistenie a odvod odpadových vôd, odpady a služby a služby odstraňovania odpadov	1,1	0
F - Stavebníctvo	6,0	0
G - Veľkoobchod a maloobchod; oprava motorových vozidiel a motocyklov	16,2	0
H - Doprava a skladovanie	8,5	0
I - Ubytovacie a stravovacie služby	2,6	0
J - Informácie a komunikácia	3,7	2
K - Finančné a poisťovacie činnosti	1,7	0
L - Činnosti v oblasti nehnuteľností	1,0	0
M - Odborné, vedecké a technické činnosti	5,2	0
N - Administratívne služby a podporné služby	3,2	0
O - Verejná správa a obrana, povinné sociálne zabezpečenie	8,1	0
P - Vzdelávanie	9,0	0
Q - Zdravotníctvo a sociálna pomoc	7,6	0
R - Umenie, zábava a rekreácia	1,1	0
S - Ostatné činnosti	1,9	0
T - Činnosti domácností ako zamestnávateľov	0,2	0
Celé hospodárstvo	X	5
Nezaraditeľné do konkrétneho odvetvia	X	0

Zdroj: ŠÚ SR, Košický samosprávny kraj, vlastné spracovanie

Poznámka: Zástupca za Slovenskú poľnohospodársku a potravinársku komoru je zarátaný do odvetvia poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov aj do odvetvia priemyselná výroba.

Ďalším problematickým aspektom je aj nepomerne väčšie zastúpenie reprezentantov štátnych škôl ako neštátnych (súkromných a cirkevných). V praxi je zo strany vedenia samosprávnych krajov zaužívané menovať do krajských rád viacerých zástupcov za samosprávny kraj, ktorí sú reprezentantmi štátnych škôl, keďže samosprávne kraje sú zriaďovateľmi štátnych stredných škôl. Okrem toho sú v krajských radoch napríklad aj zástupcovia regionálnych úradov školskej správy (do 31. decembra 2021

zástupcovia okresných úradov v sídle kraja) a územných školských rád, ktorí budú vzhľadom na povahu, príp. zloženie týchto orgánov, taktiež skôr hájiť záujmy štátnych škôl.

Jedným z kľúčových nástrojov systému koordinácie je určovanie najvyššieho počtu žiakov prvého ročníka v dennej forme štúdia na stredných školách v členení na jednotlivé študijné odbory alebo na jednotlivé učebné odbory, financovaných podľa osobitného predpisu pre prijímacie konanie pre príslušný školský rok v každom samosprávnom kraji. Tieto počty určuje samosprávny kraj do 15. novembra, a to pre každú strednú školu vo svojej územnej pôsobnosti, teda vrátane stredných škôl, ktorých zriaďovateľom je aj iná fyzická alebo právnická osoba. Dotýka sa tak aj súkromných a cirkevných stredných škôl, čo má za následok, že jeden zriaďovateľ (samosprávny kraj) má kompetenciu regulovať ostatných, pre neho konkurenčných, zriaďovateľov. Určenie najvyššieho počtu žiakov prvého ročníka stredných škôl je síce prerokované so zriaďovateľmi stredných škôl a v krajských radách, avšak to má len poradný, nezáväzný charakter a neslúži teda ako ochranný prostriedok proti potencionálnemu svojvoľnému konaniu samosprávneho kraja. Samosprávny kraj musí okrem toho určiť najvyšší počet žiakov prvého ročníka stredných škôl po prerokovaní s Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR a v súlade so záväznými kritériami na určovanie najvyššieho počtu žiakov prvého ročníka stredných škôl. Jediným, avšak výrazne obmedzeným, ochranným prostriedkom pre zriaďovateľov je žiadosť o preskúmanie určenia počtu žiakov prvého ročníka stredných škôl v zmysle § 31 ods. 5 zákona č. 61/2015 o odbornom vzdelávaní a príprave a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Tú môže podať zriaďovateľ strednej školy, príslušná stavovská organizácia, príslušná profesijná organizácia alebo príslušné ministerstvo¹⁰, ak

- ide o študijný odbor alebo učebný odbor s nedostatočným počtom absolventov pre potreby trhu práce,
- stredná odborná škola má pre príslušný študijný odbor alebo pre príslušný učebný odbor uzatvorenú zmluvu o duálnom vzdelávaní s vyšším počtom žiakov, ktorým bude zamestnávateľ poskytovať praktické vyučovanie, ako je určený počet žiakov, alebo
- to vyžaduje verejný záujem.

Žiadosť posúdi Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR a úpravu počtu žiakov prvého ročníka stredných škôl prerokuje so zriaďovateľom strednej školy a samosprávnym krajom.

Určenie počtu žiakov prvého ročníka stredných škôl sa nevzťahuje len na stredné odborné školy s označením podniková škola, policajné stredné odborné školy, stredné školy požiarnej ochrany, gymnáziá s osemročným vzdelávacím programom, stredné školy pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, študijné odbory, v ktorých sa výchova a vzdelávanie uskutočňuje v cudzom jazyku na základe medzinárodnej dohody, a študijné odbory a učebné odbory v nadväzujúcich formách odborného vzdelávania a prípravy.

Zásadnou slabinou tohto nástroja je nevyhnutnosť mať k dispozícii kvalitné štatistické údaje o uplatnení absolventov, súčasnej situácii na trhu práce a trendoch vývoja na trhu práce a hospodárstva, na základe ktorých by bolo možné aspoň do istej miery predvídať vývoj na trhu práce. Takéto štatistické údaje v súčasnosti do veľkej miery absentujú a rozhodovanie pri koordinácii odborného vzdelávania a prípravy sa tak nevykonáva na základe kvalitných a relevantných analýz, ale skôr požiadaviek jednotlivých záujmových skupín. Na druhej strane s ohľadom na rýchly vývoj hospodárskej transformácie spojenej s technologickým pokrokom (v oblastiach digitalizácie a robotizácie) je v súčasnosti len veľmi náročné predpovedať potreby pracovného trhu o niekoľko rokov,

¹⁰ Ministerstvo hospodárstva SR, Ministerstvo dopravy a výstavby SR, Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR, Ministerstvo životného prostredia SR alebo Ministerstvo kultúry SR.

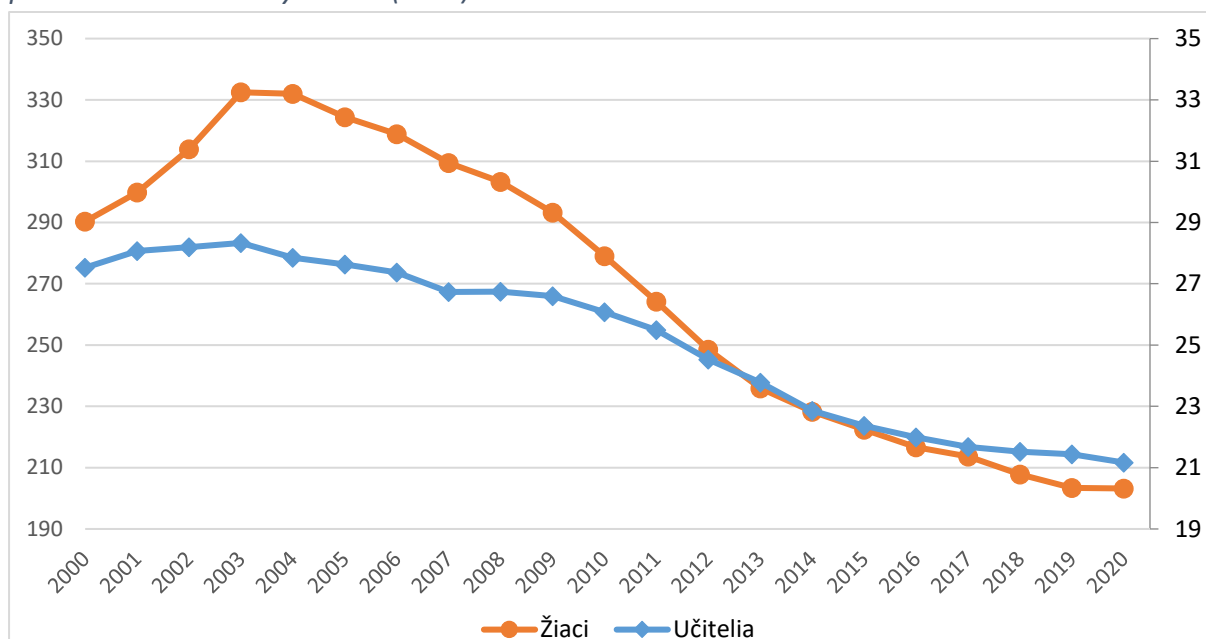
kedy budú ešte len súčasní žiaci základných škôl vstupovať na pracovný trh. Dnes je tak prakticky nemožné stanoviť, ktoré konkrétne odbory by sa mali preferovať.

Stav stredoškolského vzdelávania na Slovensku

Počet žiakov stredných škôl v dennej forme štúdia **od roku 2003 nepretržite klesal**, v roku 2020, kedy sa v dennej forme štúdia vzdelávalo 203 211 žiakov, sa pokles prakticky zastavil. Oproti roku 2003 to bolo o 129 270 žiakov menej. Demografické prognózy predpokladajú v najbližších rokoch mierny nárast počtu žiakov stredných škôl (Herich 2020). Z dlhodobého hľadiska však tento nárast bude pravdepodobne len krátkodobý (približne 6 – 8 rokov) s nasledujúcou stagnáciou, až opätovným poklesom (Šprocha a Majo 2016, 66-67).

Spolu s poklesom žiakov stredných škôl v dennej forme štúdia od roku 2003 prakticky klesal aj celkový počet učiteľov na stredných školách. Pokles učiteľov však nebol tak výrazný ako pokles žiakov, čo malo za následok, že počet žiakov na jedného učiteľa od roku 2004, kedy bolo takmer 12 žiakov na jedného učiteľa, do roku 2013, kedy bolo takmer 10 žiakov na jedného učiteľa, taktiež výraznejšie klesal. Od roku 2013 do roku 2020 nebol pokles počtu žiakov na učiteľa už nepretržitý a taký výrazný. V roku 2020 sa vzdelávalo na stredných školách 9,6 žiaka na jedného učiteľa.

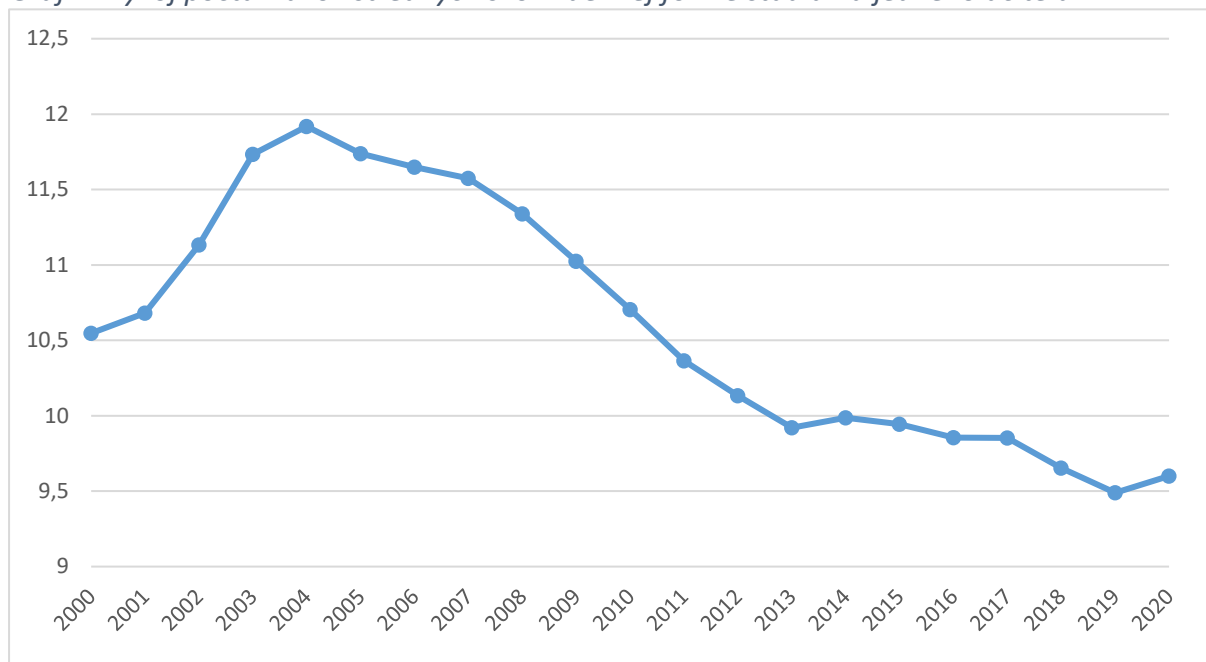
Graf 1: Vývoj celkového počtu žiakov stredných škôl dennej formy štúdia (v tis.) a celkového počtu učiteľov stredných škôl (v tis.)

Zdroj: CVTI SR, vlastné výpočty

Poznámka: Medzi učiteľov sú zahrnutí učitelia na ustanovený pracovný čas (plný úväzok) (do 2006 interní), ako aj učitelia na kratší pracovný čas (do 2006 externí).

Graf 2: Vývoj počtu žiakov stredných škôl v dennej forme štúdia na jedného učiteľa

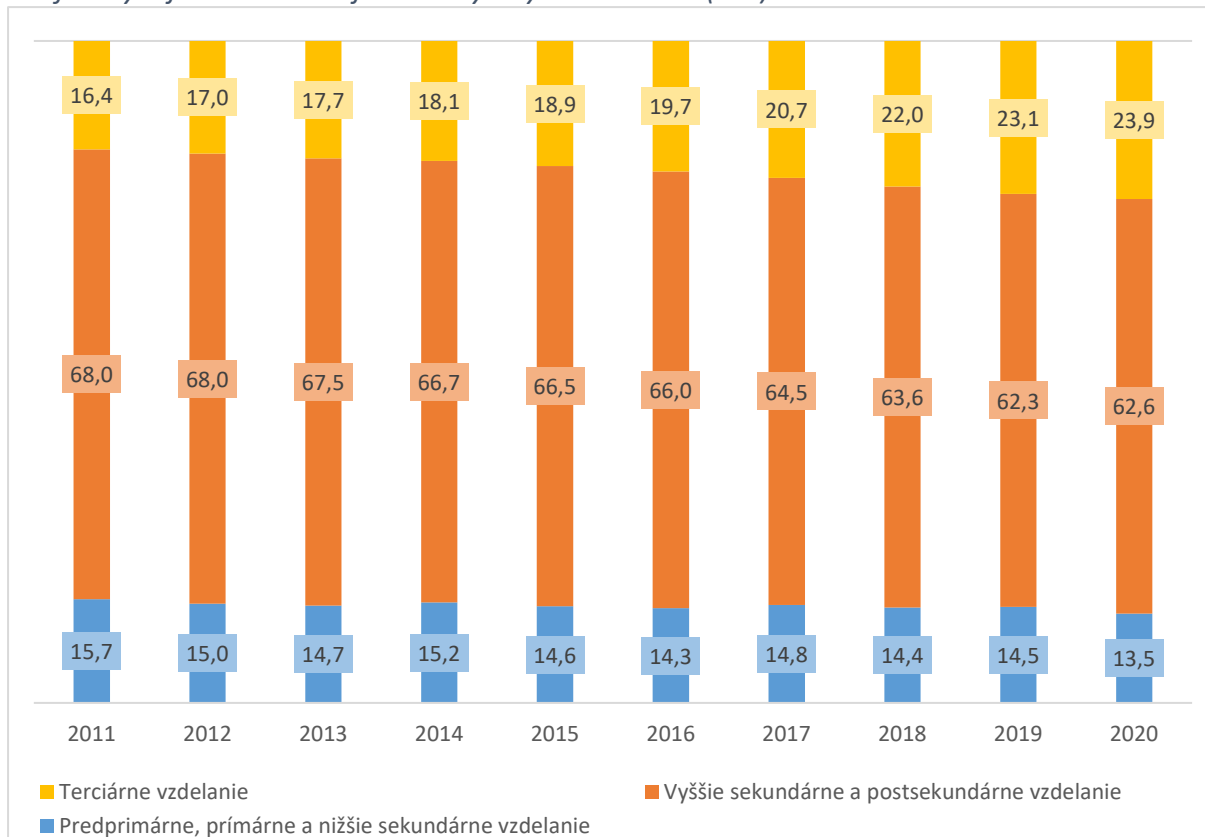

Zdroj: CVTI SR, vlastné výpočty

Podľa zisťovania pracovných síl sa na Slovensku, rovnako ako aj v ostatných krajinách EÚ, **dlhodobo zvyšuje podiel obyvateľov s terciárnym vzdelaním** (ISCED 5-8). V roku 2020 predstavoval tento podiel 23,9 %, čo je jedna z najnižších hodnôt spomedzi krajín EÚ. Naproti tomu **podiel obyvateľov s vyšším sekundárnym a postsekundárnym vzdelaním** (ISCED 3 a 4) **sa na Slovensku stabilne znižuje**, no aj napriek tomu je po Česku stabilne druhý najvyšší v EÚ (62,6 %). Podiel obyvateľov s primárnym a nižším sekundárnym vzdelaním (ISCED 1 a 2) ostáva relatívne stabilný, aj keď v dlhšom časovom horizonte mierne klesol (13,5 %) a je dlhodobo jeden z najnižších v EÚ.

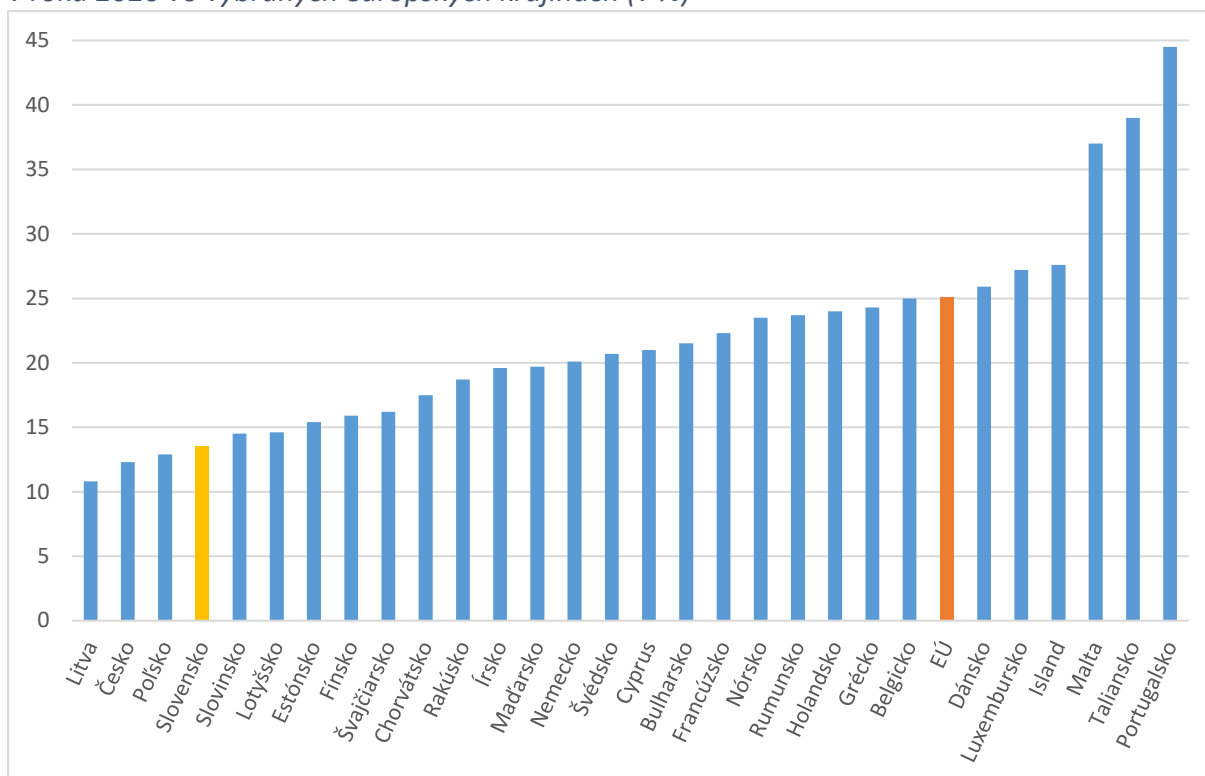

Graf 3: Vývoj vzdelanostnej štruktúry obyvateľstva SR (v %)

Zdroj: Eurostat, Výberové zisťovanie pracovných síl

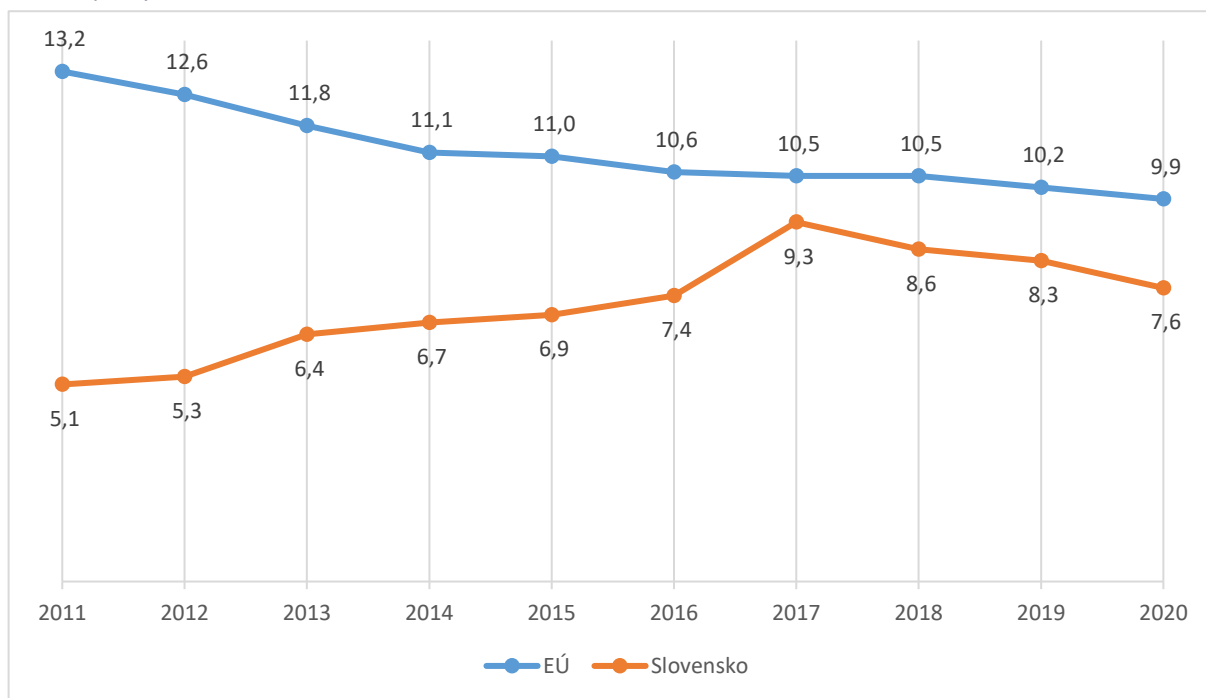
Graf 4: Podiel obyvateľstva s predprimárnym, primárnym a nižším sekundárnym vzdelaním v roku 2020 vo vybraných európskych krajinách (v %)

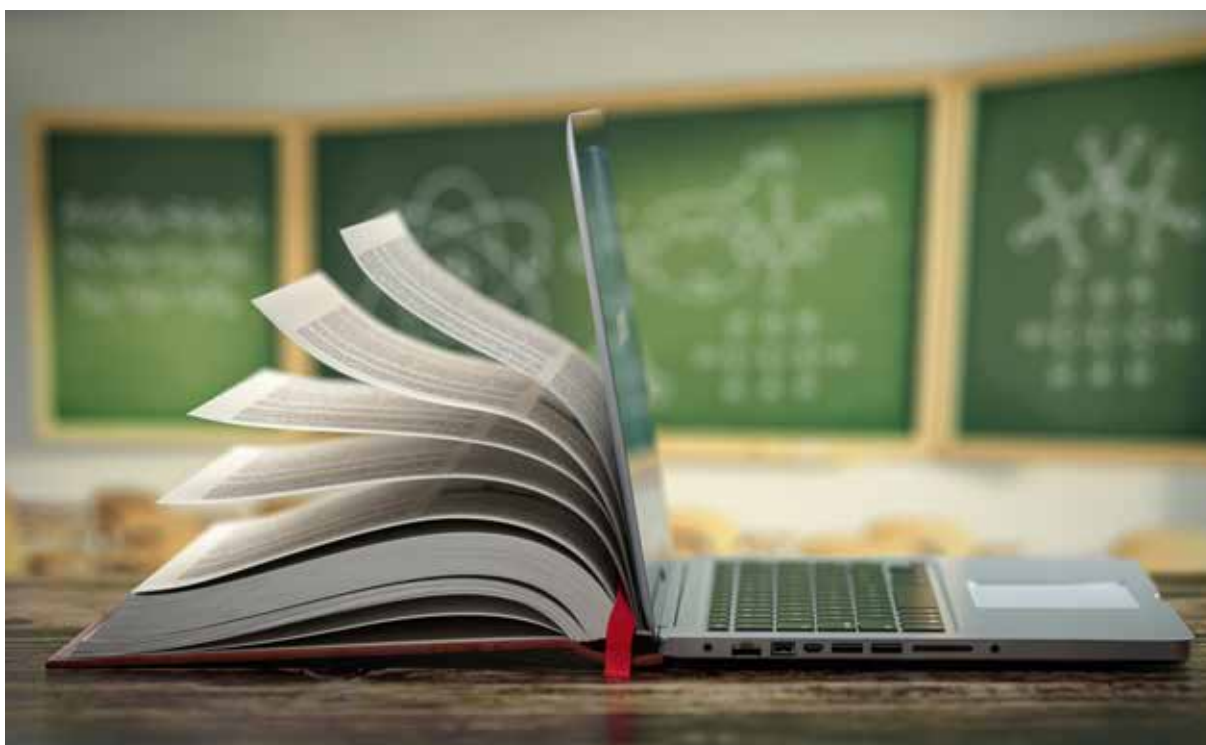
Zdroj: Eurostat, Výberové zisťovanie pracovných síl

Podiel mladých ľudí, ktorí ukončili svoje vzdelávanie po skončení povinnej školskej dochádzky, sa do roku 2017 zvyšoval, avšak za posledné tri roky nabral opačný trend. V rámci EÚ nepatrí medzi najvyššie, ale ani medzi najnižšie. Jeho hodnota v roku 2020 je stále pod úrovňou únie (7,6 %). V medzinárodnom porovnaní vykazujú dlhodobo najnižšiu mieru predčasného ukončenia vzdelávania Chorvátsko, Slovinsko a Švajčiarsko.

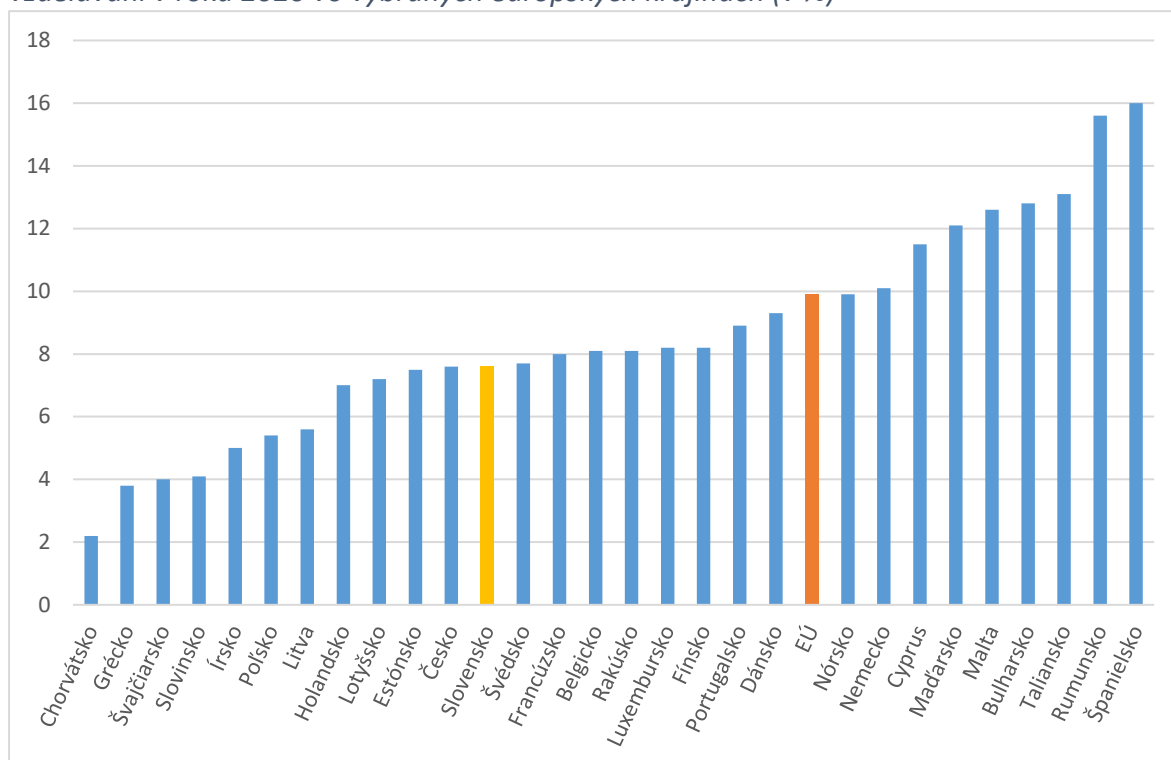
Graf 5: Podiel mladých ľudí do 24 rokov nepokračujúcich v ďalšom nepovinnom vzdelávaní v EÚ a v SR (v %)

Zdroj: Eurostat, Výberové zisťovanie pracovných síl

Graf 6: Podiel mladých ľudí od 18 do 24 rokov nepokračujúcich v ďalšom nepovinnom vzdelávaní v roku 2020 vo vybraných európskych krajinách (v %)

Zdroj: Eurostat, Výberové zisťovanie pracovných síl

V roku 2020 sa na Slovensku vzdelávalo na stredných školách v dennej forme štúdia 203 211 žiakov. Z toho 126 481 na stredných odborných školách (SOŠ) a konzervatóriách (62,2 %). Žiaci, ktorí sa vzdelávali na gymnáziách a stredných športových školách predstavovali 34,8 % podiel. Zvyšné 3 % žiakov sa vzdelávali v špeciálnych stredných školách. V porovnaní s ostatnými krajinami EÚ je **podiel žiakov participujúcich na odbornom vzdelávaní na Slovensku jedným z najvyšších**, spolu s Českom, Fínskom, Chorvátskom, Holandskom, Rakúskom a Slovinskom. Tento podiel sa v prípade Slovenska od roku 2000 len mierne znížil, je ale pritom potrebné zdôrazniť, že celkový počet žiakov stredných škôl má z dôvodu už vyššie zmienených demografických vplyvov dlhodobý klesajúci trend.

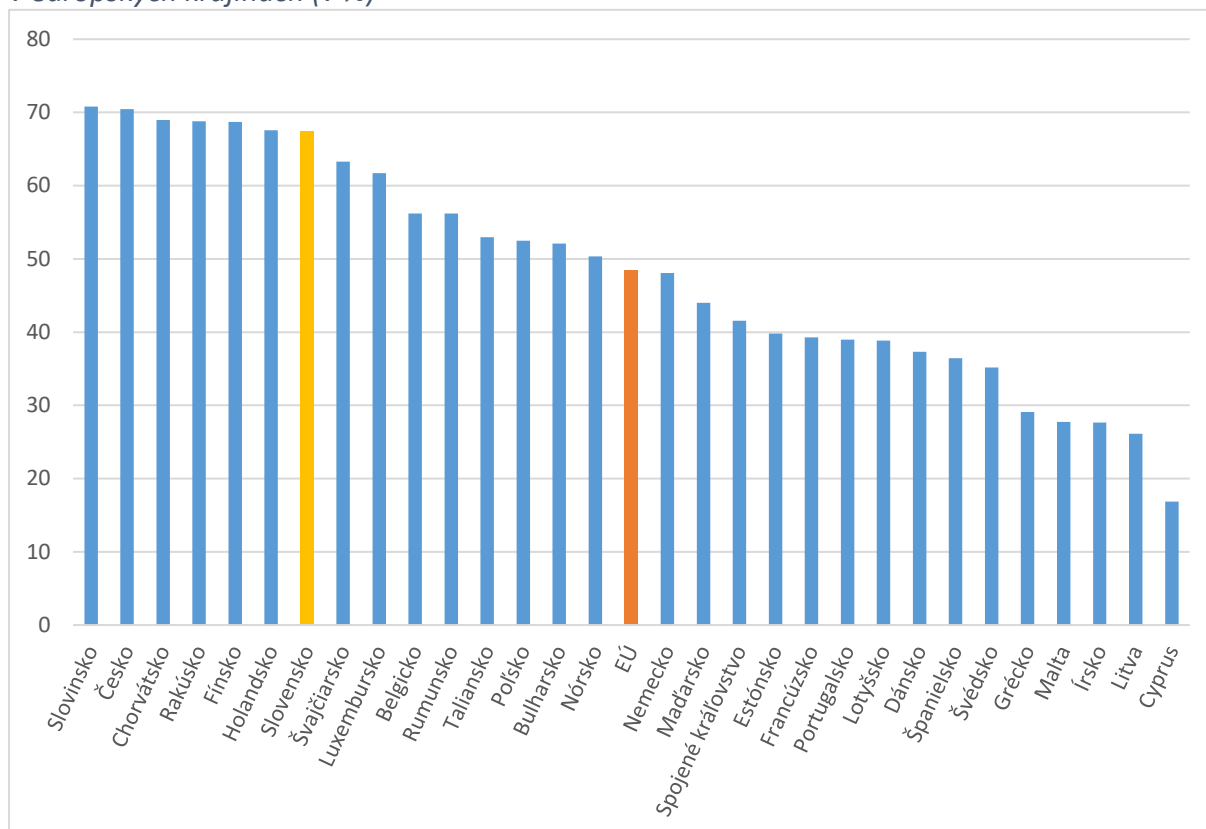
Zo žiakov stredných odborných škôl a konzervatórií dennej formy štúdia sa **drvivá väčšina (75 %) zúčastňovala na úplnom strednom vzdelávaní**, ktoré je ukončené zložením maturitnej skúšky. Ďalších 18,6 % žiakov týchto škôl sa zúčastňovalo stredného vzdelávania bez maturitnej skúšky a 3,8 % žiakov sa vzdelávalo v nadstavbovom štúdiu. Zvyšok sa vzdelával v pomaturitnom štúdiu (0,8 %) a vyššom odbornom vzdelávaní (1,8 %).

Z dlhodobej perspektívy je možné pozorovať, že podiel žiakov stredného vzdelávania bez maturity a nadstavbového štúdia sa za 20 rokov postupne znížil na súčasnú úroveň v prospech úplného stredného vzdelávania. Podiely žiakov pomaturitného štúdia a vyššieho odborného vzdelávania sú dlhodobé relatívne stabilné a predstavujú zanedbateľnú zložku stredného odborného vzdelávania.

Podľa najnovších údajov ŠIOV sa z celkového počtu 123 332 žiakov v dennej forme štúdia na stredných odborných školách v školskom roku 2020/2021 vzdelávalo v rámci **systemu duálneho vzdelávania len 8 414 žiakov, čo predstavovalo podiel 6,8 %** (Štátny inštitút odborného vzdelávania 2021). Podľa údajov poskytnutých ŠIOV z celkového počtu 1627 certifikovaných zamestnávateľov požiadalo o finančný príspevok na duálne vzdelávanie 865 zamestnávateľov, pričom z toho 727 zamestnávateľov požiadalo o finančný príspevok určený pre mikro, malých a stredných zamestnávateľov.

Na začiatku školského roku 2020/2021 väčšina žiakov stredných odborných škôl dennej formy štúdia, až 41,7 %, vykonávala odborný výcvik alebo odbornú prax v školských zariadeniach (v dielni, v stredisku odbornej praxe alebo v školskom hospodárstve). Na pracovisku zamestnávateľa, s ktorým uzavrela stredná odborná škola zmluvu o poskytovaní praktického vyučovania¹¹ vykonávalo odborný výcvik alebo odbornú prax 26,2 % žiakov a u zamestnávateľa v rámci systému duálneho vzdelávania (t. j. na pracovisku praktického vyučovania) 5,2 % žiakov. Ďalších 1,4 % žiakov vykonávalo odborný výcvik alebo prax u iného (obvykle svojho vlastného) zamestnávateľa. Necelá štvrtina (24,3 %) žiakov sa odborného výcviku alebo praxe neúčastnila.

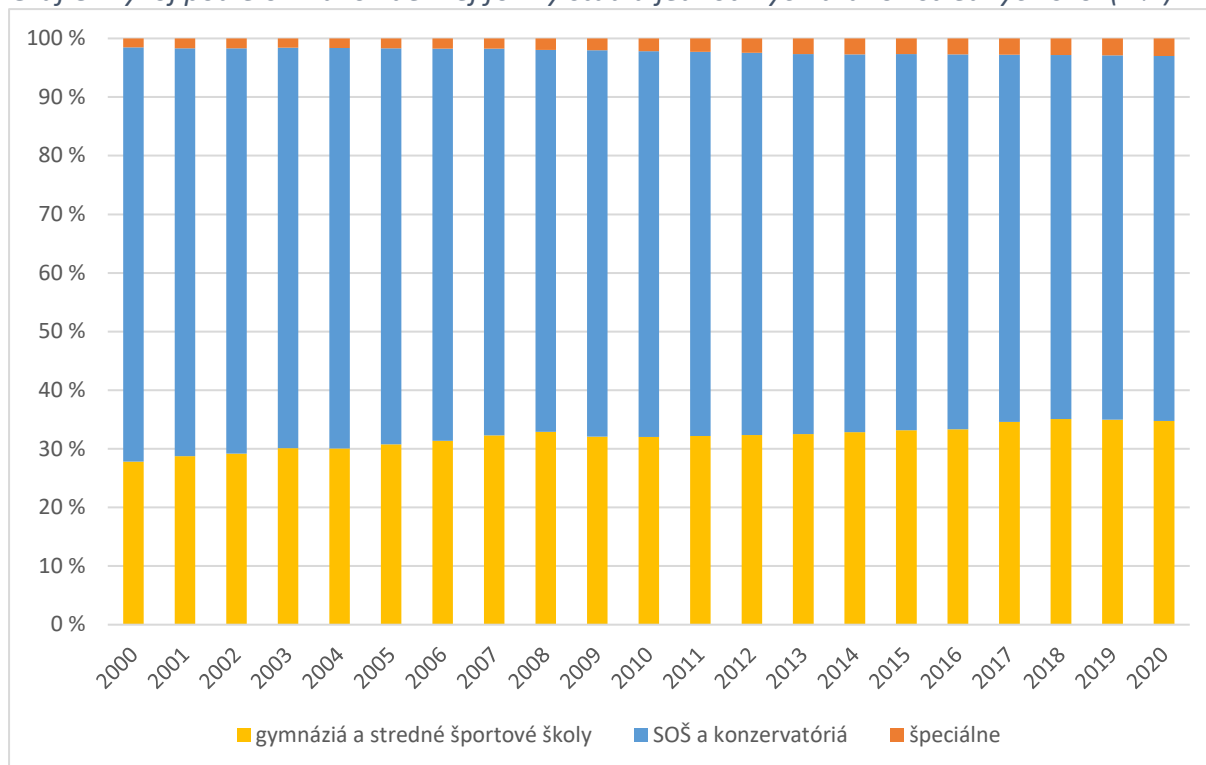
Graf 7: Podiel žiakov odborného vzdelávania na vyššom sekundárnom vzdelávaní v roku 2019 v európskych krajinách (v %)

Zdroj: Eurostat, Výberové zisťovanie pracovných síl

¹¹ Podľa § 8 zákona č. 61/2015 Z. z. o odbornom vzdelávaní a príprave a o zmene a doplnení niektorých zákonov

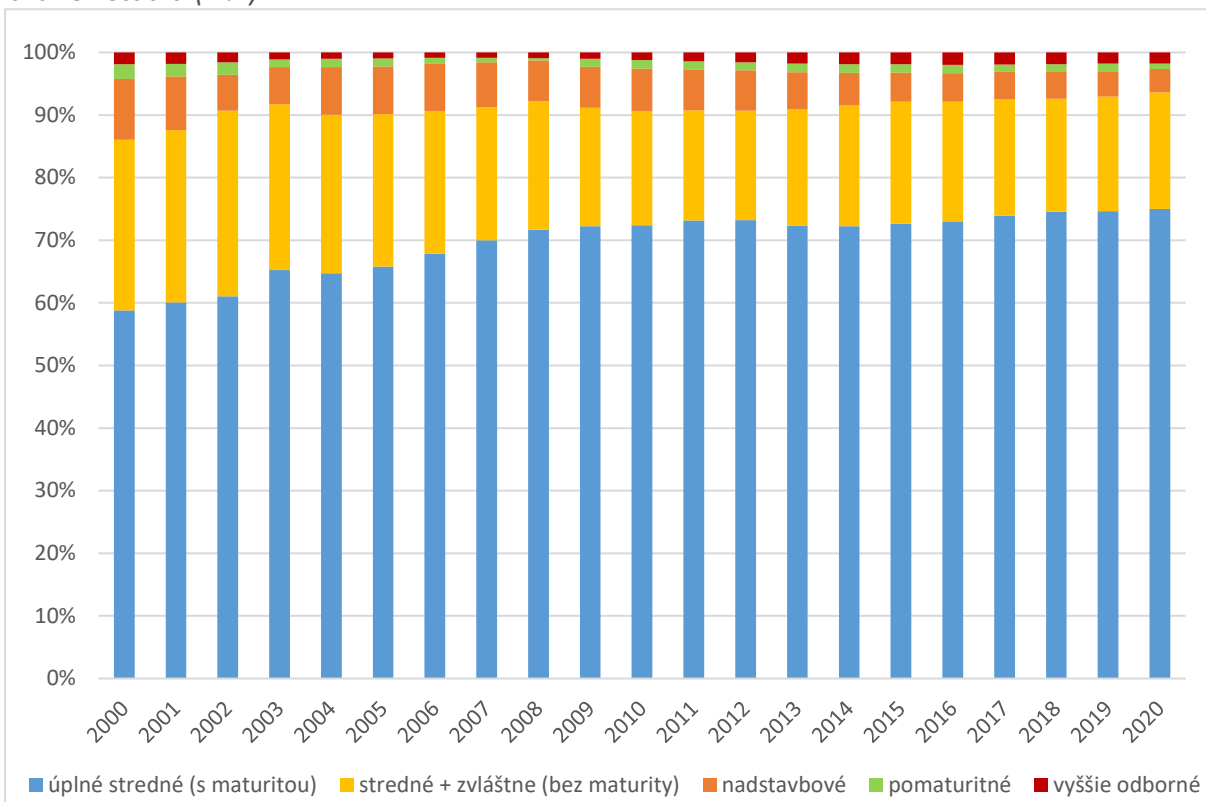
Graf 8: Vývoj podielov žiakov dennej formy štúdia jednotlivých druhov stredných škôl (v %)

Zdroj: CVTI SR, vlastné výpočty

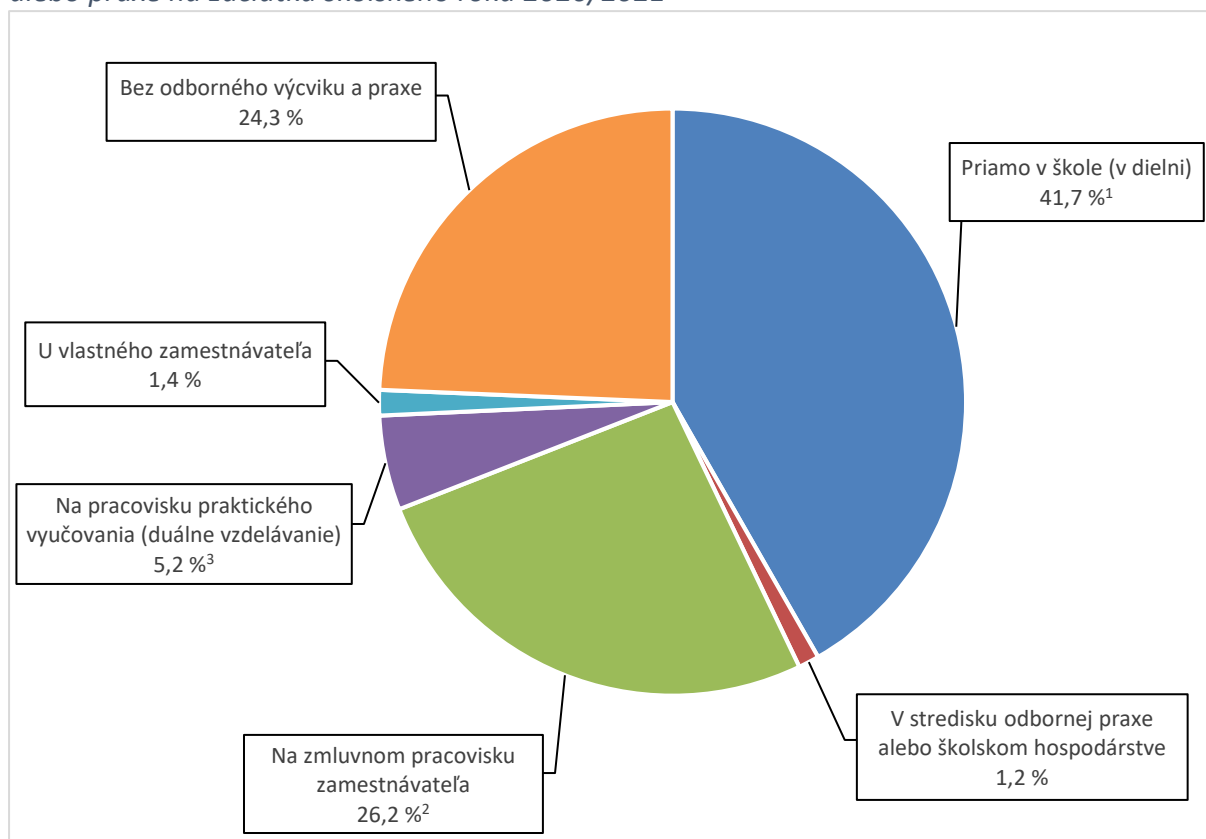
Poznámka: Do roku 2007 tvoria kategóriu „SOŠ a konzervatóriá“ stredné odborné školy, stredné odborné učilišťa a združené stredné školy. Stredné športové školy sú od roku 2019 ustanovené školským zákonom ako samostatný druh stredných škôl (dovtedy boli spravidla pomenované ako „športové“ gymnázia).

Graf 9: Vývoj podielov žiakov SOŠ a konzervatórií dennej formy štúdia podľa jednotlivých druhov štúdia (v %)

Zdroj: CVTI SR, vlastné výpočty

Graf 10: Štruktúra žiakov SOŠ dennej formy štúdia podľa miesta výkonu odborného výcviku alebo praxe na začiatku školského roka 2020/2021

Zdroj: CVTI SR, vlastné výpočty

¹podľa § 7 zákona č. 61/2015 Z. z. o odbornom vzdelávaní a príprave a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

²podľa § 8 zákona č. 61/2015 Z. z. o odbornom vzdelávaní a príprave a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

³podľa § 9 zákona č. 61/2015 Z. z. o odbornom vzdelávaní a príprave a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Od roku 2003 počet žiakov stredných škôl nepretržite klesal. V roku 2020 ich bolo o takmer 130 000 tisíc menej. Tento trend sa pritom v najbližšej budúcnosti v dôsledku demografického vývoja zásadne nezlepší.

Podiel obyvateľov s terciárnym vzdelaním sa na Slovensku dlhodobo zvyšuje. V Európskom porovnaní má Slovensko jednu z najnižších mier obyvateľstva s primárnym a nižším sekundárnym vzdelaním.

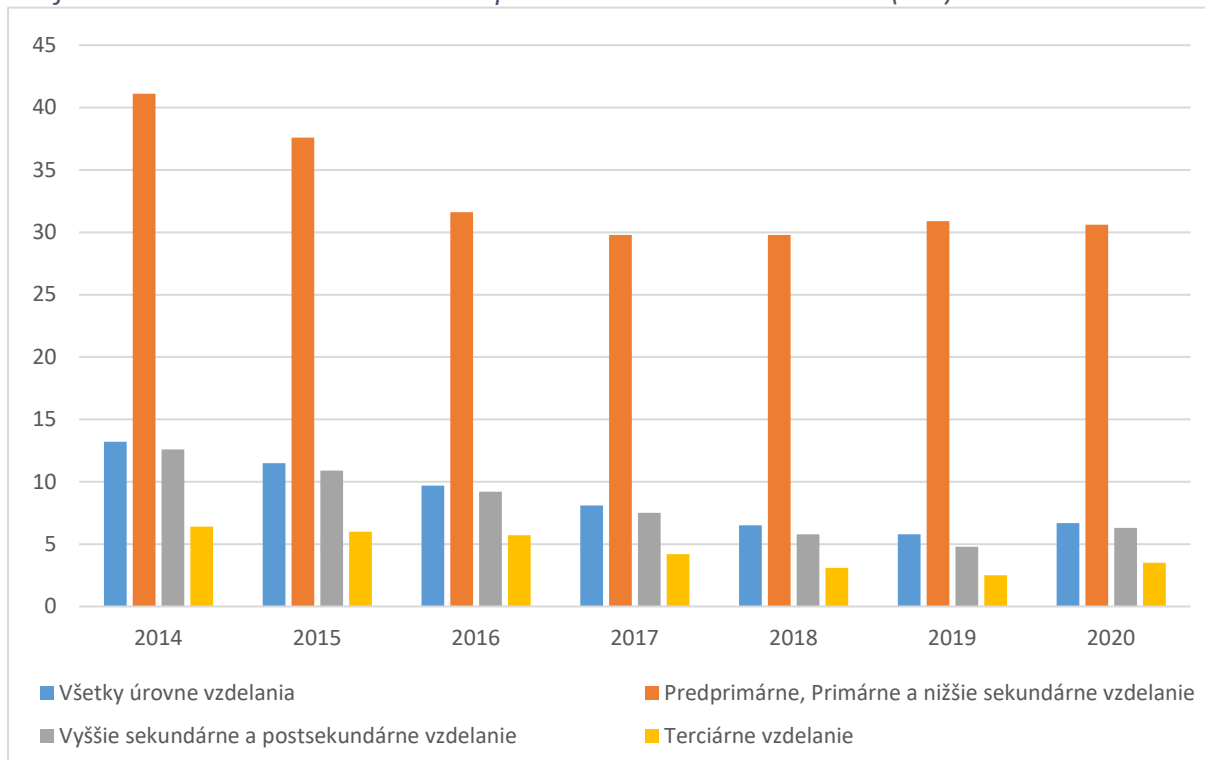
Podiel žiakov na vyššom sekundárnom odbornom vzdelávaní je na Slovensku dlhodobo jedným z najvyšších v porovnaní s ostatnými európskymi krajinami. V roku 2020 sa na odbornom vzdelávaní podieľalo 62,2 % žiakov stredných škôl v dennej forme štúdia. Väčšina z nich (75 %) sa pritom vzdelávala v odboroch s maturitou.

Na začiatku školského roka 2020/2021 len takmer tretina (32,8 %) žiakov SOŠ dennej formy štúdia mala praktickú výuku u zamestnávateľa a takmer štvrtina (24,3 %) nemala praktickú výuku vôbec.

Nezamestnanosť absolventov stredných škôl

Na základe výsledkov výberových zisťovaní pracovných síl sa minimálne od roku 2013 až do roku 2019 každoročne na Slovensku znižovala nezamestnanosť, pričom v rokoch 2018 a 2019 sa úroveň miery nezamestnanosti nachádzala už pod úrovňou miery nezamestnanosti v EÚ. V roku 2020 (6,7 %) sa nezamestnanosť zvýšila najmä pod vplyvom pandémie COVID-19, avšak nachádzala sa stále nepatrne pod úrovňou nezamestnanosti v EÚ.

Graf 11: Miera nezamestnanosti v SR podľa dosiahnutého vzdelania (v %)

Zdroj: Eurostat, Výberové zisťovanie pracovných síl

Pri pohľade na **mieru nezamestnanosti podľa najvyššieho dosiahnutého vzdelania** možno rovnaký vývoj pozorovať aj v prípade nezamestnanosti osôb s vyšším sekundárnym a post-sekundárnym vzdelaním (ISCED 3 a 4) a veľmi podobný aj v prípade osôb s terciárnym vzdelaním (ISCED 5 až 8). Miera nezamestnanosti oboch týchto skupín je v posledných troch rokoch aj v porovnaní s ostatnými krajinami EÚ na Slovensku skôr nižšia (v roku 2020 u absolventov vyššieho sekundárneho a post-sekundárneho vzdelávania 6,3 % a u absolventov terciárneho vzdelávania 3,5 %). Naproti tomu v prípade osôb s **primárnym a nižším sekundárnym vzdelaním** (ISCED 1 a 2), Slovensko dlhodobo vykazuje výrazne **najvyššiu mieru nezamestnanosti v EÚ**, pričom vývoj za posledných päť rokov bol skôr negatívny (30,6 % v roku 2020).

Obdobne je to aj v prípade **nezamestnanosti mladých ľudí** na Slovensku. Miera nezamestnanosti mladých ľudí s vyšším ako nižším sekundárnym vzdelaním sa najmä v rokoch 2018 a 2019 výrazne zlepšila a v porovnaní s ostatnými krajinami EÚ sa radila skôr k lepším, hoci nie najlepším. Neblahý vplyv v tomto smere mala pandémia COVID-19, ktorá zapríčinila značný opätovný nárast nezamestnanosti týchto skupín mladých ľudí v roku 2020 (v roku 2020 u mladých ľudí s vyšším sekundárnym a post-sekundárnym vzdelaním 11,3 % a s terciárnym vzdelaním 7,8 %). Na druhú stranu, miera nezamestnanosti mladých ľudí s primárnym a nižším sekundárnym vzdelaním patrí dlhodobo medzi najhoršie v EÚ (44,3 % v roku 2020). Dlhodobo najnižšiu mieru nezamestnanosti mladých ľudí

s primárnym a nižším sekundárnym vzdelaním, ako aj všeobecne, vykazuje z európskych krajín Nemecko a Švajčiarsko.

Pri pohľade na štruktúru voľných pracovných miest v roku 2020 na základe mesačných štatistík ÚPSVaR je zjavne viditeľný **kontrast medzi vysokou nezamestnanosťou obyvateľov s primárnym a nižším sekundárnym vzdelaním a ponukou na pracovnom trhu**. Najväčší dopyt, až okolo 38 % z priemerného celkového počtu voľných pracovných miest nahlásených na úrady PSVaR, je po nízko kvalifikovaných robotníckych profesiách spadajúcich do kategórií operátori a montéri strojov a zariadení¹² a pomocní a nekvalifikovaní pracovníci podľa SK ISCO-08. Až pri **65 % nahlásených voľných pracovných miest** bolo požadované len **základné alebo nižšie stredné odborné vzdelanie**.

Jeden z dôvodov tohto stavu je **nerovnomerné geografické rozmiestnenie nahlásených voľných pracovných miest**. Väčšina z nich sa nachádza v západnej časti republiky, v krajoch s nižšou mierou nezamestnanosti, zatiaľ čo vo východných krajoch s najvyššou mierou nezamestnanosti (Košický a Prešovský samosprávny kraj) je najnižší počet nahlásených voľných pracovných miest.

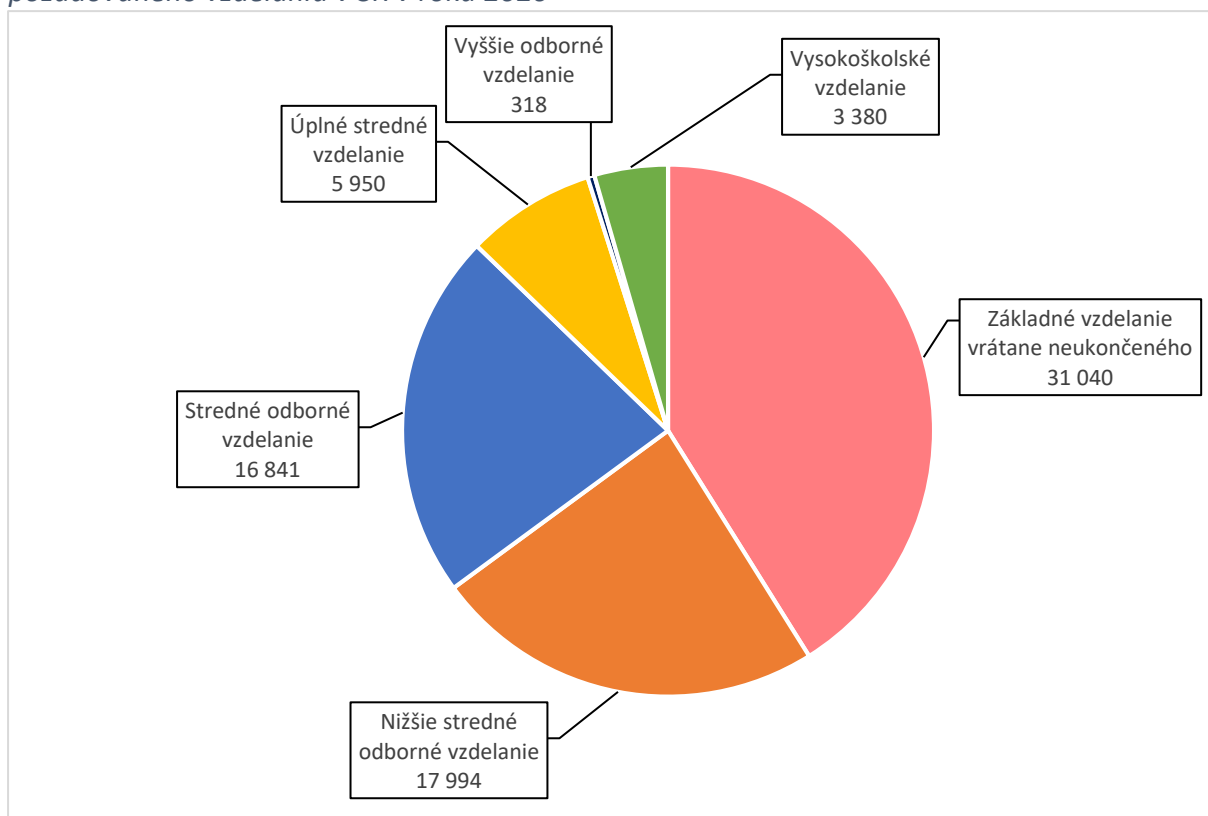
Tabuľka 9: Priemerný počet voľných pracovných miest nahlásených na úrady PSVaR podľa požadovaného vzdelania a kraja v SR v roku 2020

Územie/kraj	Počet voľných pracovných miest	z toho					
		Základné vzdelanie vrátane neukončeného	Nižšie stredné odborné vzdelanie	Stredné odborné vzdelanie	Úplné stredné vzdelanie	Vyššie odborné vzdelanie	Vysokoškolské vzdelanie
Bratislavský	22 174	10 570	4 835	3 825	1 510	118	1 311
Trnavský	10 642	5 571	2 245	2 061	471	27	265
Trenčiansky	8 544	3 944	2 050	1 812	464	46	227
Nitriansky	11 916	5 404	3 441	2 000	689	27	351
Žilinský	7 625	2 434	2 110	2 130	626	23	301
Banskobystrický	5 657	1 339	1 420	1 889	677	19	303
Prešovský	4 723	680	1 266	1 726	690	28	317
Košický	4 280	1 099	627	1 397	824	29	305
Slovensko	75 561	31 040	17 994	16 841	5 950	318	3 380

Zdroj: ÚPSVaR, vlastné výpočty

¹² Do tejto kategórie patria operátori stacionárnych strojov a zariadení, montážni pracovníci a vodiči a obsluha pojazdných strojových zariadení.

Graf 12: Priemerný počet voľných pracovných miest nahlásených na úrady PSVaR podľa požadovaného vzdelania v SR v roku 2020

Zdroj: ÚPSVaR, vlastné výpočty

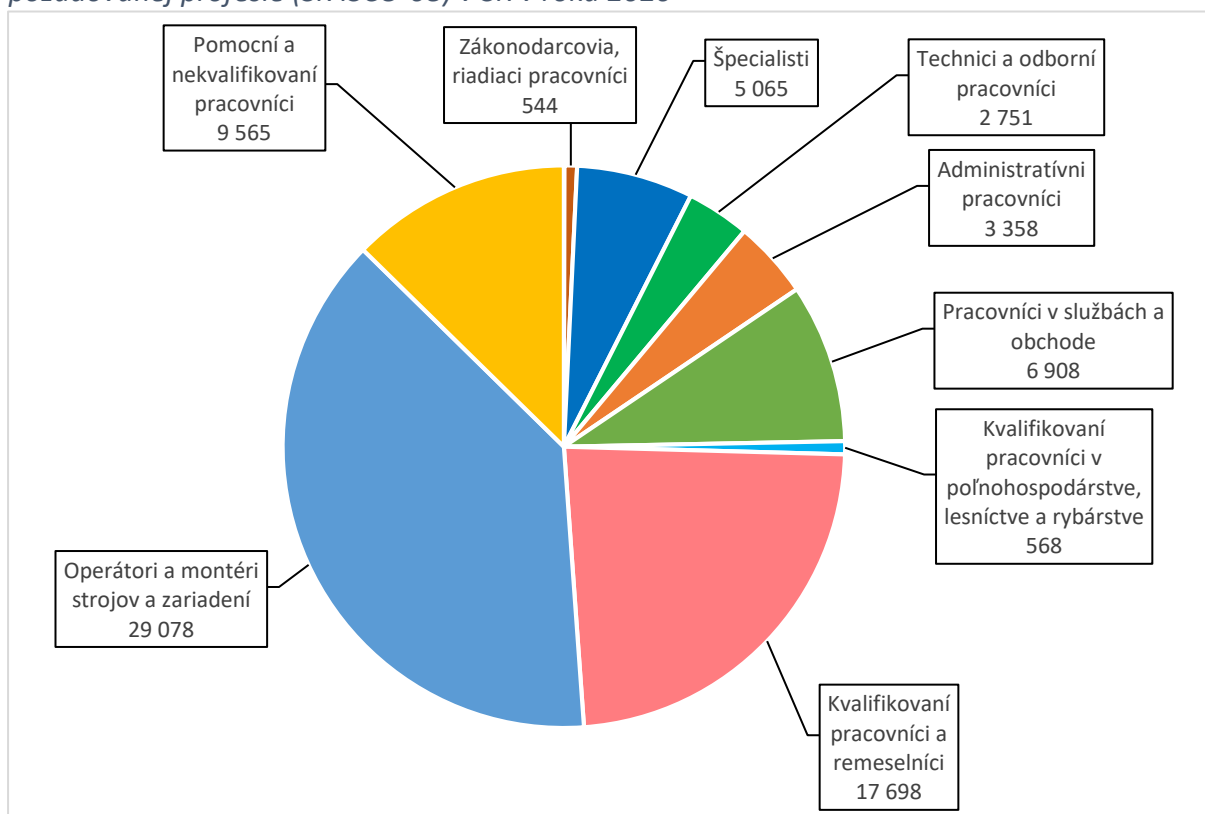
Tabuľka 10: Priemerný počet voľných pracovných miest nahlásených na úrady PSVaR podľa požadovanej profesie (SK ISCO-08) a kraja v SR v roku 2020

Územie/kraj	Počet voľných pracovných miest	z toho								
		Zákonnodarcovia, riadiaci pracovníci	Špecialisti	Technici a odborní pracovníci	Administratívni pracovníci	Pracovníci v službách a obchode	Kvalifikovaní pracovníci v poľnohospodárstve, lesníctve a rybárstve	Kvalifikovaní pracovníci a remeselníci	Operátori a montéri strojov a zariadení	Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci
Bratislavský	22 174	147	1 549	759	1 337	2 463	155	4 569	7 962	3 226
Trnavský	10 642	69	385	250	510	570	85	2 022	5 462	1 285
Trenčiansky	8 544	56	435	252	276	489	84	1 714	4 344	895
Nitriansky	11 916	65	570	309	353	629	41	2 895	5 169	1 881
Žilinský	7 625	62	555	308	197	785	63	2 250	2 730	674
Banskobystrický	5 657	57	515	321	161	717	85	1 942	1 240	618
Prešovský	4 723	44	486	294	298	675	36	1 300	974	614
Košický	4 280	44	570	258	226	582	21	1 008	1 199	373
Slovensko	75 561	544	5 065	2 751	3 358	6 908	568	17 698	29 078	9 565

Zdroj: ÚPSVaR, vlastné výpočty

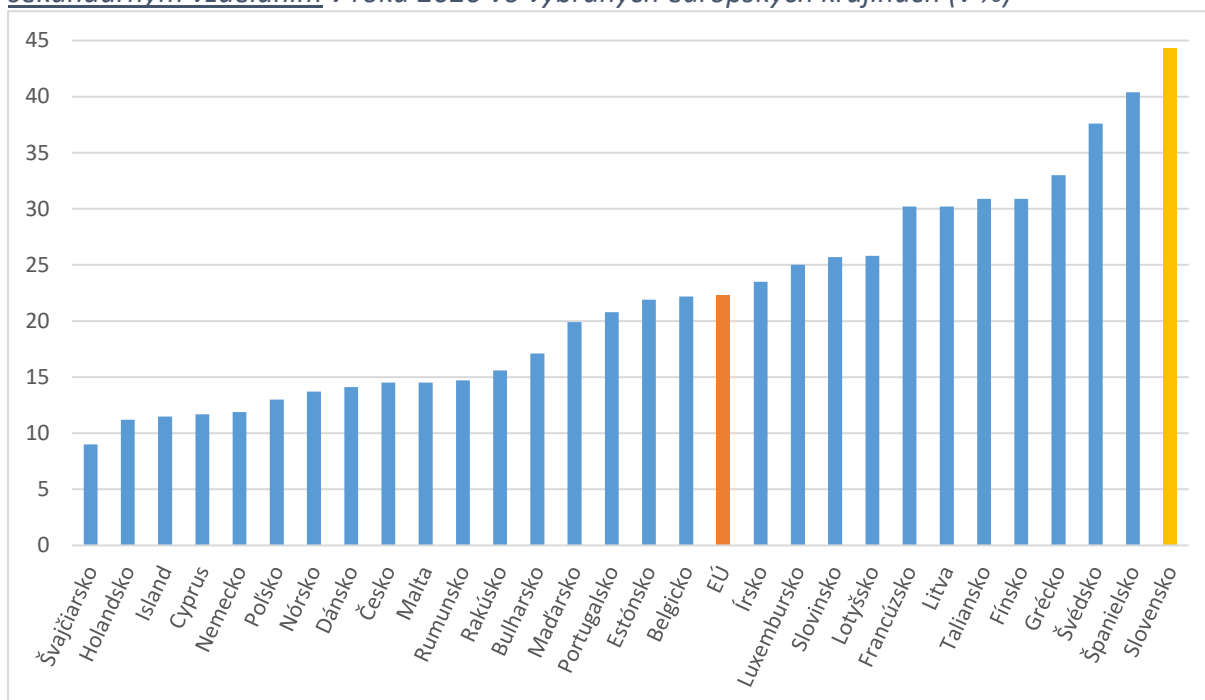

Graf 13: Priemerný počet voľných pracovných miest nahlásených na úrady PSVaR podľa požadovanej profesie (SK ISCO-08) v SR v roku 2020

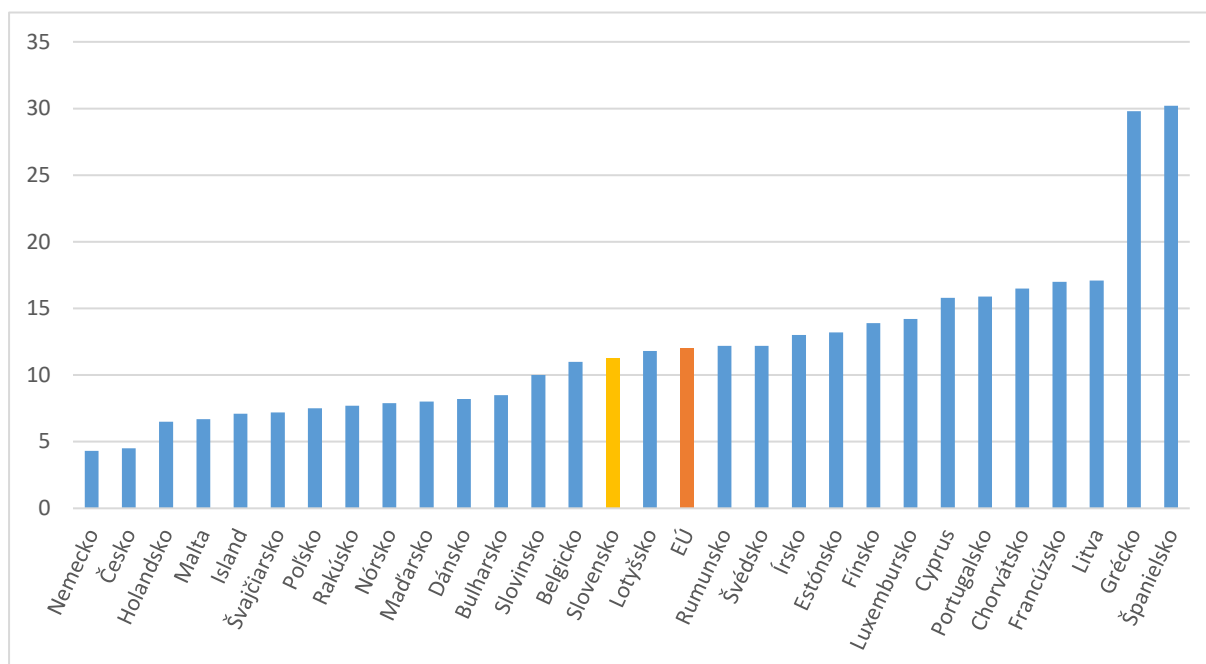
Zdroj: ÚPSVaR, vlastné výpočty

Graf 14: Miera nezamestnanosti mladých ľudí od 15 do 29 rokov s primárnym a nižším sekundárnym vzdelaním v roku 2020 vo vybraných európskych krajinách (v %)

Zdroj: Eurostat, Výberové zisťovanie pracovných síl

Graf 15: Miera nezamestnanosti mladých ľudí od 15 do 29 rokov s vyšším sekundárnym a post-sekundárnym vzdelaním v roku 2020 vo vybraných európskych krajinách (v %)

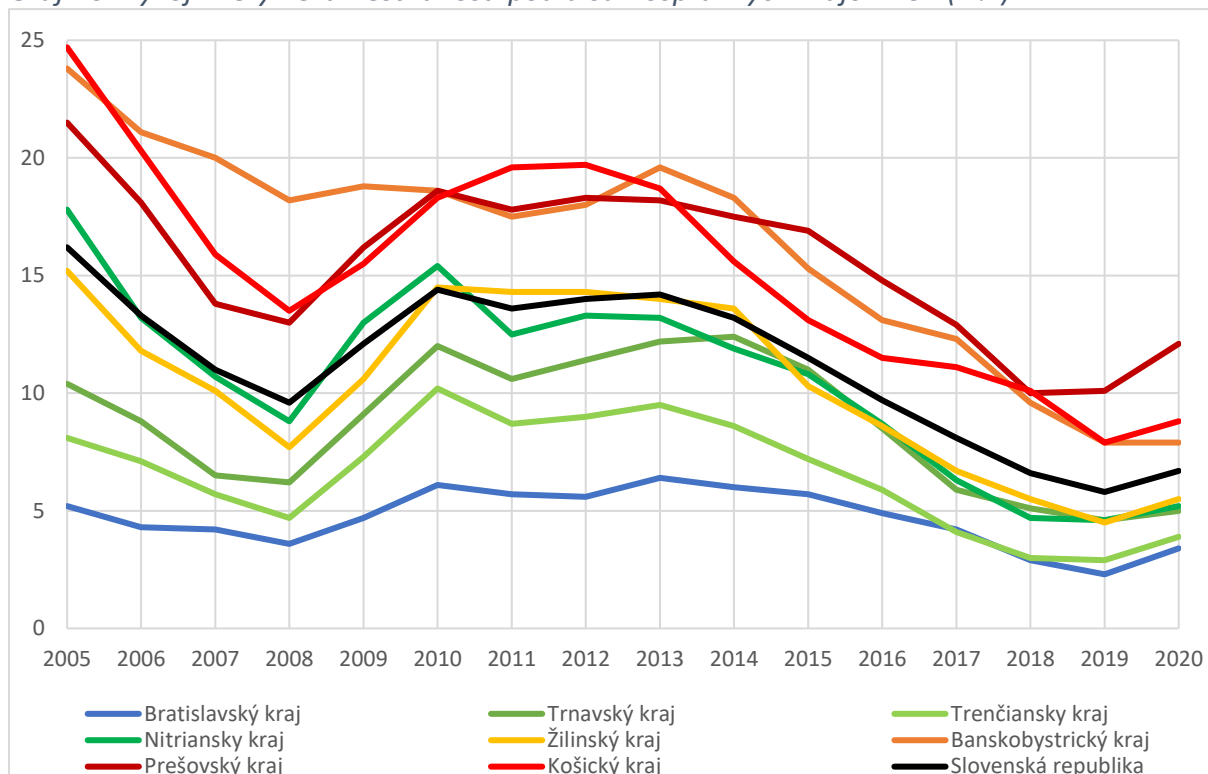

Zdroj: Eurostat, Výberové zisťovanie pracovných síl

Z regionálneho pohľadu stabilne najvyššiu mieru nezamestnanosti, ako aj nezamestnanosti mladých ľudí, vykazujú Košický, Prešovský a Banskobystrický kraj. Bratislavský kraj v minulosti stabilne vykazoval najnižšiu mieru nezamestnanosti, v posledných rokoch ho však úspešne dohnal, až prekonal, Trenčiansky kraj. Žilinský, Nitriansky a Trnavský kraj sa k nemu tiež v posledných rokoch úspešne približujú. **Miera nezamestnanosti mladých ľudí** je však vo všetkých krajinách dlhodobo v zásade **dvoj až trojnásobne vyššia** v porovnaní s celkovou mierou nezamestnanosti. Jedine v obdobiach pred hospodárskym poklesom v rokoch 2009 a 2020 bol tento pomer v niektorých krajinách priaznivejší (t. j. menej ako dvojnásobný). Naznačuje to tak, že **problém so zamestnanosťou mladých ľudí je dlhotrvajúci a nie je výrazne regionálne podmienený**.

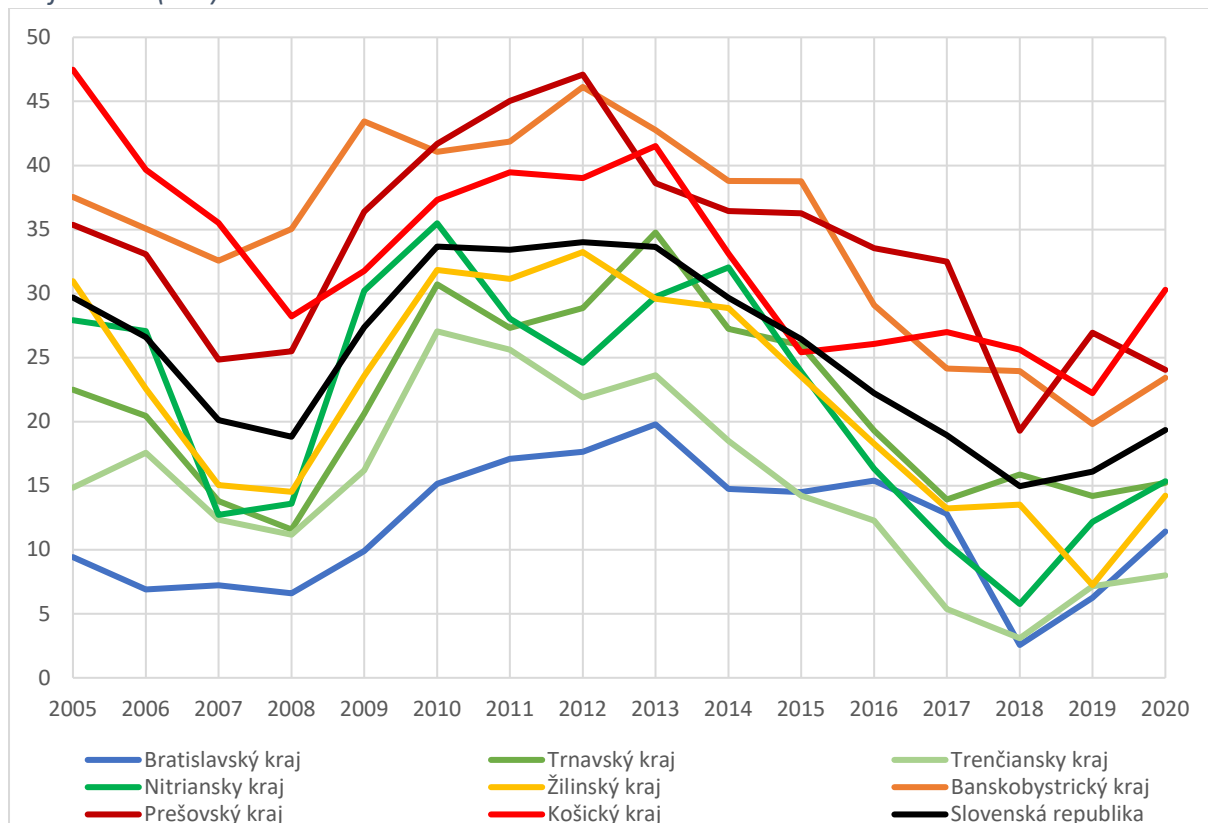

Graf 16: Vývoj miery nezamestnanosti podľa samosprávnych krajov v SR (v %)

Zdroj: ŠÚ SR, Výberové zisťovanie pracovných síl

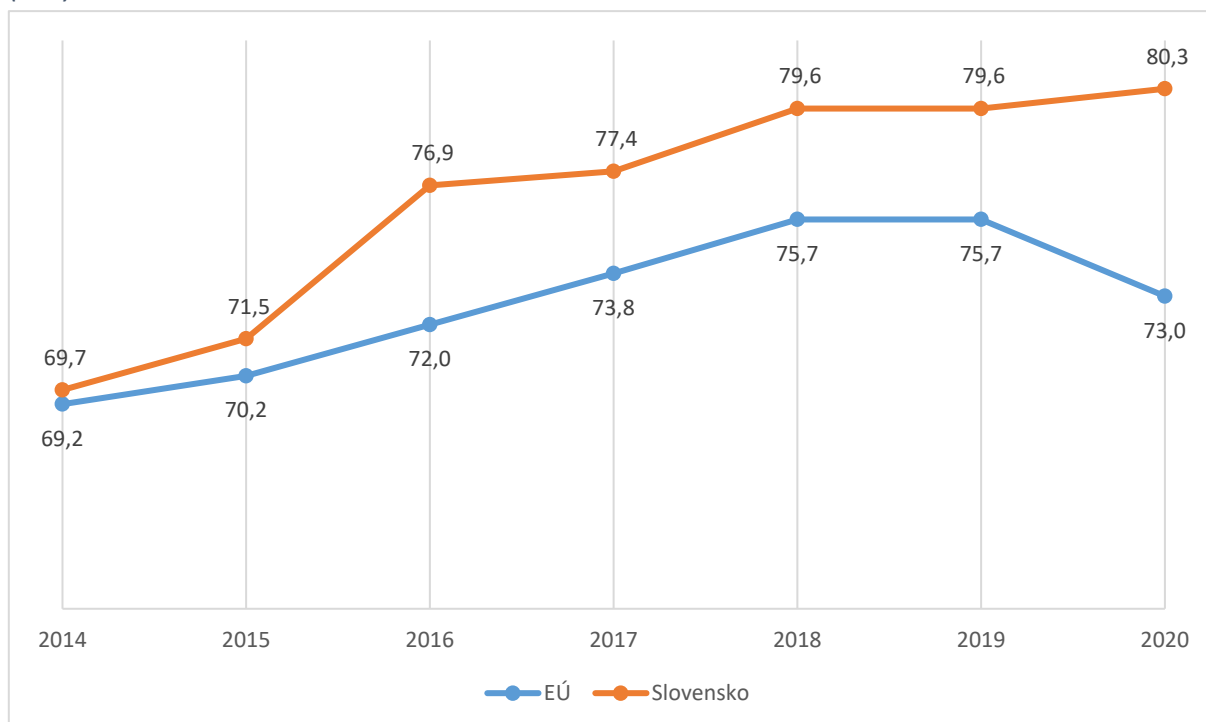
Graf 17: Vývoj miery nezamestnanosti mladých ľudí od 15 do 24 rokov podľa samosprávnych krajov v SR (v %)

Zdroj: ŠÚ SR, Výberové zisťovanie pracovných síl, vlastné výpočty

Miera zamestnanosti nedávnych absolventov¹³ na Slovensku je podľa posledných výsledkov zisťovania v európskom porovnaní skôr vyššia (80,3 % v roku 2020), avšak od roku 2012 neprestajne zlepšujúca. **Vyššia uplatniteľnosť na trhu práce** je u nedávnych absolventov **terciárneho vzdelávania** (84,9 % v roku 2020) než vyššieho sekundárneho a post-sekundárneho vzdelávania (78,9 % v roku 2020), pri ktorom ale došlo od roku 2012 k výraznejšiemu zlepšeniu. V porovnaní s ostatnými krajinami EÚ je miera zamestnanosti lepšia u druhej skupiny absolventov.

Graf 18: Miera zamestnanosti nedávnych absolventov všetkých úrovní vzdelania v EÚ a v SR (v %)

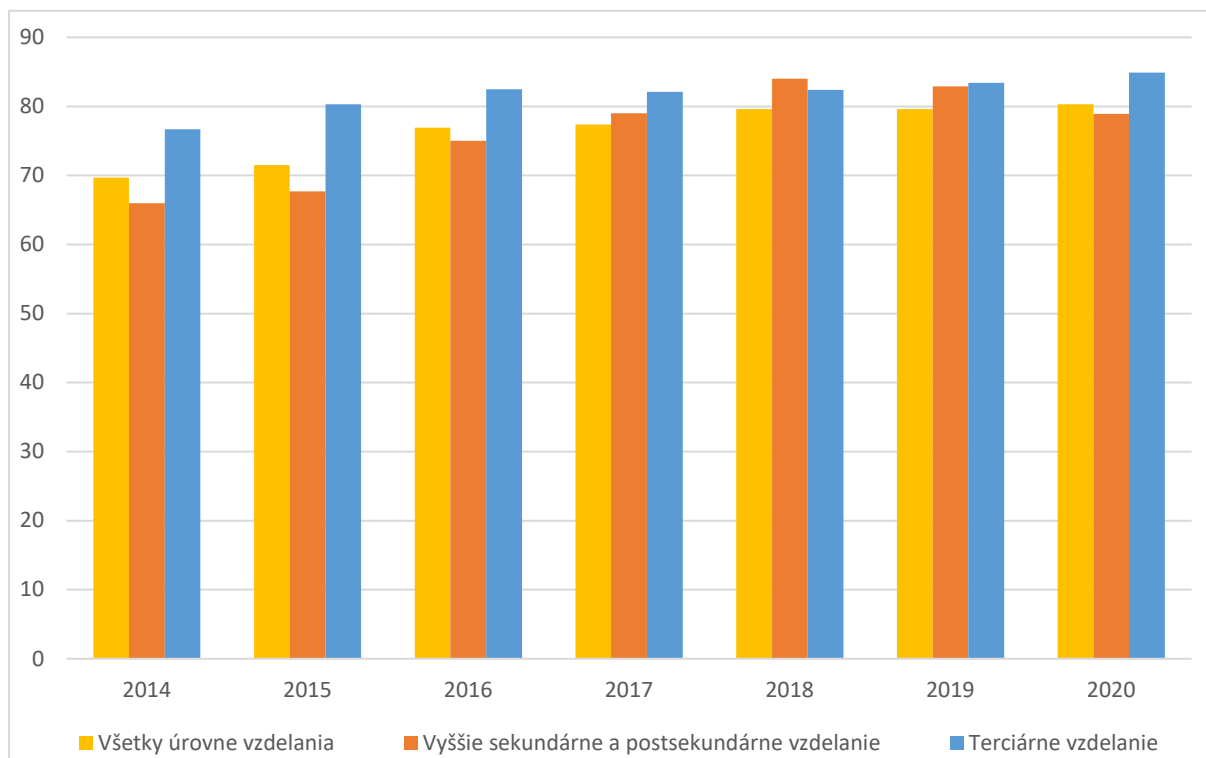

Zdroj: Eurostat, Výberové zisťovanie pracovných síl

¹³ Pod nedávnyimi absolventmi sa chápu mladí ľudia od 15 do 34 rokov, ktorí ukončili svoje vzdelávanie najneskôr pred 3 rokmi.

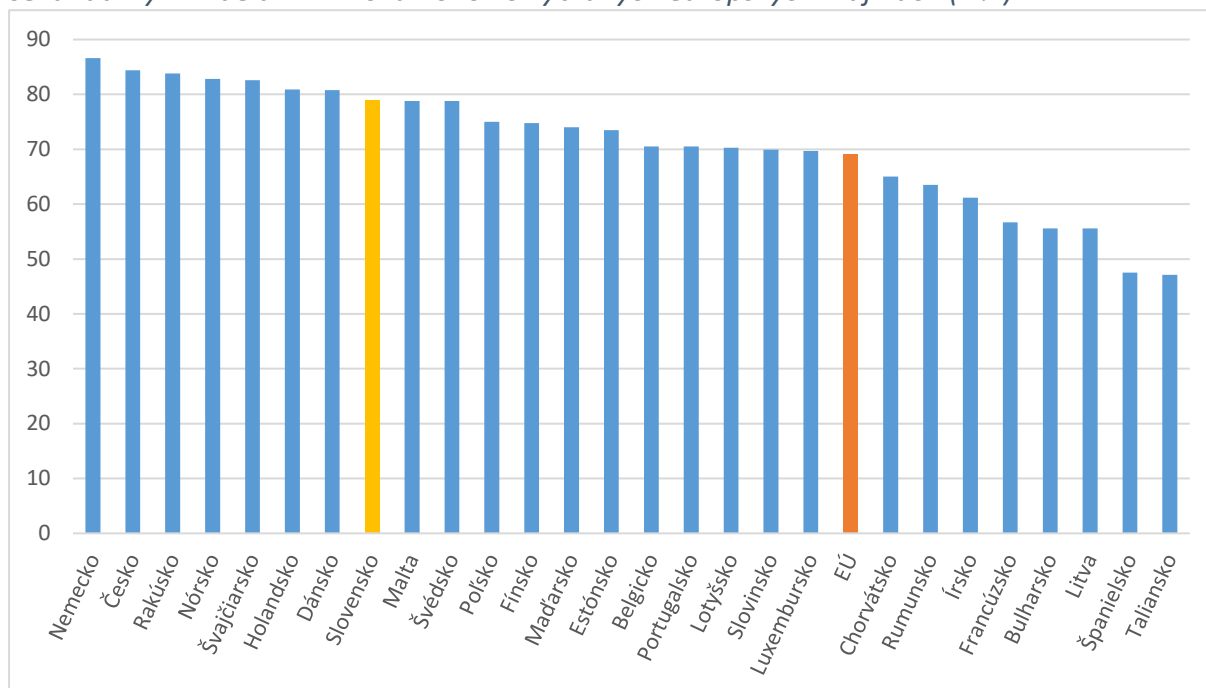
Graf 19: Miera zamestnanosti nedávnych absolventov podľa dosiahnutého vzdelania v SR (v %)

Zdroj: Eurostat, Výberové zisťovanie pracovných síl

Najvyššia miera zamestnanosti nedávnych absolventov vyššieho sekundárneho a post-sekundárneho vzdelávania spomedzi európskych krajín je dlhodobo v **Nemecku**. Podľa zistení ich v roku 2020 bolo zamestnaných až okolo 86,6 %. Ďalšími krajinami, ktoré za posledné roky vykazujú najvyššie hodnoty zamestnanosti nedávnych absolventov vyššieho sekundárneho a post sekundárneho vzdelávania sú Nórsko, Rakúsko, Holandsko, Česko a Švajčiarsko.

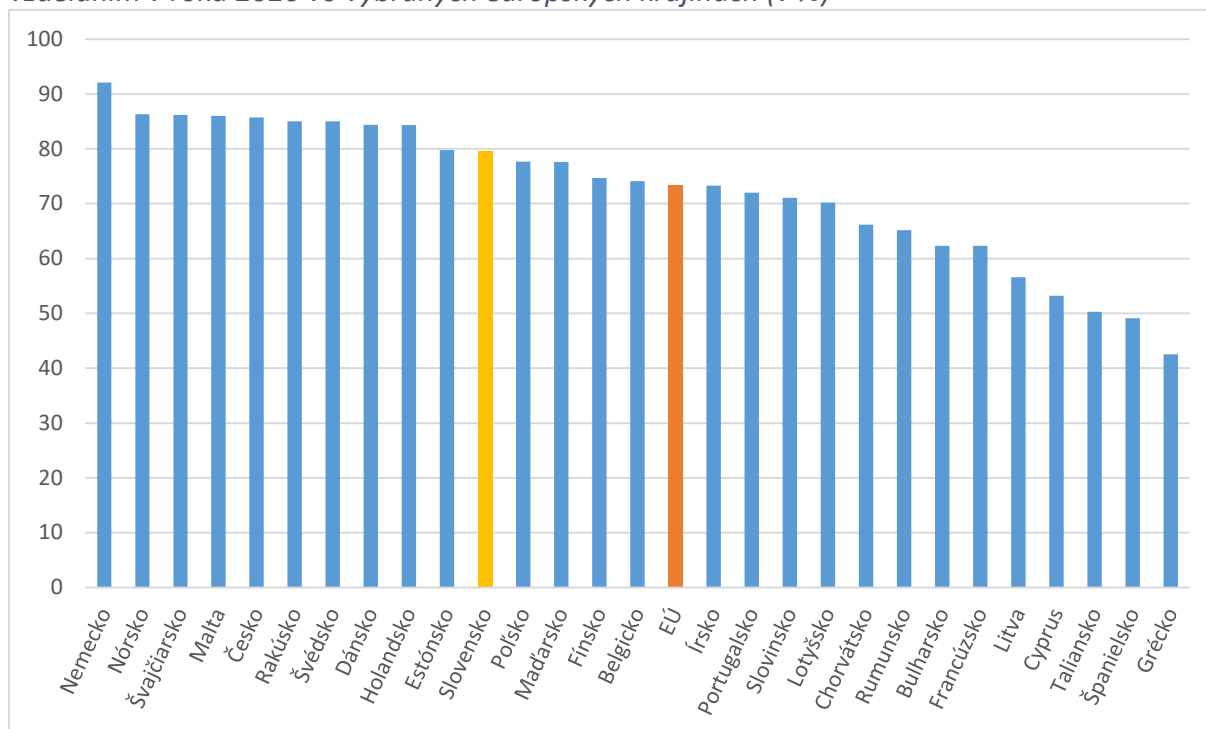
Graf 20: Miera zamestnanosti nedávnych absolventov s vyšším sekundárnym a post-sekundárnym vzdelaním v roku 2020 vo vybraných európskych krajinách (v %)

Zdroj: Eurostat, Výberové zisťovanie pracovných síl

Spomedzi nedávnych absolventov vyššieho sekundárneho a post-sekundárneho vzdelávania je miera zamestnanosti vo všetkých európskych krajinách vyššia u absolventov odborného vzdelávania, pričom dlhodobo najvyššia je opäť v Nemecku. V roku 2020 bolo zamestnaných približne 92,1 % nemeckých nedávnych absolventov odborného vyššieho sekundárneho a post-sekundárneho vzdelávania. Rovnako aj ďalšie, už vyššie spomínané krajiny, ktoré dlhodobo vykazujú najvyššiu mieru zamestnanosti nedávnych absolventov vyššieho sekundárneho a post-sekundárneho vzdelávania zároveň vykazujú aj vysoký podiel zamestnanosti nedávnych absolventov odbornej vetvy tejto úrovne vzdelávania.

Graf 21: Miera zamestnanosti nedávnych absolventov s odborným vyšším sekundárnym vzdelaním v roku 2020 vo vybraných európskych krajinách (v %)

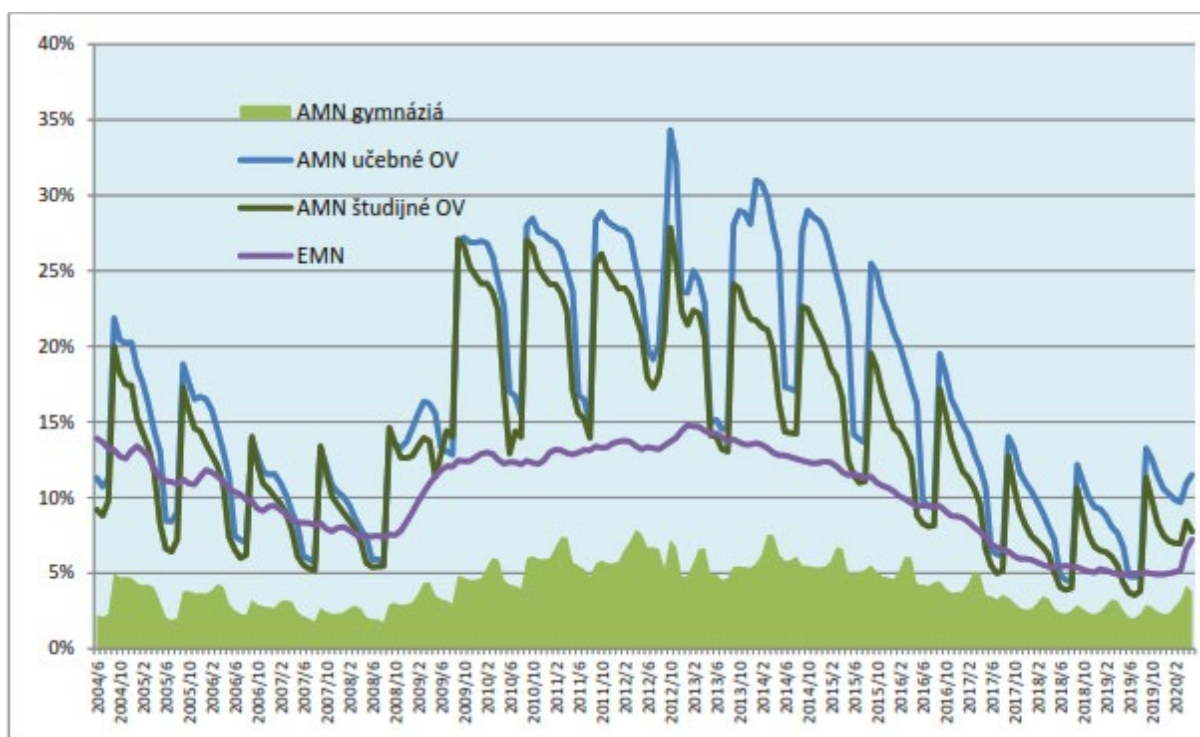
Zdroj: Eurostat, Výberové zisťovanie pracovných síl

Absolventská miera nezamestnanosti učebných, ako aj študijných odborov od roku 2015 výrazne klesala, no aj napriek tomu je stále pomerne vysoká. Aj napriek tomu, že nízkokvalifikovaných (vyžadované najviac stredné vzdelanie bez maturity) voľných pracovných miest je viac než dostatok, môžeme pozorovať **vyššiu mieru nezamestnanosti absolventov učebných odborov (bez maturitnej skúšky) ako študijných (minimálne s maturitnou skúškou)**. Tento trend je pritom dlhodobý. Je však pritom nutné brať do úvahy, že značný vplyv na to má skutočnosť, že podstatná časť absolventov študijných odborov pokračuje v terciárnom vzdelávaní na vysokých školách. V každom prípade ale takýto stav indikuje **systemový problém v odbornom vzdelávaní**, keďže ide o vzdelávanie zamerané na bezprostrednú prípravu na povolanie. Žiaci tohto vzdelávania po jeho absolvovaní by mali byť ľahko uplatniteľní na pracovnom trhu. Relatívne vysoká miera nezamestnanosti absolventov však naznačuje, že tomu tak úplne nie je. Potencionálnych dôvodov sa naskytá hneď niekoľko. Medzi najčastejšie zmieňované patrí **nesúlad medzi vzdelávacím systémom a požiadavkami pracovného trhu**. Inak povedané, vzdelávací systém vzdeláva žiakov v odboroch, ktoré nie sú v takom veľkom množstve potrebné na trhu práce. Tento nesúlad môže mať však aj **geografický aspekt**, ktorý môže nabráť na dôležitosť vtedy, keď absolventi síce získajú vzdelanie v odbore, po ktorom je dopyt na trhu práce, avšak nie konkrétne v ich regióne a musia sa preto presťahovať. Náklady na presťahovanie sa kvôli práci sa môžu pre niektorých mladých ľudí zdať až príliš vysoké. Nemusí pritom ísť len o vyššie finančné

náklady (napr. na prenájom ubytovania alebo na stravovanie), ale aj sociálne, ako napríklad prerušenie priateľských a rodinných väzieb alebo zmeny kvality života (život v meste namiesto na vidieku, bývanie v byte namiesto v rodinnom dome). Ďalším dôvodom relatívne vysokej nezamestnanosti absolventov môže byť aj **nedostatočná kvalita vzdelávania** v podobe absolventov, ktorí síce získali vzdelanie v odbore, po ktorom je dopyt na pracovnom trhu, ale nenadobudli dostatočne kvalitné zručnosti a pracovné návyky, potrebné pre efektívne vykonávanie práce. Nedostatočná kvalita absolventov pritom môže byť ovplyvnená zastaralým technickým vybavením škôl, nedostatočnou praktickou prípravou či zastaralými vzdelávacími štandardmi, ktoré nezodpovedajú reálnym pracovným postupom. V neposlednom rade je potrebné zmieniť ako jeden z potenciálnych dôvodov relatívne vysokej nezamestnanosti absolventov aj tú možnosť, že absolventi sa nechcú zamestnať v odbore, v ktorom sa vzdelávali. Odbor mohli vyštudovať napríklad len z nutnosti, aby mali vzdelanie, alebo zodpovedajúce profesie majú príliš nízku prestíž a sú príliš nízko finančne ohodnotené.

Vývoj nezamestnanosti absolventov stredných škôl má sezónny, cyklický charakter. Najväčší nárast uchádzačov o zamestnanie z radov absolventov býva v septembri, pričom nasleduje absorpčná fáza, trvajúca do mája, kedy počty nezamestnaných absolventov postupne klesajú. V období po ekonomickej kríze dochádzalo v rokoch 2008 a 2013 k deformácii absorpčnej fázy. K rovnakej deformácii pravdepodobne dochádza aj v dôsledku epidémie COVID-19 (bližšie viď Herich 2020, 13).

Graf 22: Dlhodobý vývoj miery nezamestnanosti absolventov učebných, študijných odborov, gymnázií a evidovanej miery nezamestnanosti v SR

Zdroj: ÚPSVaR, CVTI SR, prevzaté z Herich 2020

V školskom roku 2019/2020 úspešne ukončilo odborné vzdelávanie v dennej forme štúdia **32 544 žiakov**. Celkovo je možné pozorovať, že počet absolventov bol väčší vo východných častiach republiky, t. j. s vyššou mierou nezamestnanosti. Vo východných krajoch (Košický a Prešovský samosprávny kraj) bolo o 3 767 absolventov viac ako v západných (Bratislavský a Trnavský samosprávny kraj), čo predstavuje približne jednu tretinu absolventov vo východných krajoch.

Výrazne najviac absolventov, temer až jedna tretina (10 586 absolventov), ukončila vzdelávanie v skupine odborov Ekonomika a organizácia, obchod a služby. Druhou najpočetnejšou skupinou

odborov, v počte 4240 absolventov (13 % podiel), bola Elektrotechnika a treťou Strojárstvo a ostatná kovospracúvacia výroba so 4048 absolventmi (12,4 % podiel). Za nimi nasledovali Stavebníctvo, geodézia a kartografia (2180 absolventov), Zdravotnícke odbory vzdelávania na SZŠ (2017 absolventov), Umenie a umeleckoremeselná tvorba (1953 absolventov), Učiteľstvo (1209 absolventov) a Doprava, pošty a telekomunikácie (1035 absolventov). Ostatné skupiny odborov mali menej ako 1000 absolventov.

Z verejne dostupných údajov **nie je možné určiť presnú mieru nezamestnanosti absolventov stredných škôl daného ročníka**. Ak však predpokladáme, že väčšina čerstvých absolventov, ktorý si bezprostredne po ukončení školy nenájdu zamestnanie alebo nenastúpia na vysokú školu, sa najneskôr do septembra príslušného roku zaregistruje na úradoch práce, môžeme na základe dostupných údajov predpokladať, že v septembri 2020 sa pohybovala okolo 15 %. **Miera nezamestnanosti čerstvých absolventov stredných odborných škôl** bola pritom pravdepodobne ešte o niečo vyššia, a to s ohľadom na vyšší počet nezamestnaných čerstvých absolventov stredných odborných škôl než absolventov gymnázií.

Tabuľka 11: Odhadovaná miera nezamestnanosti absolventov stredných škôl v septembri 2020 v SR

Počet absolventov SŠ dennej formy štúdia 2019/2020	46 425
Počet nezamestnaných absolventov SŠ evidovaných najviac 3 mesiace za september 2020	6 887
Podiel v %	15 %

Zdroj: ÚPSVaR, CVTI SR, vlastné výpočty

Podľa definície na základe § 8 zákona č. 280/2013 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov, s ktorou pracuje ÚPSVaR, je absolventom školy chápaný občan mladší ako 26 rokov veku, ktorý ukončil príslušným stupňom vzdelania sústavnú prípravu na povolanie v dennej forme štúdia pred menej ako dvomi rokmi a pred zaradením do evidencie uchádzačov o zamestnanie nemal pravidelne platené zamestnanie.

Po zohľadnení tejto definície môžeme odhadnúť **približnú mieru nezamestnanosti absolventov**¹⁴ použitím súčtu dvoch ročníkov absolventov ako referenčnej hodnoty, a na základe toho aj vývoj nezamestnanosti absolventov jednotlivých odborov vzdelávania (tzv. absolventská miera nezamestnanosti – AMN). Ako pomocný indikátor pre zhodnotenie tohto vývoja používame **index absorpcie nezamestnaných absolventov trhom práce** (tzv. AB index), ktorý sa počíta nasledovným vzorcom: $1 - \frac{AMN\ 2020/09}{AMN\ 2021/05}$. Pri jeho interpretácii tak platí, že čím vyššia hodnota indexu, tým vyššia absorpcia absolventov trhom práce (metodika využívaná CVTI SR, vid' napr. Herich 2020). Indikátor miery absolventskej nezamestnanosti, a v nadväznosti naň aj AB index, je však citlivý na veľkosť použitej počiatočnej referenčnej hodnoty. Preto je potrebné pri ich interpretácii a vzájomnej komparácii, najmä v prípade odborov a skupín odborov s nízkym počtom absolventov, pracovať s opatrnosťou a prihliadať aj na počty absolventov v absolútnom vyjadrení.

¹⁴ Za predpokladu, že všetci absolventi, ktorí nemajú zamestnanie, sú evidovaní ako uchádzači o zamestnanie ÚPSVaR.

Tabuľka 12: Absolventi stredných škôl dennej formy štúdia za školský rok 2019/2020 podľa skupiny odborov a kraja v SR

Skupina odborov	Bratislavský	Trnavský	Trenčiansky	Nitriansky	Žilinský	Banskobystrický	Prešovský	Košický	Slovensko
21 Baníctvo, geológia a geotechnika	0	0	0	0	0	0	0	9	9
22 Hutníctvo	0	0	0	0	0	5	0	10	15
23/24 Strojárstvo a ostatná kovospracúvacia výroba	240	445	620	652	716	347	546	482	4048
25 Informatika a výpočtová technika	0	0	61	0	0	0	70	49	180
26 Elektrotechnika	541	313	417	505	713	439	680	632	4240
27 Technická chémia silikátov	0	0	10	0	0	0	0	0	10
28 Technická a aplikovaná chémia	45	5	32	11	12	26	24	14	169
29 Potravinárstvo	55	107	51	169	75	117	202	82	858
31 Textil a odevníctvo	18	13	7	5	5	32	194	214	488
32 Spracúvanie kože, kožušín a výroba obuvi	0	0	13	0	6	0	0	0	19
33 Spracúvanie dreva	30	25	9	52	57	76	133	53	435
34 Polygrafia a médiá	100	37	76	62	46	144	70	47	582
36 Stavebníctvo, geodézia a kartografia	100	174	117	281	425	216	519	348	2180
37 Doprava, pošty a telekomunikácie	114	118	202	65	116	153	98	169	1035
39 Špeciálne technické odbory	16	94	134	92	135	72	160	134	837
42/45 Poľnohosp., lesné hosp. a rozvoj vidieka	107	106	103	137	162	212	163	153	1143
43 Veterinárske vedy	47	21	0	83	34	0	6	86	277
53 Zdravotnícke odbory vzdelávania na SZŠ	169	217	153	221	309	212	337	399	2017
62 Ekonomické vedy	0	0	4	0	0	0	0	0	4
63/64 Ekonomika a organizácia, obchod a služby	980	1358	976	1563	1519	1177	1670	1343	10586
68 Právne vedy	2	0	17	0	0	0	40	0	59
72 Publicistika, knihov. a vedecké informácie	75	32	0	24	0	0	0	0	131
76 Učiteľstvo	148	98	69	103	178	159	303	151	1209
79 Úplné stredné vzdelanie na gymnáziu	2409	1157	1177	1509	2039	1448	2068	2074	13881
82/85 Umenie a umeleckoremeselná tvorba	436	25	147	223	237	237	226	422	1953
92 Bezpečnostné služby	55	0	0	0	0	0	0	0	55
99 Špeciálne odbory	5	0	0	0	0	0	0	0	5
Spolu	5692	4345	4395	5757	6784	5072	7509	6871	46425
Spolu bez 79	3283	3188	3218	4248	4745	3624	5441	4797	32544

Zdroj: CVTI SR

Ak nebudeme brať do úvahy skupiny odborov s veľmi nízkym počtom absolventov ako baníctvo, geológia a geotechnika; hutníctvo; technická chémia silikátov; spracúvanie kože, kožušín a výroba obuvi; ekonomické vedy a vedy o telesnej kultúre, čím je ich hodnota miery absolventskej nezamestnanosti veľmi výrazne skreslená a tým ťažko porovnateľná s ostatnými skupinami s oveľa vyššími počtami absolventov, tak skupiny odborov **s najnižšou mierou absolventskej nezamestnanosti** boli najmä **úplné stredné vzdelanie na gymnáziu, právne vedy, zdravotnícke odbory vzdelávania na stredných zdravotníckych školách, technická a aplikovaná chémia a učiteľstvo**. Ide však o skupiny odborov, pri ktorých nemalá časť absolventov (hlavne v prípade absolventov gymnázií a právnych vied) pokračuje v terciárnom vzdelávaní na vysokých školách alebo sú úzko profilované a výrazne nedostatkové na pracovnom trhu (najmä zdravotnícke odbory). **S výnimkou úplného stredného vzdelania na gymnáziu vykázali všetky zmienené skupiny odborov pomerne vysokú absorpciu (vysoký AB index) nezamestnaných absolventov trhom práce**, čo naznačuje, že absolventi týchto skupín odborov nemajú zásadný problém sa uplatniť na pracovnom trhu. Skupina odborov právne vedy vykázala vôbec najvyššiu mieru absorpcie¹⁵. V prípade **nezamestnaných absolventov gymnázií, ktorých absorpcia trhom práce bola veľmi nízka** a jedna z najhorších, sa naproti tomu ukázalo, že sa uplatňovali na pracovnom trhu oveľa ťažšie.

Zo skupiny odborov s nízkym počtom absolventov vykázali **veľmi nízku nezamestnanosť absolventov** s ohľadom na počet nezamestnaných absolventov v absolútnom vyjadrení aj skupiny odborov **hutníctvo; spracúvanie kože, kožušín a výroba obuvi; ekonomické vedy a technická chémia silikátov**.

Najvyššiu mieru absorpcie nezamestnaných absolventov trhom práce vykazovali medzi septembrom 2020 až májom 2021 skupiny odborov ako **doprava, pošty a telekomunikácie; strojárstvo a ostatná kovspracúvacia výroba a elektrotechnika**. Tieto skupiny vykázali aj **relatívne nízku mieru absolventskej nezamestnanosti**, čo indikuje celkovo vyšší dopyt na trhu práce po ich absolventoch.

Najvyššia miera absolventskej nezamestnanosti zostala v máji 2021 najmä v skupinách odborov (okrem baníctva, geológie a geotechniky; hutníctva a technickej chémie silikátov s veľmi nízkymi počtami absolventov) **textil a odevníctvo; polygrafia a médiá; poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo a rozvoj vidieka; spracúvanie dreva a výroba hudobných nástrojov; informatika a výpočtová technika a bezpečnostné služby**¹⁶.

Skupina odborov **textil a odevníctvo** mala pritom vôbec **najnižšiu absorpciu nezamestnaných absolventov trhom práce**, čo ešte viac naznačuje, že po odboroch v rámci tejto skupiny odborov je na trhu práce skôr nižší dopyt, prípadne je regionálne podmienený alebo sa absolventi týchto odborov menej uplatňujú na trhu práce z odlišných dôvodov. Pri bližšom pohľade môžeme vidieť, že sa to týkalo najmä absolventov odborov **výroba konfekcie a praktická žena**, čo sú odbory **nižšieho stredného odborného vzdelávania** (odbornosti určené žiakom, ktorí ukončili školu v nižšom ako deviatom ročníku základnej školy). Celkovo až 79 % absolventov v rámci skupiny odborov textil a odevníctvo v rokoch 2019 a 2020 sa vzdelávalo v týchto odboroch. Okrem toho je obzvlášť pri tejto skupine odborov viditeľná nerovnomerná geografická distribúcia absolventov. Až 84 % absolventov v rámci tejto skupiny odborov bolo z Košického a Prešovského kraja. Dôvody nepriaznivého stavu a vývoja zamestnanosti absolventov tejto skupiny odborov tak možno identifikovať v regionálnych podmienkach (regióny s vysokou mierou nezamestnanosti) spojených s osobnostnou úrovňou absolventov. V obdobnej pozícií (relatívne vysoká miera absolventskej nezamestnanosti a nízka miera absorpcie

¹⁵ Je však nutné prihliadať na skutočnosť, že sa stále jedná o skupinu odborov s relatívne nízkym počtom absolventov, pri ktorej tak dochádza k viditeľnejšiemu skresleniu pri porovnávaní s ostatnými skupinami odborov.

¹⁶ Skupiny odborov informatika a výpočtová technika a bezpečnostné služby mali stále relatívne nízke počty absolventov, čo stále mierne skresľuje výsledky porovnania s ostatnými skupinami odborov.

nezamestnaných absolventov trhom práce) boli ešte aj skupiny odborov **bezpečnostné služby** a **potravinarstvo**. V prípade **potravinarstva** je možné identifikovať ako rizikovejšie hlavne odbory **cukrár, cukrár kuchár** (naproti tomu odbor cukrár pekár by sa dal označiť ako málo rizikový) a **potravinarska výroba**.

Skupiny odborov **spracúvanie dreva a výroba hudobných nástrojov; polygrafia a médiá a informatika** a **výpočtová technika** vykázali v porovnaní s ostatnými skupinami síce **pomerne vysokú mieru absolventskej nezamestnanosti**, zároveň však vykázali **relatívne vysokú mieru absorpcie nezamestnaných absolventov**. Pri detailnejšej pohľade sa žiadne odbory v rámci týchto skupín, okrem odborov spracúvanie dreva a polygraf, príp. aj čalúnnik a grafik tlačových médií, nedajú označiť ako zjavne rizikovejšie s ohľadom na ich mieru absorpcie nezamestnaných absolventov. Možným vysvetlením relatívne vysokej miery absolventskej nezamestnanosti týchto skupín odborov tak môže byť napr. nižšia miera absolventov týchto odborov pokračujúcich v štúdiu v terciárnom vzdelávaní alebo určitým spôsobom obmedzený dopyt po absolventoch týchto odborov na trhu práce (celkovo alebo napr. aj regionálne).

Relatívne vysokú mieru absolventskej nezamestnanosti, ale už nižšiu absorpciu nezamestnaných absolventov trhom práce ako posledné zmienené skupiny odborov vykázala aj skupina **poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo a rozvoj vidieka**. V jej prípade je možné pri bližšom pohľade identifikovať zjavne potencionálne rizikovejšie odbory, ako napr. **lesná výroba; mechanizátor lesnej výroby; poľnohospodár; podnikateľ pre rozvoj vidieka alebo agromechanizátor, opravár**.

Tabuľka 13: Absolventi stredných škôl za školské roky 2018/2019 a 2019/2020 a absolventská miera nezamestnanosti vo vybraných mesiacoch podľa skupín odborov štúdia v SR

Skupina odborov	Počet absolventov 2019 a 2020	Absolventská miera nezamestnanosti (v %)		AB index
		2020/09	2021/05	
21 Baníctvo, geológia a geotechnika	9	33,3	22,2	0,33
22 Hutníctvo	36	2,8	2,8	0,00
23/24 Strojárstvo a ostatná kovospracúvacia výroba	7908	13,4	7,3	0,45
25 Informatika a výpočtová technika	213	16,9	11,3	0,33
26 Elektrotechnika	8402	12,2	6,9	0,43
27 Technická chémia silikátov	15	26,7	13,3	0,50
28 Technická a aplikovaná chémia	375	7,7	4,5	0,41
29 Potravinárstvo	1489	11,2	10,2	0,09
31 Textil a odevníctvo	769	13,9	13,5	0,03
32 Spracúvanie kože, kožušín a výroba obuvi	34	0,0	2,9	-
33 Spracúvanie dreva a výroba hudobných nástrojov	809	18,7	12,1	0,35
34 Polygrafia a médiá	1158	20,6	13,5	0,34
36 Stavebníctvo, geodézia a kartografia	4014	13,9	9,7	0,30
37 Doprava, pošty a telekomunikácie	2038	16,9	8,8	0,48
39 Špeciálne technické odbory	1738	10,5	6,8	0,35
42/45 Poľnohosp., lesné hosp. a rozvoj vidieka	1984	15,5	11,8	0,24
43 Veterinárske vedy	490	9,6	6,9	0,28
53 Zdravotnícke odbory vzdelávania na SZŠ	4085	7,1	4,4	0,38
62 Ekonomické vedy	9	0,0	0,0	-
63/64 Ekonomika a organizácia, obchod a služby	20242	13,8	9,5	0,31
68 Právne vedy	119	8,4	3,4	0,60
72 Publicistika, knihovníctvo a vedecké informácie	314	8,0	6,1	0,24
74 Vedy o telesnej kultúre	1	300,0	500,0	-0,67
76 Učiteľstvo	2469	7,3	4,6	0,37
79 Úplné stredné vzdelanie na gymnáziu	28114	3,1	3,0	0,06
82/85 Umenie a umeleckoremeselná výroba	3906	9,6	7,8	0,19
92 Bezpečnostné služby	115	13,0	11,3	0,13
Spolu	90855	9,7	6,7	0,31
Spolu bez 79 a 74	62740	12,7	8,3	0,34

Zdroj: ÚPSVaR, CVTI SR, vlastné výpočty

Poznámka: Referenčnou hodnotou pre výpočet absolventskej miery nezamestnanosti je počet absolventov stredných škôl dennej formy štúdia v školských rokoch 2018/2019 a 2019/2020.

Tabuľka 14: Absolventi stredných škôl za školské roky 2018/2019 a 2019/2020 a absolventská miera nezamestnanosti vo vybraných mesiacoch podľa odboru štúdia v rámci skupiny odborov textil a odevníctvo v SR

Odbor	Počet absolventov 2019 a 2020	Nezamestnaní absolventi		Absolventská miera nezamestnanosti (v %)		AB index
		2020/09	2021/05	2020/09	2021/05	
Krajkár	61	16	12	26,2	19,7	0,25
Výroba konfekcie	336	42	46	12,5	13,7	-0,10
Styling a marketing	74	14	10	18,9	13,5	0,29
Praktická žena	275	33	35	12,0	12,7	-0,06
Textilná výroba	18	2	1	11,1	5,6	0,50
Odevníctvo	5	0	0	0	0	-

Zdroj: ÚPSVaR, CVTI SR

Tabuľka 15: Absolventi stredných škôl za školské roky 2018/2019 a 2019/2020 a absolventská miera nezamestnanosti vo vybraných mesiacoch podľa odboru štúdia v rámci skupiny odborov potravinárstvo v SR

Odbor	Počet absolventov 2019 a 2020	Nezamestnaní absolventi		Absolventská miera nezamestnanosti (v %)		AB index
		2020/09	2021/05	2020/09	2021/05	
Potravinárska výroba	122	30	27	24,6	22,1	0,10
Mäsiar kuchár	5	2	1	40,0	20,0	0,50
Cukrár	375	41	49	10,9	13,1	-0,20
Biochemik	31	2	4	6,5	12,9	-1,00
Kontrolór potravín	24	0	3	0,0	12,5	-
Pracovník v potravinárstve	17	3	2	17,6	11,8	0,33
Pekár	18	7	2	38,9	11,1	0,71
Výživa, ochrana zdravia a hodnotenie potravín	21	1	2	4,8	9,5	-1,00
Výroba potravín	103	14	9	13,6	8,7	0,36
Potravinárstvo	62	7	5	11,3	8,1	0,29
Cukrár pekár	92	13	7	14,1	7,6	0,46
Výživa a šport	208	19	15	9,1	7,2	0,21
Mäsiar, lahôdkar	42	4	3	9,5	7,1	0,25
Cukrár kuchár	345	22	23	6,4	6,7	-0,05
Mäsiar	24	2	0	8,3	0,0	1,00

Zdroj: ÚPSVaR, CVTI SR

Tabuľka 16: Absolventi stredných škôl za školské roky 2018/2019 a 2019/2020 a absolventská miera nezamestnanosti vo vybraných mesiacoch podľa odboru štúdia v rámci skupiny odborov spracúvanie dreva a výroba hudobných nástrojov v SR

Odbor	Počet absolventov 2019 a 2020	Nezamestnaní absolventi		Absolventská miera nezamestnanosti (v %)		AB index
		2020/09	2021/05	2020/09	2021/05	
Čalúnnik	27	10	7	37,0	25,9	0,30
Spracúvanie dreva	83	13	18	15,7	21,7	-0,38
Operátor drevárskej a nábytkárskej výroby	87	27	12	31,0	13,8	0,56
Drevárska a nábytkárska výroba	24	7	3	29,2	12,5	0,57
Technik drevostavieb	107	19	12	17,8	11,2	0,37
Stolár	408	59	40	14,5	9,8	0,32
Drevárstvo a nábytkárstvo	73	16	6	21,9	8,2	0,63

Zdroj: ÚPSVaR, CVTI SR

Tabuľka 17: Absolventi stredných škôl za školské roky 2018/2019 a 2019/2020 a absolventská miera nezamestnanosti vo vybraných mesiacoch podľa odboru štúdia v rámci skupiny odborov polygrafia a médiá v SR

Odbor	Počet absolventov 2019 a 2020	Nezamestnaní absolventi		Absolventská miera nezamestnanosti (v %)		AB index
		2020/09	2021/05	2020/09	2021/05	
Polygraf	7	5	6	71,4	85,7	-0,20
Grafik tlačových médií	74	24	19	32,4	25,7	0,21
Polygrafia	36	9	5	25,0	13,9	0,44
Grafik digitálnych médií	990	192	121	19,4	12,2	0,37
Operátor tlače	51	8	5	15,7	9,8	0,38

Zdroj: ÚPSVaR, CVTI SR

Tabuľka 18: Absolventi stredných škôl za školské roky 2018/2019 a 2019/2020 a absolventská miera nezamestnanosti vo vybraných mesiacoch podľa odboru štúdia v rámci skupiny odborov Informatika a výpočtová technika v SR

Odbor	Počet absolventov 2019 a 2020	Nezamestnaní absolventi		Absolventská miera nezamestnanosti (v %)		AB index
		2020/09	2021/05	2020/09	2021/05	
Informačné a sieťové technológie	81	34	21	42,0	25,9	0,38
Počítačové systémy	76	1	2	1,3	2,6	-1,00
Informačné a digitálne technológie	56	1	1	1,8	1,8	0,00

Zdroj: ÚPSVaR, CVTI SR

Tabuľka 19: Absolventi stredných škôl za školské roky 2018/2019 a 2019/2020 a absolventská miera nezamestnanosti vo vybraných mesiacoch podľa odboru štúdia v rámci skupiny odborov poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo a rozvoj vidieka v SR

Odbor	Počet absolventov 2019 a 2020	Nezamestnaní absolventi		Absolventská miera nezamestnanosti (v %)		AB index
		2020/09	2021/05	2020/09	2021/05	
Poľnohospodárstvo	18	8	6	44,4	33,3	0,25
Lesná výroba	144	23	31	16,0	21,5	-0,35
Mechanizátor lesnej výroby	110	16	20	14,5	18,2	-0,25
Rybárstvo	11	1	2	9,1	18,2	-1,00
Vinohradníctvo a ovocinárstvo	23	3	4	13,0	17,4	-0,33
Záhradníctvo (4211)	84	17	14	20,2	16,7	0,18
Poľnohospodár	61	10	10	16,4	16,4	0,00
Podnikateľ pre rozvoj vidieka	51	9	8	17,6	15,7	0,11
Agromechanizátor, opravár	131	22	20	16,8	15,3	0,09
Poľnohospodárska výroba	59	11	8	18,6	13,6	0,27
Vidiecka turistika	15	2	2	13,3	13,3	0,00
Záhradníctvo (4511)	35	8	4	22,9	11,4	0,50
Agropodnikanie	528	84	54	15,9	10,2	0,36
Lesníctvo	306	49	29	16,0	9,5	0,41
Operátor lesnej techniky	107	13	9	12,1	8,4	0,31
Záhradník	77	10	6	13,0	7,8	0,40
Záhradnícka výroba a služby	30	4	2	13,3	6,7	0,50
Mechanizácia pôdohospodárstva	15	2	1	13,3	6,7	0,50
Floristika	16	3	1	18,8	6,3	0,67
Podnik. v chovoch spoloč., cudzokraj. a malých zvierat	22	2	1	9,1	4,5	0,50
Chovateľ	34	2	1	5,9	2,9	0,50
Mechanizácia poľnohosp. a lesného hospodárstva	34	5	1	14,7	2,9	0,80
Viazač	42	3	1	7,1	2,4	0,67
Včelár, včelárka	6	0	0	0,0	0,0	-
Lesné hospodárstvo	19	1	0	5,3	0,0	1,00
Boienergetika	6	0	0	0,0	0,0	-

Zdroj: ÚPSVaR, CVTI SR

Ako sme už spomenuli vyššie v texte, **najväčší dopyt na pracovnom trhu je po nízko kvalifikovaných profesiách vo výrobe a doprave**, spadajúcej do kategórií operatéri a montéri strojov a zariadení a pomocní a nekvalifikovaní pracovníci podľa Štatistickej klasifikácie zamestnaní SK ISCO-08. Druhou najžiadanejšou kategóriou profesií sú **kvalifikovaní pracovníci a remeselníci**. V roku 2020 bolo úradmi PSVaR evidovaných v priemere **17 698 voľných pracovných miest** (približne 24 % zo všetkých evidovaných voľných pracovných miest) v tejto kategórii.

S určitým stupňom zjednodušenia by sme mohli profesie v rámci tejto kategórie považovať za základné, nižšie kvalifikované profesie, na ktoré sa žiaci pripravujú v rámci skupín odborov baníctvo, geológia a geotechnika, hutníctvo, strojárstvo a ostatná kovospracúvacia výroba, elektrotechnika, potravinárstvo, textil a odevníctvo, spracúvanie dreva a výroba hudobných nástrojov, polygrafia a médiá a stavebníctvo, geodézia a kartografia (21-24, 26 a 29-36). Celkový **počet absolventov** zmienených skupín odborov bol v školskom roku 2019/2020 **12 874 osôb**. Ponuka pracovných miest tak bola aj vzhľadom na istú mieru zjednodušenia v tejto kategórii profesií nemalo vyššia než počet čerstvých absolventov, ktorí boli v rámci tejto kategórie profesií pripravovaní. Keď zoberieme do úvahy aj ďalšie aspekty, rozdiel medzi dopytom po pracovníkoch v tejto kategórii a absolventmi sa ešte viac zväčší¹⁷.

V rámci skupín odborov ekonomické vedy, ekonomika a organizácia, obchod a služby, právne vedy, publicistika, knihovníctvo a vedecké informácie a bezpečnostné služby (62-72 a 92) sa zase s istou mierou zjednodušenia žiaci pripravujú na základné, nižšie kvalifikované profesie, ktoré sú zaradené do kategórií zamestnaní administratívni pracovníci a pracovníci v službách a obchode podľa Štatistickej klasifikácie zamestnaní SK ISCO-08. V týchto kategóriách zamestnaní bolo v roku 2020 úradmi PSVaR evidovaných v priemere 10 266 voľných pracovných miest (približne 14 % zo všetkých evidovaných voľných pracovných miest) a v školskom roku 2019/2020 úspešne ukončilo vzdelávanie v zodpovedajúcich odboroch 10 835 absolventov. Je tak viditeľný **mierny presah počtu absolventov oproti nahláseným voľným pracovným miestam** v týchto kategóriách zamestnaní. Opäť však treba zobrať do úvahy ďalšie aspekty, ktoré tento zjednodušený odhad môžu do istej miery pozmeniť¹⁸.

V prípade skupiny odborov Poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo a rozvoj vidieka môžeme vidieť, že absolventi týchto odborov boli nadpočetní. Počet nahlásených voľných pracovných miest v kategórii kvalifikovaní pracovníci v poľnohospodárstve, lesníctve a rybárstve bol o približne polovicu nižší ako bol počet absolventov. V niektorých krajoch je tento rozdiel ešte zvýraznený.

Aj napriek značnému skresleniu v dôsledku vysokej úrovne agregácie dostupných údajov je zjavné, že **absolventov v nižšie kvalifikovaných profesiách vo výrobe, stavebníctve a doprave je veľmi výrazný nedostatok, zatiaľ čo absolventov v obchode, administratíve a službách je primerane až mierne**

¹⁷ Časť absolventov napríklad pokračovala v ďalšom štúdiu alebo sa zamestnala v profesii, ktorá je zaradená v inej kategórii, ale do značnej miery zodpovedá odboru (napr. technici a odborní pracovníci alebo operatéri a montéri strojov a zariadení). Taktiež ide o vysokú úroveň agregácie údajov, pričom samotná kategória je výrazne heterogénna. Povolania v nej zahrnuté sú výrazne špecializované, a teda ťažko vzájomne nahraditeľné. Môže tak existovať výrazný nesúlad medzi počtom absolventov jednotlivých odborov a ponukou práce v týchto odboroch. V neposlednom rade treba zmieniť aj geografické rozloženie ponuky pracovných miest. Dopyt po kvalifikovaných pracovníkoch a remeselníkoch je najvyšší v západných krajoch (najmä v Bratislavskom) a naproti tomu najnižší vo východných. Geografické rozmiestnenie absolventov však tomuto nezodpovedá.

¹⁸ Do kategórie služieb sú napríklad zahrnutí aj pracovníci verejnej ochrany a bezpečnostných služieb (napr. policajného a hasičského zboru) a profesie v týchto kategóriách sú vďaka svojej univerzálnosti obsadzované aj vysokoškolskými, prípadne aj absolventmi iných skupín odborov a gymnázií. Na druhú stranu, žiaci skupiny odborov ekonomika a organizácia, obchod a služby sú pripravovaní aj na vlastné podnikanie. Taktiež nemalá časť absolventov bude pokračovať v ďalšom štúdiu a geografické rozmiestnenie absolventov do veľkej miery nezodpovedá geografickej distribúcii voľných pracovných miest, ktoré sú výraznejšie sústredené na západe krajiny.

nadbytočne. V nemalej miere je to však podmienené aj výberom konkrétneho vzdelávacieho odboru a regiónom. Aj napriek výraznému počtu voľných pracovných miest v nižšie kvalifikovaných profesiách vo výrobe, stavebníctve a doprave je absolventská miera nezamestnanosti v zodpovedajúcich skupinách odborov a všeobecne učebných odborov relatívne vysoká, čo môže poukazovať na **nesúlad medzi kvalifikáciou absolventov a požiadavkami trhu práce.** Ktoré odbory sú nedostatkové, a ktoré nadbytočné sa však z danej vysokej úrovne agregácie verejne dostupných údajov nedá jednoznačne identifikovať. Z geografického hľadiska je však výrazne viac voľných pracovných miest v západných krajoch republiky (najmä v Bratislavskom kraji) ako vo východných krajoch v prakticky všetkých skupinách zamestnaní.

Spomedzi európskych krajín Slovensko dlhodobo vykazuje výrazne najvyššiu mieru nezamestnanosti obyvateľstva s primárnym a nižším sekundárnym vzdelaním, vrátane mladých ľudí. Miera nezamestnanosti mladých ľudí s vyšším sekundárnym a post-sekundárnym vzdelaním bola v roku 2020 v blízkosti priemeru EÚ. Miera zamestnanosti nedávnych absolventov bola tiež lepšia ako bol priemer EÚ, ale Slovensko zaostáva za niektorými krajinami v tomto ukazovateli. Celkovo je nezamestnanosť na Slovensku výrazne regionálne podmienená. Vo východných častiach krajiny je výrazne vyššia než v západných.

Ponuka na slovenskom pracovnom trhu pozostáva najmä z nižšie kvalifikovaných profesií vo výrobe, stavebníctve a doprave. Absolventov, ktorý boli pripravovaní pre zodpovedajúce profesie je pritom veľmi výrazný nedostatok, zatiaľ čo absolventov v obchode, administratíve a službách je z hľadiska súčasných potrieb trhu práce primerane až mierne nadbytočne. V nemalej miere je to však podmienené aj regiónom a odborom vzdelávania. Aj napriek výraznému počtu voľných pracovných miest v nižšie kvalifikovaných profesiách vo výrobe, stavebníctve a doprave je absolventská miera nezamestnanosti v zodpovedajúcich skupinách odborov paradoxne relatívne vysoká.

Odhadovaná miera nezamestnanosti absolventov stredných škôl školského roka 2019/2020 bola okolo 15 %, pričom miera nezamestnanosti absolventov SOŠ je vzhľadom na ich vyšší počet než absolventov gymnázií pravdepodobne ešte o niečo vyššia.

Vyššia miera nezamestnanosti absolventov je stabilne zaznamenávaná pri učebných odboroch ako pri študijných. Do istej miery je to dôsledok toho, že nemalá časť absolventov študijných odborov pokračuje vo vzdelávaní na vysokej škole. Napriek tomu je však miera absolventskej nezamestnanosti absolventov učebných odborov príliš vysoká, vzhľadom na skutočnosť, že sa jedná o vzdelávacie programy, ktoré majú bezprostredne pripraviť absolventa na výkon povolania.

Nemecký systém odborného vzdelávania a prípravy

Vzdelávacia politika primárne spadá pod zodpovednosť spolkových štátov. Vzdelávacie systémy sú preto v jednotlivých spolkových štátoch mierne odlišné, avšak základná štruktúra je rovnaká. Čo sa týka odborného vzdelávania a prípravy, to je v Nemecku natoľko previazané s praktickou prípravou prebiehajúcou v podnikoch (pre ktoré je zaužívané aj pomenovanie učňovstvo), že sa do veľkej miery chápe ako synonymum pre duálne vzdelávanie. V roku 2019 bolo **67,4 % všetkých žiakov účastných na odbornom vzdelávaní zapojených do duálneho vzdelávania** (na Slovensku to bolo v školskom roku 2020/2021 len 6,3 % všetkých študujúcich na SOŠ) (Spolkové ministerstvo pre vzdelávanie a výskum (BMBF) 2021, 33). Tieto dve zložky, odborné vzdelávanie na školách a praktická odborná príprava na pracovisku, sú však vzájomne formálne oddelené a regulované samostatne. **Odborná príprava na školách** spadá do kompetencie **spolkových štátov** a je regulovaná legislatívou spolkových štátov. **Praktická príprava na pracovisku** formálne spadá pod zodpovednosť **spolkovej vlády** a je regulovaná spolkovým zákonom o odbornej príprave (Hippach-Schneider a Huismann 2019).

Nemecký duálny vzdelávací systém je však charakterizovaný silným vzájomným partnerstvom medzi štátom (spolkovou vládou a spolkovými štátmi), zamestnávateľmi a zamestnancami. To v sebe zahŕňa spoločné zdieľanie nákladov na financovanie vzdelávacích programov, zodpovednosti pri nastavovaní a zabezpečovaní požadovanej kvality vzdelávania a prípravy, ako aj ďalšieho rozvoja vzdelávacích programov.

Financovanie škôl a zabezpečenie výuky prebiehajúcej na školách, či už praktickej alebo teoretickej, vrátane vykonávania záverečných skúšok teoretickej časti vzdelávania, spadá pod zodpovednosť spolkových štátov. Naproti tomu praktickú časť výuky vykonávanéj priamo na pracovisku a záverečné skúšky praktickej časti vzdelávania uskutočňujú samotní zamestnávatelia, resp. profesijné komory, ktoré pri tejto úlohe vystupujú ako kompetentné verejné orgány. Štát (spolková vláda) má v tomto prípade len úlohu regulátora, nie vykonávateľa (Hippach-Schneider a Huismann 2019, 38).

Reálna zodpovednosť za prípravu obsahu vzdelávacích programov je zdieľaná medzi Spolkovou vládou, spolkovými štátmi, zástupcami zamestnávateľov a zamestnancov. Tí vzájomne spolupracujú pri nastavovaní minimálnych štandardov praktickej prípravy vykonávanéj na pracovisku. Tieto štandardy sú pritom zosúladené s učebnými osnovami na školách. Koordináčnym orgánom v procese prípravy vzdelávacích programov a ktorý sa venuje aj výskumu a koordinácii celého systému odborného vzdelávania je Spolkový inštitút pre odborné vzdelávanie a prípravu (Bundesinstitut für Berufsbildung – BIBB). Nemecké duálne odborné vzdelávanie poskytuje vyše 300 štátom uznaných povolání, ktoré sú ponúkané pre učenie.

Duálne odborné vzdelávanie je v Nemecku stále veľmi atraktívne a silno zakorenené. Spôsob, akým je v rámci duálneho systému vzdelávania prepojené vzdelávanie a práca, sa všeobecne považuje za veľmi úspešný model prechodu mladých ľudí zo školy do pracovného života. No aj napriek tomu je v Nemecku badateľný **všeobecný trend k dosahovaniu vyššej úrovne kvalifikácie**. Na sekundárnej úrovni je trendom pokračovať vo všeobecnom vyššom sekundárnom vzdelávaní, t. j. dosiahnuť kvalifikáciu potrebnú pre vyšší stupeň vzdelávania (maturitu alebo certifikáciu na odbornú vysokú školu, tzv. Fachhochschulreife) a pokračovať ďalej v terciárnom vzdelávaní, a to hlavne v duálnom vzdelávaní na odborných vysokých školách (Fachhochschulen). Vo výsledku tým narastá **konkurencia medzi odborným vzdelávaním a všeobecným vzdelávaním/ terciárnym vzdelávaním** (Hippach-Schneider a Huismann 2019, 7).

Učňovské programy trvajú spravidla tri roky¹⁹ a jedinou podmienkou pre ich začatie je dokončenie povinnej školskej dochádzky, ktorá trvá v Nemecku 9 až 10 rokov (veková hranica sa v jednotlivých spolkových štátoch odlišuje), čo štandardne zodpovedá veku 15 až 16 rokov. Avšak, mladí ľudia, ktorí dosiahli tento vek a prestali sa vzdelávať v rámci denného štúdia, musia aspoň ďalšie tri roky pokračovať vo vzdelávaní v rámci necelodenného štúdia (Hippach-Schneider a Huismann 2019, 14).

Napriek tomu, že väčšina nových učňov má kvalifikáciu na nižšej sekundárnej úrovni vzdelávania (ISCED 2), narastá aj podiel učňov s vyšším vzdelaním²⁰, čo poukazuje na jeho atraktívnosť, ako alternatívy k všeobecnému terciárnemu vzdelávaniu. V roku 2018 bol priemerný vek nových učňov 19,7 roka (Hippach-Schneider a Huismann 2019, 17).

Aj keď žiadne ďalšie formálne požiadavky nie sú pre potencionálnych záujemcov vyžadované, podniky si sami vyberajú koho prijmú do učenia. V praxi to častokrát znamená, že **najvyššie dosiahnuté vzdelanie zohráva pre zamestnávateľa dôležitú rolu pri výbere učňov**. Pri niektorých profesiách, po

¹⁹ Niektoré povolania vyžadujú len dva roky a existuje aj možnosť skrátenia štúdia splnením určitých podmienok.

²⁰ v roku 2018 to bolo 29,6 %, v roku 2009 20,4 % (Spolkové ministerstvo pre vzdelávanie a výskum (BMBWF) 2021, 48))

ktorých je vysoký dopyt zo strany budúcich učňov, sa tak maturita (kvalifikácia na úrovni ISCED 4 a prerekvizita pre terciárne vzdelávanie) v zásade stala neoficiálnou požiadavkou pre vstup do učenia.

Medzi hlavné výzvy pre nemecký učňovský systém patrí pretrvávajúci **nesúlad medzi dopytom a ponukou na učňovskom trhu**. Aj keď počty dostupných učňovských miest zo strany podnikov pokrývajú počet nových učňov, tieto učňovské miesta nebývajú plne obsadené. V roku 2019 bolo **neobsadených 9,4 % zo všetkých registrovaných dostupných učňovských miest** a podľa prieskumu Spolkového inštitútu pre odborné vzdelávanie a prípravu sa v roku 2019 nepodarilo až 48 % podnikov obsadiť všetky svoje ponúkané učňovské miesta. Zároveň s tým sa však zvyšuje aj podiel potencionálnych záujemcov o učenie, ktorý nenájdu učňovskú pozíciu vo svojom vybranom odbore. V roku 2019 predstavovali podiel 12,3 % zo všetkých záujemcov o učenie. Rozsah tohto nesúladu medzi dopytom a ponukou sa pritom výrazne odlišuje podľa regiónu a povolania (Spolkové ministerstvo pre vzdelávanie a výskum (BMBF) 2021, 53-54).

Podporné nástroje v Nemecku pre zamestnávateľov zapojených do systému odborného vzdelávania existujú na úrovni spolkovej vlády, ako aj jednotlivých spolkových krajín.

Na úrovni spolkovej vlády neexistujú pre zamestnávateľov **žiadne zákonné finančné príspevky na žiaka** zapojeného do systému odborného vzdelávania, zamestnávateľia si však môžu uplatniť ako daňový výdavok **všetky výdavky súvisiace s praktickou prípravou žiakov** na ich pracovisku (t. j. mzdové náklady, materiálové vybavenie, ochranné pomôcky a pod.). Zároveň však existuje viacero možností získať podporu pre zabezpečenie praktickej prípravy. Spolkové ministerstvo pre vzdelávanie a výskum (BMBF) napr. poskytuje **granty až do výšky 90 % obstarávacej ceny digitálnych technológií** a infraštruktúry (napr. virtuálna realita, 3D tlačiarne a pod.) využívaných v tzv. medzipodnikových centrách pre odbornú prípravu (tzv. Überbetriebliche Berufsbildungsstätten), ktoré dopĺňajú praktickú prípravu v malých a stredných podnikoch (Spolkový inštitút pre odborné vzdelávanie a prípravu (BIBB) 2020, 4). BMBF poskytuje pomoc malým a stredným podnikom aj prostredníctvom svojho programu **JOBSTARTER plus**, ktorý pomáha firmám s organizáciou a udrжанím štandardov praktickej prípravy na pracovisku (napr. poskytuje poradenstvo ohľadom administratívneho zabezpečenia praktickej prípravy, podporuje školiteľov vo firmách pri získaní potrebnej kvalifikácie, poskytuje pomoc s obsahovou náplňou prípravy a mnoho ďalších) (Spolkové ministerstvo pre vzdelávanie a výskum (BMBF) 2020). Program **Perfektná zhoda** (Passgenaue Besetzung) má za cieľ vyhľadávať pre malé a stredné podniky vhodných kandidátov do systému praktickej prípravy, pričom program financuje tímy poradcov, ktorí pre malé a stredné podniky zabezpečujú okrem vyhľadávania talentov aj vstupné pohovory a prijímacie skúšky (Spolkové ministerstvo pre hospodárske záležitosti a klimatickú akciu (BMWi) 2022).

V súvislosti s pandémiou COVID-19 spolková vláda s cieľom udržať praktickú prípravu žiakov v malých a stredných podnikoch prišla s programom tzv. Ausbildungsprämie, teda **prémie za organizovanie praktickej prípravy žiakov**. Malý a stredný podnik (t. j. s menej než 250 zamestnancami) si môže zažiadať o jednorazový finančný príspevok vo výške **2 000 € za každý pracovný kontrakt so žiakom** v prípade, že podnik bol zasiahnutý koronakrízou (pokles tržieb v rozmedzí 30 – 50% v posledných 2 - 5 mesiacoch predchádzajúcich začiatku praktickej prípravy), no zároveň uzatvoril rovnaký počet pracovných kontraktov so žiakmi než bol priemer rokov 2017-2020. Pokiaľ takýto zamestnávateľ dokonca navýšil počet pracovných zmlúv so žiakmi v porovnaní s priemerom rokov 2017 – 2020, môže dostať jednorazový príspevok na každého žiaka vo výške **3000 €**. Od roku 2022 sa táto prémie zvýši až na 4000, resp. 6000 € na každého žiaka v závislosti od počtu uzatvorených pracovných zmlúv (Bundesagentur für Arbeit 2022).

Na úrovni jednotlivých spolkových krajín existuje viacero možností podpory zamestnávateľov zapojených do systému odborného vzdelávania. Spolkové krajiny poskytujú napr. príspevky na

vytvorené pracovné miesto pre spolky praktickej prípravy (tzv. Ausbildungsverbünde), ktoré združujú viaceré firmy, v ktorých žiaci získavajú praktické zručnosti na základe rotácie medzi viacerými firmami. Výška príspevku závisí nielen od konkrétnej spolkovej krajiny, ale aj od odvetvia ktorého sa pomoc týka. Spolkové krajiny poskytujú finančnú podporu napr. aj sprostredkovateľom, ktorí pomáhajú firmám pri začlenení do systému praktickej prípravy žiakov so znevýhodneného prostredia, s rôznymi poruchami učenia (dyslexia, dysgrafia a pod.), alebo dlhodobo nezamestnaných.

Odborné vzdelávanie je v Nemecku stále veľmi atraktívne, silno zakorenené a veľmi výrazne previazané s duálnym vzdelávaním. V roku 2019 bolo 67,4 % všetkých žiakov odborného vzdelávania zapojených do duálneho vzdelávania. Náklady na praktickú prípravu učňov v rámci duálneho vzdelávania znášajú zamestnávateľia. Podiel zamestnávateľov na celkových nákladoch na odborné vzdelávanie je tak výrazný. Naproti tomu sa však nemalou mierou podieľajú aj na celkovom fungovaní a nastavení systému. Profesionálne komory majú rolu verejných orgánov vo veci odborných záverečných skúšok a výraznou mierou participujú pri nastavovaní minimálnych vzdelávacích štandardov.

Je badateľný všeobecný trend k dosahovaniu vyššej úrovne kvalifikácie. Narastá podiel učňov, ktorí sa vzdelávajú v rámci terciárneho vzdelávania.

Medzi hlavné výzvy pre nemecký učňovský systém patrí pretrvávajúci nesúlad medzi dopytom a ponukou na učňovskom trhu.

Rakúsky systém odborného vzdelávania a prípravy

V Rakúsku vzdelávací systém vrátane praktickej odbornej prípravy na pracovisku spadá pod zodpovednosť **spolkovej vlády** a obe sú regulované prostredníctvom spolkovej legislatívy, ktorá je pre obe oblasti formálne samostatná. Výuka na školách je regulovaná zákonom o školskej organizácii, kým učňovská príprava zákonom o odbornej príprave. Kompetenčne za primárne, sekundárne, ako aj terciárne vzdelávanie zodpovedá Spolkové ministerstvo pre vzdelávanie, vedu a výskum, zatiaľ čo učňovská príprava v podnikoch spadá do kompetencie Spolkového ministerstva pre digitálne a hospodárske záležitosti (Spolkové Ministerstvo pre digitálne a hospodárske záležitosti (BMDW) 2020, 34).

Duálne vzdelávanie má v Rakúsku významný podiel na odbornom vzdelávaní, avšak nie až tak veľký ako v Nemecku. V školskom roku 2017/2018 sa vzdelávalo v učňovských programoch **duálneho vzdelávania približne 48,2 % žiakov odborného vzdelávania** (Spolkové Ministerstvo pre digitálne a hospodárske záležitosti (BMDW) 2020, 4).

Obsah a štruktúra odborného vzdelávania a prípravy v školách je regulovaná rámcovými vzdelávacími kurikulumami, ktoré vypracúva Spolkové ministerstvo pre vzdelávanie, vedu a výskum. Na ich tvorbe sa podieľajú samotné školy, odborníci z Ministerstva, ako aj sociálni partneri. Školy disponujú pri tvorbe svojich vzdelávacích programov určitou voľnosťou s cieľom zohľadniť regionálno-hospodárske požiadavky. Obsah a štruktúra programov duálneho vzdelávania sú taktiež stanovené predpismi s celoštátnou pôsobnosťou, avšak vydávanými Spolkovým ministerstvom pre digitálne a hospodárske záležitosti. Na ich príprave sa významnou mierou podieľajú zástupcovia zamestnávateľov a zamestnancov prostredníctvom Spolkovej poradnej rady pre učňovstvo (Bundesberufsausbildungsbeirat, BBAB).

Rada slúži ako poradný orgán ministerstva vo veciach duálneho vzdelávania a pripravuje expertné návrhy a stanoviská k reformám. Existujúce odborné vzdelávacie programy a kurikulá sú pravidelne aktualizované na základe analýz vývoja pracovného trhu a požiadaviek sociálnych partnerov. Faktická

príprava učňovských kurikul prebieha spravidla na podvýboroch BBAB a výskumných inštitúciách zástupcov zamestnancov (Institut für Bildungsforschung der Wirtschaft) a zamestnávateľov (Das Österreichische Institut für Berufsbildungsforschung). Duálne vzdelávanie je v súčasnosti ponúkané pre viac ako 200 povolání (Tritscher-Archan 2016, 29-30, Spolkové Ministerstvo pre digitálne a hospodárske záležitosti (BMDW) 2020, 13-17).

Výuka na školách vrátane vykonávania záverečných skúšok spadá pod zodpovednosť štátu. Školy sú taktiež financované z verejných zdrojov, pričom zdroje sú zdieľané medzi spolkovou vládou a spolkovými štátmi²¹. Praktickú výuku na pracovisku vykonávajú a financujú zamestnávateľia²², avšak záverečné skúšky vykonáva štát prostredníctvom Učňovských úradov Hospodárskych komôr (Lehringsstellen), ktoré sú zriadené v každom spolkovom štáte. Tieto učňovské úrady formálne spadajú do pôsobnosti Spolkového ministerstva pre digitálne a hospodárske záležitosti a majú aj koordinačnú, administratívnu, poradenskú, kontrolnú a akreditačnú úlohu v rámci celého učňovského systému (Tritscher-Archan 2016, 21, Spolkové Ministerstvo pre digitálne a hospodárske záležitosti (BMDW) 2020, 37-38).

V Rakúsku sa vyše **75 % žiakov vzdeláva v rámci odborného vzdelávania**. Z toho okolo 48,2 % žiakov sa vzdeláva v učňovských programoch duálneho vzdelávania, pri ktorých predstavuje podiel praktickej výuky na pracovisku okolo 80 % z celkového času vzdelávania. Zvyšok sa vzdeláva v odborných školách s prevažujúcou školskou výukou (Spolkové Ministerstvo pre digitálne a hospodárske záležitosti (BMDW) 2020, 4-5). Aj v prípade týchto odborných škôl je však súčasťou vzdelávacieho kurikula povinnosť absolvovať niekoľkotýždennú prax, typicky v letných mesiacoch, keď neprebieha denná výuka (Tritscher-Archan 2016, 13-16).

Jedinou podmienkou pre vstup do učňovského vzdelávacieho programu je dokončenie povinnej školskej dochádzky, ktorá v Rakúsku trvá 9 rokov (typicky pripadá na dosiahnutie veku 16 rokov). Učňovské programy trvajú 2 až 4 roky a záujemcovia o učenie si musia sami vyhľadať podnik, ktorý ich vezme do učenia a s ktorým uzatvorí dohodu o učení.

Každý zamestnávateľ, ktorý poskytuje praktickú odbornú prípravu žiakom odborného vzdelávania, má nárok na **základnú ročnú podporu** (Basisförderung) za každého učňa. Výška podpory závisí od ročníka praktickej odbornej prípravy učňa a jeho mzdy:

- **za učňa v prvom ročníku** odbornej prípravy majú zamestnávateľia nárok na podporu vo výške **troch jeho hrubých miezd,**
- **za učňa v druhom ročníku** odbornej prípravy majú zamestnávateľia nárok na podporu vo výške **dvoch jeho hrubých miezd,**
- **za učňa v treťom a štvrtom ročníku** odbornej prípravy majú zamestnávateľia nárok na podporu vo výške **jeho hrubej mzdy.**

Zamestnávateľia (a ani učeň) nemusia odvádzať príspevok na zdravotné poistenie za učňa, ktorý je v prvom alebo druhom ročníku odbornej prípravy. Príspevok na poistenie v nezamestnanosti za učňa musia odvádzať len v poslednom ročníku a príspevok na úrazové poistenie za učňa nemusia odvádzať vôbec počas celého jeho štúdia.

Okrem toho majú zamestnávateľia možnosť získať rôzne dotácie zamerané na rozvoj kvality odborného vzdelávania ako napríklad finančný príspevok na ďalšie vzdelávania svojich inštruktorov odbornej prípravy, finančnú prémie za výborné výsledky svojich učňov v záverečných skúškach, finančnú

²¹ Náklady za réžiu, vybavenie a vzdelávacie materiály škôl sú financované spolkovými štátmi. Náklady na platy učiteľov sú spolufinancované Spolkovou vládou a spolkovými štátmi.

²² Spolková vláda ale poskytuje podnikom finančnú podporu vo forme dotácií s cieľom podporiť rozvoj duálneho vzdelávania.

podporu za učňov, ktorý sú znevýhodnený, príspevok na bývanie pre učňov žijúcich na internáte, príspevok za rovný prístup oboch pohlaví do odbornej prípravy alebo štipendium pre učňov študujúcich v zahraničí (Spolkové Ministerstvo pre digitálne a hospodárske záležitosti (BMDW) 2020, 40-41, Tritscher-Archan 2016, 33-34)

Odborné vzdelávanie je v Rakúsku, podobne ako v Nemecku, veľmi atraktívne a dobre inštitucionalizované. V Rakúsku sa vyše 75 % žiakov vzdeláva v rámci odborného vzdelávania, z toho okolo 48,2 % žiakov sa vzdeláva v učňovských programoch duálneho vzdelávania. Okrem toho, že zamestnávateľia znášajú náklady na vzdelávanie svojich učňov, ich zastupiteľské organizácie majú významnú rolu pri tvorbe kurikul (vzdelávacích programov).

Nórsky systém odborného vzdelávania a prípravy

Vzdelávacia politika v Nórsku spadá do kompetencie Ministerstva pre vzdelávanie a výskum (Kunnskapsdepartementet). Legislatívne je primárne a sekundárne vzdelávanie (nižšie aj vyššie) regulované Zákonom o vzdelávaní, ktorý zároveň reguluje aj odbornú praktickú prípravu (Haukås a Skjervheim 2018, 8). Učňovský systém je tak v Nórsku, na rozdiel od Nemecka alebo Rakúska, **previazaný so vzdelávacím systémom aj formálne**. Praktická príprava na pracovisku predstavuje významný prvok odborného vzdelávania v Nórsku. V roku 2020 sa približne 39,1 % poslucháčov odborného vyššieho sekundárneho vzdelávania zúčastňovalo praktickej odbornej prípravy (Nórsky štatistický úrad 2021). Konceptuálne je však Nórsky učňovský systém odlišný od duálneho vzdelávania. Namiesto toho, aby žiak absolvoval praktickú odbornú prípravu paralelne s teoretickou výukou na škole (duálne vzdelávanie), tak najprv absolvuje **jeden až 3 roky teoretickú výuku na škole a následne praktickú odbornú prípravu**.

V Nórsku je dlhoročne inštitucionalizovaný a stabilne ukotvený systém spolupráce medzi sociálnymi partnermi a štátom vo veci odborného vzdelávania. Na národnej, ako aj krajskej úrovni sú ustanovené poradné orgány, **Rady pre odborné vzdelávanie**, ktoré sa okrem regionálneho kľúča členia aj podľa hospodárskeho odvetvia. Tieto rady majú významný vplyv pri regulácii odborného vzdelávania. Podieľajú sa hlavne na tvorbe vzdelávacích programov a kurikul a sledujú vývoj odborného vzdelávania a pracovného trhu. Zástupcovia podnikateľov a zamestnancov zastávajú v týchto radách kľúčovú rolu, keďže vo väčšine z nich disponujú väčšinovým zastúpením. Vďaka tomu sa odborné vzdelávanie rýchlejšie a lepšie prispôsobuje potrebám pracovného trhu (Haukås a Skjervheim 2018, 41-42).

Hlavným výkonným, koordinačným a kontrolným orgánom vzdelávacieho systému s výnimkou terciárneho vzdelávania je Nórske riaditeľstvo pre vzdelávanie (Utdanningsdirektoratet) spadajúce pod Ministerstvo pre vzdelávanie a výskum. Medzi jeho hlavné úlohy patrí monitorovanie a výskum vzdelávania a tvorba národných vzdelávacích programov v spolupráci s Radami pre odborné vzdelávanie, samosprávnymi krajinami a sociálnymi partnermi (Haukås a Skjervheim 2018, 46, 49).

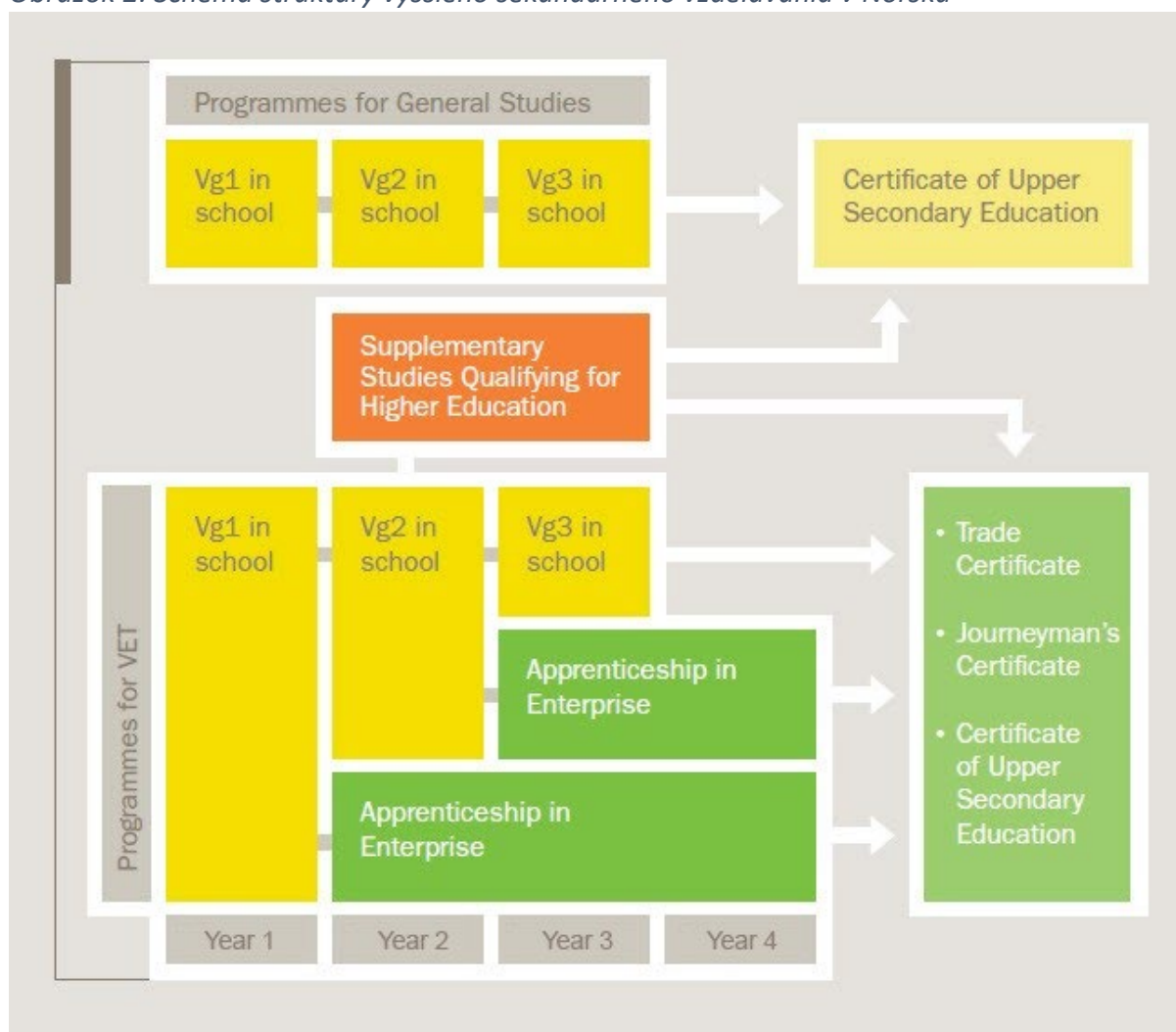
Krajské samosprávy (fylkeskommuner) sú zodpovedné **organizačne a finančne za výuku na školách**, zatiaľ čo **zamestnávateľia za praktickú prípravu na pracovisku**. Krajské samosprávy však riadia vykonávanie záverečných skúšok a zastávajú aj koordinačnú a kontrolnú funkciu nad celým učňovským systémom vo svojom regióne. Napríklad učňovský pomer medzi učňom a podnikom je formálne uzavretý učňovskou zmluvou, ktorá však musí byť schválená aj samosprávnym krajom, ktorý má právomoc ju aj anulovať, v prípade, že sú porušené zákonné podmienky. Samosprávny kraj taktiež schvaľuje podnikom oprávnenie zamestnávať učňov. Podniky zapojené do učňovského vzdelávacieho systému sa väčšinou spájajú do zastrešujúcich učňovských organizácií (opplæringskontorer), ktoré uzatvárajú zmluvu s autonómnymi krajinami na zabezpečenie praktickej odbornej prípravy. Asi 70 až 80

% podnikov zapojených do učňovského systému je zapojených do takejto organizácie. Zamestnávateľia sú podporovaní k zapojeniu sa do učňovského systému aj štátnymi dotáciami (Haukås a Skjervheim 2018, 19).

Odborné vzdelávanie môže žiak začať po skončení základnej školskej dochádzky, ktorá v Nórsku trvá 10 rokov (štandardne zodpovedá 16 roku života), začatím vyššieho sekundárneho vzdelávania. V roku 2020 predstavoval **podiel žiakov a učňov, ktorí si vybrali odborné vzdelávanie, 50,2 %**, pričom z toho 39,1 % predstavovali učni (Nórsky štatistický úrad 2021).

Existuje viacero modelov vyššieho sekundárneho odborného vzdelávania, pričom najbežnejší je **základný model 2+2** (pokrýva 72 % odborných vzdelávacích programov), čo znamená, že žiak sa najprv dva roky vzdeláva v škole a následne potom sa účastní dvojročnej praktickej výuky, a to buď v podniku alebo vo verejnej vzdelávacej inštitúcii (Nórske riaditeľstvo pre vzdelávanie 2020). Okrem základného modelu 2+2 existujú aj ďalšie alternatívne modely, ktoré sú prispôbené pre účely vybraných povolání, a ktoré väčšinou spočívajú v odlišných časových periódach pre vzdelávanie na školách a praktickú odbornú prípravu. Existuje ale aj trojročný model, ktorý praktickú prípravu na pracovisku nezahŕňa.

Obrázok 2: Schéma štruktúry vyššieho sekundárneho vzdelávania v Nórsku

Zdroj: Nórske riaditeľstvo pre vzdelávanie

Záujemca o učenie si podnik vyhľadáva sám, pričom ale nemá zaistené, že bude prijatý do učenia. Aj keď počet záujemcov býva nižší ako počet voľných učňovských miest, v dôsledku nízkeho záujmu o učenie v niektorých profesiách nie sú všetci záujemcovia prijatý do učenia. V roku 2018 bolo do učenia prijatých len 74 % záujemcov o učenie (Nórske riaditeľstvo pre vzdelávanie 2020). Pretože však žiak má podľa zákona právo na vyššie sekundárne vzdelávanie, krajské samosprávy poskytujú 1-ročnú praktickú prípravu v školských zariadeniach. (Haukås a Skjervheim 2018, 17-18).

Aj preto je jednou zo zásadných výziev nórskeho vzdelávacieho systému do budúcnosti vyhovieť požiadavkám pracovného trhu po kvalifikovanej pracovnej sile. Hlavne v prípade niektorých povolání je zo strany zamestnávateľov pociťovaný **výrazný nedostatok kvalifikovaných zamestnancov**. Prieskum Konfederácie nórskeho podnikov (NHO) z roku 2017 ukázal, že až 6 z 10 oslovených podnikov hľadalo kvalifikovaných pracovníkov a 4 z 10 oslovených podnikov kvôli nedostatočnej kvalifikácii nezískalo zákazku (Haukås a Skjervheim 2018, 7).

Zamestnávatelia, ktorí uzatvorili s učňom **dohodu o praktickej odbornej príprave** majú nárok na príspevok (Basistilskudd I) **okolo 167 400 Nórskeho korún (okolo 16 800 Eur) na rok**. Príspevok sa vzťahuje len na obdobie neproduktívnej odbornej prípravy učňa. Navyše, zamestnávatelia, ktorí poskytujú odbornú praktickú prípravu **vo vzácných a chránených remeslách** majú nárok na **ročný príspevok 64 910 Nórskeho korún (okolo 6 500 Eur)** na učňa (Nórske riaditeľstvo pre vzdelávanie 2021).

Konceptuálne je nórsky učňovský systém odlišný od duálneho vzdelávania. Žiak najprv absolvuje jeden až 3 roky teoretickú výuku na škole a následne praktickú odbornú prípravu.

Zástupcovia podnikateľov a zamestnancov majú prostredníctvom väčšinového zastúpenia v radách pre odborné vzdelávanie zásadný vplyv pri regulácii systému odborného vzdelávania.

Učňovský systém je však významnou mierou kontrolovaný a koordinovaný krajskými samosprávami.

Nórsky učňovský systém sa potýka s nesúladosťou medzi dopytom a ponukou učňovských miest. Žiaci nemajú záujem o niektoré povolania, a zároveň s tým je spojený z ich strany vysoký dopyt po niektorých povolaniach.

Jednou z najväčších výziev pre nórske vzdelávacieho systému do budúcnosti je taktiež vyhovieť požiadavkám pracovného trhu po kvalifikovanej pracovnej sile. Pri niektorých povolaniach je zo strany zamestnávateľov pociťovaný výrazný nedostatok kvalifikovaných zamestnancov.

Maďarský systém odborného vzdelávania a prípravy

Odborné vzdelávanie a prípravu má v podmienkach Maďarska v pôsobnosti Ministerstvo pre inovácie a technológie (*Innovációs és Technológiai Minisztérium*). Okrem toho v Maďarsku existuje Národný úrad pre odborné vzdelávanie a prípravu (*Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Hivatal*), zameraný na koordináciu a aplikáciu politiky v tejto oblasti, ako aj Centrum na podporu inovačného vzdelávania.

Odborné vzdelávanie je v Maďarsku k dispozícii od 14./15. rokov veku (od 9. ročníka), po ukončení nižšieho sekundárneho vzdelávania, pričom existuje viacero jeho možností (Bükki 2019):

1. päťročný **technologický program** (*Technikum*), ktorý kombinuje všeobecné predmety a základné vzdelanie podľa odvetví v 9. a 10. ročníku a odbornú špecializáciu v 11. až 13. ročníku. Žiaci získajú následne maturitu na vyššej strednej škole, umožňujúcu prístup k vysokoškolskému vzdelaniu a technickému titulu.

2. trojročná **odborná škola** (*Szakképző Iskola*, ISCED 2011: 353) v rámci vyššej sekundárnej úrovne, ktorá poskytuje všeobecné a odborné (sektorové) vzdelanie v 9. ročníku, po ktorom nastupuje odborná špecializácia (10. a 11. ročník). Študenti získavajú odbornú kvalifikáciu EQF úroveň 4, ktorá ich oprávňuje na následný výkon povolania. Absolventi sa následne tiež môžu zapísať do dvojročného nadstavbového študijného technického odboru (t. j. *Technikum* – prechádzajúci bod), po absolvovaní ktorého získajú maturitné vysvedčenie.
3. Na konci 9. ročníka existuje interoperabilita medzi dvoma okruhmi odborného vzdelávania bez skúšky spôsobilosti. Absolventi všeobecného vyššieho sekundárneho vzdelávania sa môžu zapísať do ktoréhokoľvek z dvoch odborov odborného vzdelávania bez všeobecných predmetov, aby získali odbornú kvalifikáciu za 2 roky.
4. dvojročné až štvorročné **špeciálne odborné školské programy** pre žiakov so špeciálnymi vzdelávacími potrebami (*szakiskola*, ISCED 252, 352, 353) poskytujú odborné vzdelávanie na základe osobitných rámcových učebných osnov vydaných ministrom školstva na získanie čiastočnej alebo úplnej odbornej kvalifikácie. Zameriavajú sa na študentov s vekom 14 – 23 rokov. Väčšina študentov získava praktický výcvik v školskej dielni.
5. Tí, ktorí získali maturitné vysvedčenie, sa môžu zapísať do post-sekundárnych (ISCED 454) programov v oblasti techniky a vyšších programov odborného vzdelávania (ISCED 554) na vysokých školách, trvajúcich dva, resp. tri roky. Z oboch programov si môžu študenti následne preniesť kredity do bakalárskeho (BA/BSc) programu v tej istej oblasti (ISCED 665).

Štúdium založené na praktickej práci sa poskytuje v školských zariadeniach alebo prostredníctvom praktického výcviku priamo v podnikoch. Od školského roku 2020/2021 môžu študenti uzatvárať aj **odborné pracovné zmluvy**, aby mohli vykonávať **špecializovanú odbornú teóriu, ako aj prax v spoločnostiach**.

Duálne vzdelávanie sa v Maďarsku zaviedlo v roku 2011, pričom prešlo aj viacerými zmenami a reformami – napríklad od školského roku 2016/2017 bolo zavedené **trojstupňové centralizované odborné vzdelávanie**, ktorým vznikli odborné gymnáziá – *szakgimnázium* (predtým odborné stredné školy), iné typy odborných škôl – *szakközépiskola* (predtým odborné školy), odborné školy – *szakiskola* (predtým odborné školy pre žiakov so špeciálnymi potrebami) a post-sekundárne špecializačné kurzy. V tomto systéme praktické vzdelávanie riadia komory, princíp podnikového učňovského vzdelávania však naďalej zostáva. Dá sa konštatovať, že maďarský systém duálneho vzdelávania bol vytvorený na základe nemeckého systému (aj keď funguje aj s viacerými odlišnosťami).

Všeobecná schéma štipendií odborného vzdelávania je dostupná pre všetkých študentov odborného vzdelávania (vrátane obdobia počas praktických školení). Študenti v spoločnostiach na základe odbornej pracovnej zmluvy (*szakképzési munkaszerződés*) dostávajú aj odmenu, ktorá závisí od minimálnej mzdy v Maďarsku. Je to konkrétne **60 % minimálnej mzdy (alebo viac)** v závislosti od ich výkonu.

Po ukončení nižšieho sekundárneho vzdelávania sa tí študenti, ktorí si nie sú istí, akým smerom sa vydať, môžu zapísať do jednoročného voliteľného (dobrovoľného) orientačného programu (ISCED 294). Žiaci, ktorí nie sú schopní absolvovať (dokončiť) nižšie sekundárne vzdelanie do 16 rokov veku, sa môžu zapísať do programu rozvoja základných kompetencií (*Dobbantó*, ISCED 242), po ktorom nasleduje „dobiehací“ program v školských dielniach (*program műhelyiskolai*, ISCED 254), aby získali základnú školu, maturitné vysvedčenie potvrdzujúce ukončenie nižšieho sekundárneho vzdelávania a/alebo čiastočnú odbornú kvalifikáciu.

Formálny vzdelávací systém je riadený **centrálne**, pričom ide o duálny systém, v ktorom sa na vzdelávaní podieľajú odborné školy, ale zodpovedajú zaň aj podniky. Odborné vzdelávanie na vyššej sekundárnej a post-sekundárnej úrovni sa poskytuje v školách odborného vzdelávania, ktoré môžu poskytovať jeden alebo viacero typov odborných programov. V roku 2015 štátne odborné vzdelávanie prevzalo Ministerstvo pre inovácie a technológie a integrovalo sa do centier odborného vzdelávania, ktoré tvoria **44 centier odborného vzdelávania a prípravy** vybavených najmodernejšou technológiou s celkovo **380 členskými školami**, ktoré patria pod predmetné ministerstvo. Rôzne odborné školy, zamerané na rozličné odvetvia, spravujú ministerstvá, pod ktoré daný rezort patrí. Školy môžu zriaďovať aj cirkevné a podnikateľské subjekty, nadácie, združenia, a pod. – maďarský systém odborného vzdelávania je teda decentralizovaný. V školskom roku 2020/2021 bolo 54 % žiakov vyššieho sekundárneho vzdelávania zapísaných v odborných programoch.

Zamestnávateľia podnikajúci v Maďarsku odvádzajú príspevok na odborné vzdelávanie a prípravu (Szakképzési hozzájárulás) vo výške 1,5 % hrubej mzdy zamestnanca²³. Výnosy z tohto príspevku sú súčasťou Podfondu na podporu odbornej prípravy Národného fondu pre zamestnanosť (od roku 2021 Fond pre zamestnanosť a ochranu hospodárstva) (Eurydice Network 2021a).

Ak zamestnávateľ poskytol žiakom odborného vzdelávania praktickú prípravu, môže si nárokovať daňový odpočet z príspevku na odborné vzdelávanie a prípravu na každého žiaka na základe stanovenej základnej ročnej sadzby, koeficientu pridelenému danému odboru (na základe potrieb pracovného trhu) a počtu dní vykonanej praktickej prípravy žiaka. Odpočet sa pre rok 2022 pohybuje v rozmedzí od 5 953 do 11 150 forintov (približne od 16 Eur do 31 Eur) za deň praktickej prípravy žiaka. Okrem toho má zamestnávateľ nárok na navýšenie daňového odpočtu o ďalších 20 %, ak žiak, ktorému poskytoval po dobu aspoň posledných šiestich mesiacov praktickú prípravu v rámci duálneho vzdelávania, úspešne absolvuje záverečnú skúšku (Veszprém megyei kereskedelmi és iparkamara 2022).

Duálne vzdelávanie sa v Maďarsku zaviedlo v roku 2011 a bolo vytvorené na základe nemeckého systému, pričom spolu s tým prešiel viacerými reformami aj systém odborného vzdelávania.

Praktickú odbornú prípravu na pracovisku riadia a koordinujú profesijné komory.

V školskom roku 2020/2021 bolo 54 % žiakov vyššieho sekundárneho vzdelávania zapísaných v odborných programoch.

Zamestnávateľia podnikajúci v Maďarsku odvádzajú príspevok na odborné vzdelávanie a prípravu (Szakképzési hozzájárulás) vo výške 1,5 % hrubej mzdy zamestnanca.

Poľský systém odborného vzdelávania a prípravy

Odborné vzdelávanie a príprava má v Poľsku tri úrovne riadenia: celoštátnu (ministerstvá), regionálnu (województwa) a okresnú (powiaty). Väčšina stredných odborných škôl je zriaďovaná okresmi, časť je ale zriaďovaná aj regiónmi (školy významné pre regionálne hospodárstvo). Za pedagogický dozor, podporu a regionálnu koordináciu stredného odborného školstva sú zodpovedný vedúci školského dozoru (kurator oświaty) v jednotlivých regiónoch. Ministerstvo školstva a vedy má na starosti stredoškolské a vyššie odborné vzdelávanie, ktoré podporujú iné ministerstvá zodpovedné za konkrétne povolania. Sociálni partneri radia tvorcom politiky o potrebných zmenách v odbornom vzdelávaní a príprave (Cedefop 2016).

²³ Od 1. júla 2022 bude tento príspevok zrušený a zjednotený so sociálnym príspevkom.

Vyššie sekundárne vzdelávanie môžu poskytovať rôzne typy škôl a môže mať formu **všeobecného vyššieho stredoškolského štvorročného programu** (licea ogólnokształcące), **odborného vyššieho stredoškolského päťročného programu** (technika) alebo **trojročného sektorového programu prvého stupňa** (branżowa szkoła pierwszego stopnia), po ktorom môže nasledovať dvojročný sektorový program druhej fázy.

Vyššie sekundárne vzdelanie je zvyčajne dostupné pre absolventov základných škôl (zvyčajne 15-roční), okrem sektorového programu druhého stupňa, ktorý bude k dispozícii absolventom prvého stupňa programov (18-roční). Formálne vedie odborné vzdelávanie ku kvalifikačným úrovňam 2 až 5 podľa ISCED 2011.

Zamestnávanie mladistvých môže mať tieto formy (Cedefop 2019):

1. **príprava na povolanie** (nauka zawodu) - učňovská príprava s teoretickým vzdelávaním v škole (odvetvový program I. stupňa) alebo mimoškolskou formou (napr. kurzy) a praktickým vyučovaním organizovaným zamestnávateľom. Príprava na povolanie trvá do 36 mesiacov a je ukončená štátnou odbornou skúškou alebo učňovskou skúškou (egzamin czeladniczy). V školskom roku 2017/2018 tvorili mladiství pracovníci približne polovicu všetkých žiakov 1. stupňa sektorových škôl,
2. **odborná príprava na konkrétnu prácu** (przyuczenie do wykonywania określonej pracy) - zriedkavá forma obmedzená na malú skupinu mládeže, pripravuje učiaceho sa na vykonávanie špecifických úloh v profesii. Trvá 3 až 6 mesiacov a je ukončená overovacou skúškou,
3. **študentské učňovské vzdelanie** (staż uczniowski). Nová forma učňovskej prípravy, ktorá je k dispozícii od septembra 2019. Je otvorená pre študentov odborných vyšších stredoškolských programov a sektorových programov prvého stupňa, ktorí nie sú mladistvými pracovníkmi. Učňovská činnosť prebieha na základe pracovnej zmluvy medzi učiacim sa a zamestnávateľom, pričom dojednania medzi školou a zamestnávateľom sú v prílohe tejto zmluvy. Učňovská príprava študentov zahŕňa všetky prvky vyučovacieho programu a vybrané prvky alebo prvky spojené s daným povolaním, ktoré však nie sú zahrnuté v programe. Študenti majú nárok na mzdu, ak zmluva neurčuje inak,
4. **duálne vzdelávanie** ako forma praktického vyučovania.

Okrem vyššie uvedených schém môže byť učňovská príprava zabezpečovaná školou v spolupráci so zamestnávateľmi ako jeden zo spôsobov organizácie praktického vyučovania. Vo všeobecnosti možno praktickú odbornú prípravu (povinnú pre všetky programy odborného vzdelávania) organizovať v rôznych formách a na rôznych miestach.

Študenti môžu získať odbornú kvalifikáciu v:

1. trojročných sektorových programoch prvého stupňa (branżowe szkoły I stopnia, ISCED 353), ktoré vedú k získaniu diplomu odbornej kvalifikácie pre jednokvalifikačné povolanie (po zložení štátnych odborných skúšok). Absolventi sa môžu zapísať do druhého ročníka všeobecného vyššieho sekundárneho programu pre dospelých alebo do druhého stupňa sektorového programu,
2. dvojročných sektorových programov druhého stupňa (branżowe szkoły II stopnia, ISCED 354), spustené v školskom roku 2020/21. Tieto ďalej rozvíjajú odborné kvalifikácie dosiahnuté v sektorových programoch prvého stupňa. Všeobecné vzdelávanie sa poskytuje v dennej forme (denný alebo večerný program) alebo v externej forme vzdelávania. Absolventi môžu získať maturitné vysvedčenie (matura), ktoré umožňuje prístup k terciárnemu vzdelávaniu,
3. päťročných odborných programov (technika, ISCED 354) vedúce k získaniu diplomu odbornej kvalifikácie pre povolania pozostávajúce z dvoch kvalifikácií po zložení štátnych odborných

- skúšok. Absolventi môžu získať maturitné vysvedčenie z vyššej strednej školy (matura), ktoré umožňuje prístup k terciárnemu vzdelávaniu,
4. trojročné špeciálne programy odbornej prípravy (szkoły specjalne przysposabiające do pracy, ISCED 243) pre študentov so špeciálnymi vzdelávacími potrebami, ktoré vedú k osvedčeniu o odbornej príprave,
 5. hodiny prípravy na prácu pre žiakov so špeciálnymi vzdelávacími potrebami vo veku 15 a viac rokov už na základnej škole (oddziały przysposabiające do pracy),
 6. na postsekundárnej neterciárnej úrovni sa odborné kvalifikácie získavajú v jeden až dva a polročných školských programoch (szkoły policealne, ISCED 453),
 7. vysokoškolské programy sociálnej práce (kolegium pracowników służb społecznych, ISCED 554) sú súčasťou terciárneho vzdelávania. Spájajú školské vzdelávanie a odbornú prípravu vo firme. Študenti by mali mať maturitné vysvedčenie.

Praktická odborná príprava je povinná pre všetky programy v rámci odborného vzdelávania. Uskutočňuje sa v školských dielňach, strediskách ďalšieho vzdelávania, strediskách odborného vzdelávania alebo ho môže čiastočne alebo úplne organizovať zamestnávateľ, vrátane učňovského vzdelávania. Charakteristickou formou je praktická odborná príprava na pracovisku vo forme stáže v trvaní 4 až 12 týždňov, v závislosti od povolania. Je povinné pre vyššie stredné odborné vzdelávanie, post-sekundárne (pomaturitné) vzdelávanie a sektorové programy druhého stupňa ((Cedefop 2021, 58).

Od roku 2020 boli zavedené ďalšie úpravy financovania odborného vzdelávania a prípravy. Zvýšené boli štátne dotácie pre žiakov špeciálnych povolání v odborných školách indikované prognózou dopytu po zamestnancoch v odboroch odborného vzdelávania, ako aj dotácie pre zamestnávateľov, ktorí sa podieľajú na príprave mladistvých zamestnancov v týchto povolaniach.

V prvej fáze projektu modernizácie učebných osnov odborného vzdelávania a prípravy bolo zriadené **fórum sociálnych partnerov** – bolo vytvorených 25 sektorových tímov sociálnych partnerov s cieľom lepšie prispôbiť odborné vzdelávanie potrebám trhu práce, a najmä odporučiť zmeny v základných učebných osnovách a klasifikácii povolání. V nasledujúcich rokoch zainteresované strany pripravili zmeny v mnohých učebných osnovách odborného vzdelávania a vytvorili nové učebné osnovy. Boli navrhnuté aj početné učebné plány a programy, cesty kariérneho rozvoja spolu s diplomami a kvalifikačnými dodatkami v poľskom a anglickom jazyku. Do februára 2018 sa do projektu aktívne zapojilo 1048 zamestnávateľov (Ponikowska 2020, 16-17).

Všetky odborné školy sú zahrnuté do externých a interných systémov zabezpečenia kvality. Externé zabezpečenie kvality sa zabezpečuje prostredníctvom pedagogického dozoru; vedú ho regionálne školské úrady (kurator oświaty), na ktoré dohliada ministerstvo školstva. Pedagogický dozor zahŕňa štyri aspekty: hodnotenie, audit dodržiavania právnych predpisov, monitorovanie a podpora.

Systém externých skúšok je kľúčovým prvkom pre zabezpečenie a zvyšovanie kvality vzdelávania a kvalifikácie dosahovanej v školách. Za organizáciu externých skúšok zodpovedá ústredná skúšobná komisia a osem regionálnych skúšobných komisií. Na systém externých skúšok dohliada ministerstvo školstva. V systéme externých skúšok všetci skúšaní riešia rovnaké úlohy a zadania, aby si overili, či dosiahli výsledky vzdelávania definované v základných kurikulách. Výsledky skúšok posudzujú vyškolení skúšajúci registrovaní v krajských skúšobných komisiách. Ústredná skúšobná komisia analyzuje súhrnné výsledky testov a skúšok a iniciuje výskum v oblasti hodnotenia. Výsledky externých skúšok sa zohľadňujú pri externom aj internom zabezpečovaní kvality v rámci pedagogického dozoru.

Od roku 2019 sú všetci študenti povinní zložiť štátnu odbornú skúšku alebo učňovskú skúšku ako podmienku ukončenia školy; doteraz to bolo voliteľné. Táto zmena má za cieľ posilniť úlohu skúšky ako mechanizmu zabezpečenia kvality.

Zákon o školskom vzdelávaní zaviedol **príspevok pre zamestnávateľa**, ktorý uzavrel dohodu o poskytnutí odbornej prípravy pre dané povolanie s mladistvým pracovníkom. Zamestnávateľ má nárok na príspevok, ak mladistvý pracovník, s ktorým uzavrel dohodu, absolvoval odbornú prípravu a úspešne absolvoval odbornú skúšku. Výška poskytovaného príspevku je nasledovná:

- za odbornú prípravu je až do výšky **8 081 poľských zlotých (okolo 1 800 Eur)** za každého mladistvého zamestnanca, a to v prípade, že dĺžka prípravy je **36 mesiacov**. Ak je dĺžka prípravy kratšia, príspevok je znížený pomerne k dĺžke prípravy. V prípade odborného vzdelávania v profesiách uvedených ministrom za vzdelávanie a výchovu v prognóze potrebných pracovníkov na národnom a vojvodskom trhu práce, výška príspevku na jedného mladistvého pracovníka je **do 10 000 poľských zlotých (okolo 2 200 Eur)**,
- za prípravu vykonávania konkrétneho typu práce alebo povolania je až do **výšky 254 poľských zlotých (cca 55 Eur)** za každého mladistvého zamestnanca za každý mesiac prípravy.

Školy môžu na základe vzájomnej dohody poskytovať zamestnávateľom, ktorý príjmu žiakov na praktickú odbornú prípravu, finančné prostriedky pre umožnenie praktickej odbornej prípravy.

Praktická odborná príprava je povinná pre všetky programy v rámci odborného vzdelávania. Uskutočňuje sa v školských zariadeniach alebo u zamestnávateľa na základe dohody medzi zamestnávateľom a školou alebo zamestnávateľom a žiakom. Existuje aj možnosť duálneho vzdelávania.

Zástupcovia zamestnávateľov aj zamestnancov sú zapojení do tvorby učebných osnov v rámci odborného vzdelávania a klasifikácii povolání.

System externých skúšok riadený a koordinovaný ústrednou skúšobnou komisiou je kľúčovým nástrojom pre zabezpečenie a zvyšovanie kvality vzdelávania a kvalifikácie dosahovanej v školách. Pre úspešné ukončenie školy je od roku 2019 nevyhnutné zložiť štátnu odbornú skúšku alebo učňovskú skúšku.

Český systém odborného vzdelávania a prípravy

System odborného vzdelávania a prípravy je v Českej republike legislatívne zakotvený predovšetkým v zákone č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

Povinná školská dochádzka v Českej republike je 9 rokov a je totožná s dĺžkou základného vzdelania. Podľa dát za akademický rok 2019/2020 len 2,5 % študentov po získaní základného vzdelania v ďalšom štúdiu nepokračuje. Najviac študentov je prijatých do odborných odborov s maturitnou skúškou (43,2 %), potom s výučným listom (30,0 %), nasledujú študenti gymnázií (22,1 %), študenti lýceí (3,81 %) a študenti odborov stredného vzdelávania (0,9 %) (Eurydice Network 2021b).

System odborného vzdelávania a samotného vzdelávania ako takého patrí do pôsobnosti Ministerstva školstva, mládeže a telovýchovy ČR (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, ďalej len „MŠMT ČR“). Hlavné úlohy MŠMT ČR je najmä príprava stratégie vzdelávacej politiky, vytváranie kurikulárnej politiky, zabezpečovanie kvality vychádzajúcej zo stanovených cieľov a obsahu vzdelávania, koordinácia verejnej správy v oblasti školstva a zabezpečenie financovania vzdelávacej

sústavy. Vo vybraných oblastiach vzdelávania majú určité kompetencie aj ďalšie ústredné orgány štátnej správy (ide o prípady tzv. normatívneho vzdelávania, kde majú kompetencie napr. Ministerstvo vnútra, Ministerstvo zdravotníctva a pod.).

Ďalšími orgánmi, ktoré zohrávajú rolu v systéme odborného vzdelávania v ČR sú kraje (najvyššia samosprávna jednotka v ČR, predovšetkým ich zastupiteľstvá a rady), ktoré sú zriaďovateľmi verejných odborných škôl na vyššej sekundárnej úrovni a profesijných škôl (vyšších odborných škôl) na terciárnej úrovni. Zastupiteľstvá krajov majú rozhodovaciu právomoc vo veci počtu, štruktúry, zaistenia kvality a financovania škôl. Rady krajov zasa zastávajú funkcie výkonnej zložky moci vo veci správy odborného školstva. Krajské úrady sú zodpovedné za prípravu dlhodobých zámerov vzdelávania a rozvoja vzdelávacích sústav a pod..

Systém odborného vzdelávania v Českej republike je v súčasnosti **založený primárne na školskom vzdelávaní** (vzdelávanie v školských zariadeniach). Praktické vyučovanie môže, ale nemusí prebiehať vo firmách. **Podiel praktického vyučovania predstavuje 50 %** z celkového času na vyučovanie. V Česku je žiak, ktorý absolvuje odborné vzdelávanie a prípravu po celú dobu študentom školy, nie podnikovým učňom, ako tomu býva v duálnom systéme (Agentura pro podporu podnikání a investic CzechInvest 2021).

Odborné vzdelávanie je primárne realizované na úrovni vyššieho sekundárneho vzdelávania a post-sekundárneho vzdelávania na stredných odborných učilištiach (SOU) a stredných odborných školách (SOŠ). Na terciárnej úrovni je odborné vzdelávanie realizované v rámci vyšších odborných škôl a vysokých škôl (univerzít a vysokých škôl). V rámci odborného vzdelávania sa vzdeláva takmer **80 % žiakov stredných škôl** (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky 2020, 35).

V rámci vzdelávania žiakov v Českej republike **neexistuje národná úroveň duálneho systému vzdelávania**, v rámci ktorého by boli do praktického vyučovania aktívne zapojení zamestnávateľa. Zavedenie systému duálneho vzdelávania je však v Českej republike očakávaná a dlhodobo diskutovaná téma. V roku 2015 bolo jednou z priorít vlády ČR „*presadzovanie takých opatrení, ktoré umožnia väčšie spojenie stredného odborného školstva s potrebami trhu práce*“ (Pícl, Černý a Gargulák 2015, 4).“ Jedným z nástrojov na splnenie daného cieľa malo byť aj zavedenie duálneho systému učňovskej prípravy, resp. aspoň implementácia jeho prvkov. V minulosti bolo prijatých viacero dokumentov (Stratégia vzdelávacej politiky Českej republiky do roku 2020 z 9. júla 2014, Dlhodobý zámer vzdelávania a rozvoja vzdelávacej sústavy Českej republiky na obdobie 2015–2020), ktoré smerovali k vytváraniu ideálnych podmienok prechodu absolventov na trh práce a zabezpečenia väčšieho podielu praktického vyučovania a prepojenia žiakov s firmami aj podporou stáží a deklarovania cieľu zaviesť systém duálneho vzdelávania.

Zavedeniu systému duálneho vzdelávania v ČR predchádza pilotný projekt od roku 2017 v Moravsko-sliezskom kraji, kde spolupracuje 5 škôl a 5 výrobných firiem a Zväz priemyslu a dopravy ČR (Svaz průmyslu a dopravy ČR). Od roku 2020 sa tento projekt rozšíril aj do ďalších krajov, čo predstavuje ďalší impulz na podporu a prípravu duálneho vzdelávania (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky 2020). V roku 2020 vydalo MŠMT ČR Stratégiu vzdelávacej politiky Českej republiky do roku 2030+, v rámci ktorej sa v časti 1.7 zaväzuje „*podporovať zavedenie systému duálneho vzdelávania s využitím čo najširších možností a foriem dobrovoľnej spolupráce škôl a firiem*“ (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky 2020, 35).

Na podporu duálneho vzdelávania s cieľom pokračovať v rozširovaní a prehĺbovaní prvkov duálneho vzdelávania a koordinácie týchto činností v regiónoch má vzniknúť v gescii MŠMT Rada pre odborné vzdelávanie.

Zamestnávateľa v ČR, ktorí poskytujú žiakom stredných škôl a vysokých odborných škôl praktickú prípravu (odborný výcvik alebo odbornú prax) na pracovisku, môžu ako formu podpory týchto aktivít podľa zákona č. 586/1992 Sb. o daních z príjmov využiť daňový odpočet na podporu obstarania majetku na odborné vzdelávanie

- a) daňový odpočet na podporu výdavkov vynaložených na žiaka alebo študenta
- b) uplatniť ako daňový výdavok motivačný príspevok poskytnutý na základe zmluvného vzťahu žiakovi alebo študentovi pripravujúcemu sa na výkon profesie

a) Daňový odpočet na podporu obstarania majetku a odborné vzdelávanie

Zamestnávateľ si môže od základu dane pred zdanením **odpočítať 50 % vstupnej ceny majetku** obstaraného na účely odborného vzdelávania, pokiaľ je majetok používaný pre odborné vzdelávanie v rozsahu 30 % až 50 % doby jeho prevádzky v troch po sebe bezprostredne nasledujúcich zdaňovacích obdobiach a až **110 % vstupnej ceny majetku**, pokiaľ je majetok používaný pre účely odborného vzdelávania viac než 50 % doby jeho prevádzky v troch po sebe bezprostredne nasledujúcich zdaňovacích obdobiach. Zároveň tiež platí, že zamestnávateľ musí byť prvým vlastníkom tohto majetku.

b) Daňový odpočet na podporu výdavkov vynaložených na žiaka alebo študenta

Zamestnávateľ si môže od základu dane pred zdanením odpočítať taktiež výdavky vynaložené na žiaka alebo študenta v rámci odborného vzdelávania, ktorej výška predstavuje **súčin 200 Kč** (cca. 8,20 eur) a **počtu hodín uskutočnených na pracovisku zamestnávateľa** v rámci praktického vyučovania, odbornej praxe alebo vzdelávacej činnosti v rámci akreditovaného študijného programu vysokej školy. Počet hodín je možné preukázať na základe dochádzky v triednej knihe.

c) Motivačný príspevok poskytnutý na základe zmluvného vzťahu žiakovi alebo študentovi

Zamestnávateľ si **do daňových výdavkov môže zahrnúť motivačný príspevok** poskytnutý na základe zmluvného vzťahu žiakovi alebo študentovi pripravujúcemu sa na výkon profesie, a to **do výšky 5 000 Kč mesačne** (cca. 204,70 eur), **v prípade študenta vysokej školy až do výšky 10 000 Kč** (cca. 409,40 eur). Motivačným príspevkom sa rozumie štipendium, príspevok na stravovanie, ubytovanie, vzdelávanie v zariadeniach súvisiacich s budúcim výkonom profesie, cestovné v prostriedkoch hromadnej dopravy do miesta vzdelávania a na obstaranie osobných ochranných prostriedkov a pomôcok. Uplatnenie motivačného príspevku ako daňového výdavku je podmienené **zmluvným vzťahom so žiakom** a tým, aby sa žiak pripravoval na svoju profesiu pre firmu, ktorá poskytuje príspevok. Pokiaľ sa zamestnávateľ v zmluve so žiakom dohodne na vrátení motivačného príspevku, je potrebné túto čiastku zo strany zamestnávateľa spätne zdaniť. Na strane žiaka sú príjmy z motivačného príspevku oslobodené od zdravotného poistenia, no nie sú oslobodené od dane z príjmov.

Pokiaľ žiaci u zamestnávateľa vykonávajú **produktívnu činnosť**, ktorú zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) definuje ako činnosť, ktorá zamestnávateľovi prináša príjem, je zamestnávateľ povinný **vyplatiť im odmenu**. Minimálna výška mesačnej odmeny za produktívnu činnosť predstavuje pri týždňovej pracovnej dobe v objeme 40 hodín **30 % minimálnej mzdy**. Produktívna činnosť nezakladá pracovný pomer a poskytovanie odmeny nie je podmienené zmluvou so žiakom a ani nástupom žiaka do pracovného pomeru k firme, kde produktívnu činnosť vykonáva – jedinou podmienkou je zmluva medzi školou a firmou. Z pohľadu žiaka je odmena oslobodená dane z príjmu, ako aj zdravotného poistenia.

System odborného vzdelávania v Českej republike je v súčasnosti založený primárne na školskom vzdelávaní (vzdelávanie v školských zariadeniach). Praktické vyučovanie môže, ale nemusí prebiehať vo firmách. Žiak je pritom po celú dobu študentom školy, nie podnikovým učňom, ako tomu býva v duálnom systéme.

V Českej republike systém duálneho vzdelávania zatiaľ nebol zriadený. Fungujú však pilotné projekty na krajskej úrovni.

Odborné vzdelávanie je primárne realizované na úrovni vyššieho sekundárneho vzdelávania a post-sekundárneho vzdelávania na stredných odborných učilištiach (SOU) a stredných odborných školách (SOŠ).

V rámci odborného vzdelávania sa vzdeláva takmer 80 % žiakov stredných škôl.

Zhrnutie a odporúčania

Podiel žiakov v odbornom vzdelávaní sa z dlhodobého pohľadu mierne znižuje, ale v porovnaní s ostatnými európskymi krajinami **ostáva stále veľmi vysoký. Celkový počet žiakov vo vyššom sekundárnom vzdelávaní, či všeobecnom alebo odbornom, však dlhodobo klesá** v dôsledku demografických vplyvov. Prognózy ukazujú, že v najbližšej budúcnosti začne mierne rásť, no tento pozitívny vývoj bude pravdepodobne len krátkodobý. Do budúcnosti tak pracovný trh zrejme bude počítať **čoraz väčší nedostatok pracovných síl**, pretože počet ekonomicky aktívneho obyvateľstva bude klesať a odchádzajúcu pracovnú silu nebude mať v plnej miere kto nahradiť (porov. napr. Bleha, Šprocha a Vaňo 2018, 68).

Vzdelanostná úroveň obyvateľstva Slovenska sa dlhodobo zlepšuje, a to **zvyšujúcim sa podielom obyvateľov s terciárnym vzdelaním**, ako aj stabilne nízkou a mierne znižujúcou sa mierou obyvateľstva s primárnym a nižším sekundárnym vzdelaním. V tomto smere je Slovensko v európskom porovnaní vo veľmi dobrom postavení. Lepšie uplatnenie na trhu práce majú viac **absolventi vysokých škôl ako stredných**. Z tohto pohľadu nemá byť prečo atraktívnejší variant pre absolventov nepokračovať v terciárnom vzdelávaní, ktorý im dáva aj ďalšie výhody, ako napríklad väčšia pravdepodobnosť vyššej mzdy, viac času na výber kariéry alebo väčšiu kariérnu perspektívu po absolvovaní štúdia. **Rast vzdelanosti** je pre budúci konkurencieschopný vývoj hospodárstva **nevyhnutný**, je ale potrebné regulovať ho správnym smerom. V tomto ohľade by napomohlo **viac rozvíť odborné vzdelávanie na gymnáziách**, smerované najmä viac na rozvoj podnikateľských a informačnotechnologických zručností. Príhodným riešením by bolo ďalej rozvíjať **odborné post-sekundárne** a vytvoriť neexistujúce **terciárne odborné vzdelávanie** v podobe odborných vysokých škôl a univerzít aplikovaných vied, ktoré by bolo zamerané na prax a existovalo by ako paralelná vetva k súčasnému akademickému vzdelávaniu.

Miera nezamestnanosti mladých ľudí na Slovensku od roku 2013 do roku 2018 nepretržite výrazne klesala a je v porovnaní s ostatnými európskymi krajinami na dobrej úrovni. V roku 2020 bola mierne pod priemerom EÚ. Pokles však prebiehal paralelne s poklesom celkovej miery nezamestnanosti a nárast v roku 2020 bol zapríčinený dopadmi pandémie COVID-19, reálny vplyv zmien v školstve na mieru nezamestnanosti mladých ľudí tak zostáva neurčitý. Napriek relatívne priaznivej situácii však existuje priestor pre zlepšenie. Miera nezamestnanosti mladých ľudí bola v roku 2020 **viac než dvojnásobná** v porovnaní s celkovou mierou nezamestnanosti a obzvlášť **v niektorých regiónoch** (Košícký, Prešovský, Banskobystrický samosprávny kraj) bola veľmi výrazne vysoká. Rovnako aj pri bližšom pohľade možno vidieť, že skupina obyvateľstva s **primárnym a nižším sekundárnym vzdelaním** vykazuje ďaleko najvyššiu mieru nezamestnanosti, a to všeobecne, ako aj medzi mladými ľuďmi. V medzinárodnom porovnaní dosahuje Slovensko v tomto parametri dlhodobo **najhoršie** výsledky.

Paradoxne však na trhu práce je **dlhotrvajúci nedostatok pracovných síl, a to najmä pre nízko kvalifikované profesie** ako operatéri strojov, montážni pracovníci, vodiči a obsluha pojazdných strojných zariadení, pomocní a iní nekvalifikovaní pracovníci. V tomto smere je jedným z aspektov, ktorý sa dotýka aj absolventov odborného vzdelávania, **regionálna disproporcía medzi ponukou pracovných miest a potencionálnych zamestnancov**. Vo východných častiach republiky je vyššia miera nezamestnanosti ako v západných, zatiaľ čo oveľa viac voľných pracovných miest je v západných častiach republiky, obzvlášť v Bratislavskom samosprávnom kraji. Potenciálni záujemcovia vrátane absolventov sa tak musia kvôli zamestnaniu častokrát presťahovať, čo pre nich môže predstavovať nemalé finančné, ale aj sociálne náklady.

Preto by sme medzi adekvátne riešenia mohli zaradiť vhodne nastavené **opatrenia na podporu pracovnej mobility** zo strany štátu, ako napríklad finančný príspevok v adekvátnej výške na presťahovanie sa zamestnanca a jeho rodiny. Sociálne náklady sú však pre mnoho ľudí až príliš vysoké a nedokážu ich plnohodnotne prekonať ani potencionálne vysoké zárobky a príspevky. Preto je jednoznačne ideálnym dlhodobým riešením jedine **podpora rozvoja hospodárstva v regiónoch s vysokou nezamestnanosťou**. Čiastočným riešením vedúcim k zníženiu miery nezamestnanosti mladých ľudí so základným vzdelaním by mohlo byť aj **zavedenie povinného odborného vzdelávania aj po prekročení v súčasnosti nastavenej povinnej školskej dochádzky**, po vzore Nemecka. Toto predĺžené odborné vzdelávanie by pri tom z veľkej časti pozostávalo z praktickej prípravy na pracovisku.

Miera zamestnanosti absolventov do 3 rokov od ukončenia vzdelávania je na Slovensku tiež v porovnaní s európskymi krajinami relatívne priaznivá, ale je tam priestor na zlepšenie. Naše odhady ukazujú, že **miera nezamestnanosti čerstvých absolventov** v školskom roku 2019/2020 bola po troch mesiacoch od ukončenia školy okolo 15 %. Niektoré skupiny odborov, ako napríklad textil a odevníctvo; polygrafia a médiá; poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo a rozvoj vidieka alebo bezpečnostné služby vykázali obzvlášť relatívne vysokú mieru absolventskej nezamestnanosti aj po jedenástich mesiacoch od ukončenia vzdelávania. Niektoré odbory v rámci týchto skupín pritom mali navyše aj veľmi nízku absorpciu absolventov trhom práce, čo naznačuje, že nie sú veľmi žiadané na pracovnom trhu alebo sa absolventi týchto odborov neuplatnia na trhu práce z iných dôvodov, ako napríklad nedostatočnej pripravenosti na výkon povolania, nízkej osobnostnej úrovne žiaka alebo neochoty pracovať v odbore. Hoci sa väčšina, viac ako polovica, absolventov stredných škôl v školskom roku 2019/2020 vzdelávala v skupinách odborov zodpovedajúcim nedostatkovým profesiám na trhu práce, ako sú napr. kvalifikovaní pracovníci a remeselníci, dopyt po týchto profesiách na trhu práce je výrazne vyšší.

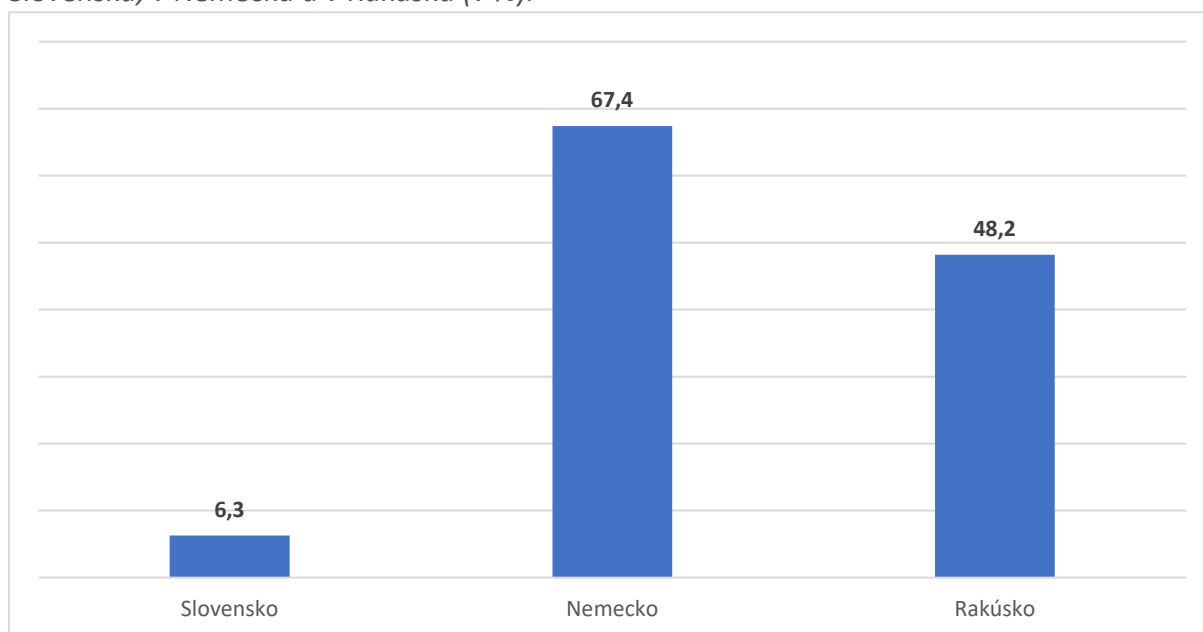
Aj keď je na Slovensku v porovnaní s ostatnými európskymi krajinami **podiel žiakov v odbornom vzdelávaní dlhodobo jedným z najvyšších**, nepatrí medzi krajiny so stabilne vysokou mierou zamestnanosti nedávnych absolventov, ako aj stabilne nízkou mierou nezamestnanosti mladých ľudí. Stabilne najlepšie hodnoty týchto ukazovateľov majú krajiny ako Nemecko, Rakúsko, Švajčiarsko či Nórsko, v ktorých je odborné vzdelávanie na školách výrazne prepojené s praktickou prípravou na pracovisku. Na Slovensku takéto prepojenie dlhodobo značne absentovalo, no v poslednej dobe sa postupne zlepšuje. Stále však existuje priestor pre zlepšenie. Na začiatku školského roku 2020/2021 malo nejakú formu **practickej prípravy u zamestnávateľa 32,8 %** žiakov stredných odborných škôl.

Analýzy o nezamestnanosti absolventov stredných škôl ukazujú, že **najrizikovejšou skupinou sú absolventi učebných odborov na stredných odborných školách** (Herich 2020). Do veľkej miery za to môže skutočnosť, že absolventi gymnázií, ale aj študijných odborov na stredných odborných školách pokračujú častokrát v ďalšom vzdelávaní na vysokej škole. Môže to ale aj poukazovať na neadekvátnu pripravenosť absolventov učebných vzdelávacích programov na pracovný trh, či už neadekvátnou

kvalitou vzdelávacieho procesu alebo výberom povolania nevyžadovaným pracovným trhom. Cieľom týchto programov je pritom pripraviť mladých ľudí na výkon povolania. Vysoký podiel nezamestnaných absolventov je tak výstrahou, že dochádza k zlyhaniu v aktuálnom nastavení systému.

Preto by bolo jednoznačne žiadúce lepšie zosúladiť vzdelávací systém s požiadavkami trhu práce. **Duálne vzdelávanie** sa zo skúsenosti z iných krajín javí byť vhodným nástrojom na nápravu tejto situácie, keďže fakticky predstavuje prienik medzi vzdelávaním a prácou. Umožňuje prípravu v reálnych pracovných podmienkach pod kontrolou zamestnávateľa, čím umožňuje žiakovi nadobudnúť zručnosti, ktoré sú zamestnávateľmi požadované pri výkone povolania a významne tak uľahčiť jeho prechod zo školského do pracovného prostredia. Zároveň s tým umožňuje pružne reagovať na pracovný trh, keďže dopyt po žiakoch odráža potreby pracovného trhu, pričom sa *a priori* predpokladá, že zamestnávateľ nebude investovať do vzdelávania žiaka, ak by nemal záujem o získanie pracovnej sily.

Graf 23: Podiel žiakov odborného vzdelávania zapojených do duálneho vzdelávania na Slovensku, v Nemecku a v Rakúsku (v %).

Zdroj: ŠIOV, BMBF, BMDV

Poznámka: Údaje nie sú vzájomne plnohodnotne porovnateľné. Údaje nie sú počítané jednotnou metodikou a sú za iné obdobia. V prípade Slovenska sa jedná o podiel žiakov zapojených do duálneho vzdelávania zo všetkých študujúcich na SOŠ v školskom roku 2020/2021. V prípade Nemecka sa jedná o podiel všetkých žiakov zapojených do duálneho vzdelávania zo všetkých žiakov odborného vzdelávania v školskom roku 2019/2020. V prípade Rakúska sa jedná o podiel žiakov zapojených do duálneho vzdelávania zo všetkých žiakov odborného vzdelávania v školskom roku 2017/2018.

Zásadným odporúčaním je **rozvíjať systém duálneho vzdelávania a ďalšie formy spolupráce školstva s podnikateľským sektorom (zamestnávateľmi)**. Kľúčový je ale záujem zo strany zamestnávateľov, a to hlavne malých a stredných podnikov a živnostníkov. Prieskum Združenia podnikateľov Slovenska a Slovak Business Agency z februára 2019 na vzorke 160 základných a stredných škôl zo všetkých samosprávnych krajov Slovenska zistil, že až 112 dopytovaných škôl (t. j. 70 % z celkového počtu) udržiava určitú formu spolupráce s podnikateľmi a zástupcami podnikateľov. Zvyšných 30 % škôl sa vyjadrilo, že žiadnym spôsobom nespolupracuje s podnikateľským sektorom. Čo sa týka špecificky stredných odborných škôl a obchodných akadémií, spoluprácu s podnikateľmi deklarovalo až 96 %, resp. 95 % opýtaných. Čo sa týka foriem spolupráce, z odpovedí respondentov v prieskume prevládala odborná prax u podnikateľov v regióne, nasledovaná exkurziami škôl do firiem a účasťou podnikateľov

na prednáškach a workshopoch (Slovak Business Agency a Združenie podnikateľov Slovenska 2019). Kvalitatívne prieskumy ohľadom spokojnosti podnikov a škôl so vzájomnou spoluprácou sú jednak staršieho dátumu, a taktiež boli vykonané na menších a nereprezentatívnych vzorkách. Vo všeobecnosti však možno konštatovať, že v prípade nadviazania spolupráce prevláda obojstranná spokojnosť, a to tak zo strany podnikateľov, ako aj škôl. Analýza stavu duálneho vzdelávania v regiónoch SR vo väzbe na MSP z dielne Slovak Business Agency z roku 2018 obsahovala prieskum 10 podnikateľov zapojených do systému duálneho vzdelávania. 9 z 10 oslovených podnikov sa vyjadrilo, že je spokojných s komunikáciou so strednými školami a všetkých 10 respondentov uviedlo, že stredné školy pri riešení problémov postupujú aktívne (Madzinová, Řádek a Štefánik 2018). K podobným záverom došiel taktiež prieskum Štátneho inštitútu odborného vzdelávania z októbra 2018 na vzorke 9 stredných odborných škôl a 11 zamestnávateľov. 9 zamestnávateľov uviedlo, že sú celkovo spokojní s partnerskou strednou odbornou školou, 1 zamestnávateľ bol čiastočne spokojný a 1 zamestnávateľ čiastočne nespokojný. Čo sa týka dopytovaných stredných odborných škôl, 8 z nich uviedlo že sú spokojní s komunikáciou so zamestnávateľom a 1 bola spokojná čiastočne (Štátny inštitút odborného vzdelávania 2018). **Najväčším problémom sa teda v praxi javí nadviazanie prvotného kontaktu medzi SOŠ a zamestnávateľmi a úvodné nastavenie spolupráce.** Po nadviazaní spolupráce sa však táto javí ako vyhovujúca pre obidve strany. Akékoľvek všeobecnejšie závery však musia byť brané s rezervou vzhľadom na veľkosť skúmaných vzoriek a ich nereprezentatívny charakter. Pozitívnu správou je, že **opatrenia pre uľahčenie a zvýšenie atraktivity zapojenia sa zamestnávateľov, a to hlavne malé a stredné podniky, do duálneho vzdelávania** sa postupne zavádzajú a v súčasnej podobe už predstavujú dobrý základ pre ďalší rozvoj. Sú zavedené finančné opatrenia, ako napr. **ročný finančný príspevok a zníženie daňového základu**, ale aj nefinančné opatrenia, ako napr. **podnikové školy** alebo čerstvo zavedené **nadpodnikové vzdelávacie centrá**. Je však nevyhnutné sledovať ich účinnosť a nastaviť ich do budúcnosti tak, aby boli pre zamestnávateľov skutočne motivujúce a prínosné.

Pri zapájaní malých a stredných zamestnávateľov do systému duálneho vzdelávania je obzvlášť nevyhnutné si uvedomiť, že títo zamestnávatelia **nedisponujú personálnymi a odbornými kapacitami a nemajú ani veľký časový priestor** na riešenie a štúdium vcelku komplikovaných administratívnych náležitostí spojených s duálnym vzdelávaním. Preto je potrebné **posilniť krajské štruktúry systému duálneho vzdelávania - regionálne centrá ŠIOV (tzv. Dual pointy)**, ktoré majú poskytovať odborné poradenstvo pre zamestnávateľov a školy a sprevádzať ich v systéme duálneho vzdelávania. Momentálne personálne kapacity týchto centier (spravidla jeden reprezentant v každom kraji) nie sú schopné plnohodnotne naplniť potreby zamestnávateľov a škôl. Na mieste by taktiež bolo prehodnotiť, či by nebolo efektívnejšie, keby regionálne centrá boli zriaďované s podporou štátu stavovskými organizáciami, ktoré disponujú bližšími väzbami so zamestnávateľmi a samy osebe plnia rolu sprostredkovateľa medzi zamestnávateľmi a štátom.

Systém duálneho vzdelávania je síce významným nástrojom na skvalitnenie odborného vzdelávania, **nie je však univerzálnym riešením.** Jeho sila je najmä v poskytovaní **aktuálne potrebnej pracovnej sily.** Vývoj moderného hospodárstva v nadväznosti na štvrtú priemyselnú revolúciu (tzv. Priemysel 4.0) je však veľmi dynamický a vyžaduje od pracujúcich oveľa väčšiu mieru **flexibility.** Pre lepšie uplatnenie na trhu práce musia držať krok s najnovšími trendmi a nadobúdať nové vedomosti. Preto je nevyhnutnou podmienkou pre udržanie konkurencieschopnosti hospodárstva Slovenska potrebný výrazný rozvoj konceptu **celoživotného vzdelávania.** Pre tento účel je tak zásadným odporúčaním podporovať rozvoj inštitúcií a programov poskytujúcich ďalšie neformálne vzdelávanie pre dospelých, pričom by do tohto procesu mali byť významnou mierou zapojení aj zamestnávatelia, aby sa systém ďalšieho vzdelávania adaptoval na potreby trhu práce. Nevyhnutným predpokladom tohto systému je však opäť účasť samotných zamestnávateľov aj zamestnancov. Vhodné by preto bolo **zaviesť finančné príspevky, resp. daňové úľavy,** na podnietenie záujmu zamestnancov sa nepretržite vzdelávať a zamestnávateľov

podporovať svojich zamestnancov v ďalšom vzdelávaní. Obzvlášť dôležité je **vzdelávať už aj súčasných žiakov** v zodpovedajúcom duchu, aby sa koncept celoživotného vzdelávania zakorenil ako spoločenská hodnota. V dôsledku rapídneho vývoja v technológiách sa v súčasnosti nachádzame v situácii, kedy nevieme určiť, aké povolania budú potrebné o niekoľko rokov, v dobe, keď budú súčasní žiaci vstupovať na pracovný trh. U žiakov tak je potrebné rozvíjať najmä tie zručnosti, ktoré využijú bez ohľadu na to, aké povolania budú vykonávať. Školské kurikulum (ŠVP) by tak mali byť upravené, aby boli viac zamerané na rozvoj tzv. **mäkkých zručností** (soft skills), ako napríklad **schopnosť učiť sa nové poznatky, schopnosť riešiť komplexné problémy, kreativitu, komunikačné zručnosti, organizačné a rozhodovacie schopnosti či kritické a strategické myslenie a emocionálnu inteligenciu**. Tieto zručnosti by mohli byť na školách rozvíjané v rámci širšej podpory podnikavosti žiakov, ktorá v súčasnosti do značnej miery absentuje najmä na nižších stupňoch vzdelávania a čiastočne aj na gymnáziách, čo dokazuje aj už spomínaný prieskum Združenia podnikateľov Slovenska a Slovak Business Agency z februára 2019. Podľa zistení tohto prieskumu až 58 % riaditeľov základných škôl a 29 % riaditeľov gymnázií nepovažuje podnikateľské zručnosti a podporu podnikavosti za kľúčovú. Na margo výsledkov prieskumu Združenie podnikateľov Slovenska zdôrazňuje, že dáta z neho ukazujú, že riaditelia, učitelia aj samotní študenti si dostatočne neuvedomujú, ako narastá význam sociálnych a emočných zručností a že práve tieto zručnosti sú deliacou čiarou medzi tými činnosťami, ktoré budú robiť ľudia a tými, v ktorých ľudskú prácu postupne nahrádzajú roboty a počítačové algoritmy²⁴. Schopnosti ako poznať vlastné emócie, sebauvedomenie a kontrolu vlastných emócií (sebaovládanie) neoznačil ako súčasť rozvoja podnikateľských zručností žiadny riaditeľ obchodnej akadémie, čo jasne dokazuje zameranie škôl skôr na rozvoj skôr tvrdých zručností, a to napriek tomu, že tieto zručnosti patria v praxi ku kľúčovým²⁵ a ich dôležitosť zdôrazňuje aj Svetové ekonomické fórum²⁶. Pre porovnanie, zostavenie a prezentáciu podnikateľského plánu vníma ako najdôležitejšiu súčasť podnikateľského vzdelávania až 80 % riaditeľov obchodných akademií. Zatiaľ čo zameranie na tvrdé zručnosti je bezpochyby primárnou náplňou škôl, **školy by nemali zabúdať na rozvoj mäkkých zručností u svojich žiakov**, keďže ich význam na trhu práce čoraz viac narastá. Je však dôležité, aby si tento dlhodobý strategický pohľad osvojili zároveň aj zamestnávateľia a nezužovali svoje požiadavky na vzdelávací systém **len na svoje súčasné potreby**.

V súvislosti s tým by bolo aj žiadúce **prehodnotiť súčasné nastavenie systému koordinácie odborného vzdelávania a prípravy**, ktoré je v súčasnosti primárne založené na prognózach trhu práce (v podobe regulácie najvyššieho počtu žiakov prvého ročníka stredných škôl podľa odborov). Pre prognózy je potrebné mať k dispozícii širokú a kvalitnú bázu štatistických údajov, avšak akáto báza štatistických údajov v súčasnosti neexistuje a je aj otáznne, či je ju vzhľadom na povahu údajov aj vôbec možné vytvoriť. Je už veľmi ťažké si predstaviť, že by sme vedeli veľmi presne identifikovať súčasnú potrebu jednotlivých profesií v celej ekonomike, nehovoriac o jej identifikovaní v budúcnosti. Vzhľadom na rýchly technologický vývoj ale nakoniec nemôžu byť tieto prognózy absolútne spoľahlivé ani za ideálnych podmienok, keďže sú zo svojej podstaty založené na súčasnej štruktúre ekonomiky a trhu práce. Pretože nikto nevie predvídať, aké profesie budú existovať o niekoľko rokov, nikto nevie ani predpovedať koľko ich bude potrebných na trhu práce.

Systém koordinácie odborného vzdelávania a prípravy by namiesto prognóz mal byť založený na dlhodobej spolupráci škôl a zamestnávateľov, aby vzdelávaciemu systému poskytoval flexibilitu a umožňoval mu pružne reagovať na meniace sa trendy na trhu práce a hospodárskeho a technologického vývoja. V súčasnosti je veľmi žiadúca aktualizácia siete škôl, ako aj študovaných odborov. Mnoho dnes ponúkaných odborov sú už nepotrebné a neposkytujú do budúca žiadnu

²⁴ <https://www.zps.sk/novinky/2020/infografika-socialne-a-emocne-zrucnosti>

²⁵ <https://www.podnikajte.sk/manazment-a-strategia/emocionalna-inteligencia-schopnost-lidrov>

²⁶ <https://www.weforum.org/agenda/2017/02/why-you-need-emotional-intelligence/>

perspektívu. Systém koordinácie odborného vzdelávania a prípravy by mal byť schopný na to adekvátne reagovať.

Zloženie krajských rád pre odborné vzdelávanie a prípravu by sa malo nastaviť tak, aby sa zabezpečilo **reprezentatívne zastúpenie významných odvetví hospodárstva kraja** a súčasne sa vyhlo zastúpeniu partikulárnych záujmov. V súčasnosti je v krajských radoch častokrát príliš silné zastúpenie priemyselných odvetví na úkor obchodu a služieb. V krajských radoch spravidla bývajú zastúpení aj konkrétni priemyselní zamestnávateľia, ktorí prirodzene zastupujú primárne svoje vlastné záujmy. Systém odborného vzdelávania je však vec verejného záujmu s potrebou komplexnejšieho prístupu a riešení. Súčasné nastavenie zároveň aj dovoľuje zo strany samosprávnych krajov degradovať krajské rady pre odborné vzdelávanie a prípravu len na orgány pro forma, ktoré nemajú žiadny reálny vplyv pri rozhodovaní. Navyše, kľúčový nástroj súčasného nastavenia koordinácie odborného vzdelávania a prípravy, určovanie najvyššieho počtu žiakov prvého ročníka stredných škôl podľa odborov, potencionálne ohrozuje nešťátnych zriaďovateľov škôl tým, že je v kompetencii samosprávnych krajov, ktoré sú zriaďovateľmi štátnych stredných škôl.

V súvislosti s potrebou rozvíjať mäkké zručnosti a prispôbovať obsah vzdelávania potrebám praxe vyvstáva taktiež potreba **zmierniť reguláciu pedagogických a odborných zamestnancov v § 44 zákona č. 138/2019 Z.z. a zjednodušiť tak prístup k vyučovaniu úspešným ľuďom z praxe**, ktorí však nemajú dostatočný čas a priestor na absolvovanie doplňujúceho pedagogického štúdia, ktoré sa pre absolventov vysokoškolského štúdia v neučiteľských študijných odboroch zväčša organizuje ako štvorsemestrálne štúdium v rozsahu minimálne 200 hodín v externej forme, počas sobôt. Rozsah doplňujúceho pedagogického štúdia by mal byť teda upravený takým spôsobom, aby nepredstavoval svojim rozsahom prekážku pre ľudí z praxe s motiváciou a chuťou odovzdávať svoje poznatky a skúsenosti mladým ľuďom. Čo sa týka pedagogických zamestnancov, flexibilný systém odborného vzdelávania pripravený na výzvy budúcnosti spojené s Priemyslom 4.0 by využitím **prostriedkov hybridného učenia** mal umožniť **zdieľanie učiteľov** naprieč školami, a to najmä v prípade teoretickej časti výučby, pre ktorú je hybridná forma učenia vhodnejšia. Online dištančné vyučovanie by umožnilo využívať schopnosti najlepších pedagógov naprieč školami po celom Slovensku, čo by umožnilo udržať kvalitu vzdelávania aj na odborných školách, ktoré trpia nedostatkom pedagógov. V neposlednom rade je ale aj nutné poskytnúť pedagógom adekvátne finančné ohodnotenie s dôrazom na ich vzdelanie, konkurenciu na trhu práce a kvalitu ich práce. Bez férového odmeňovania bude pre školský systém čoraz náročnejšie generovať vysoko kvalitných pedagógov a získavať odborníkov z praxe na výučbu.

Obrovskou **prekážkou** je však aj **nízka prestíž odborného vzdelávania v spoločnosti**. Odborné vzdelávanie má imidž ako menejcenné a panuje presvedčenie, že jedine vysokoškolské vzdelanie predstavuje adekvátnu úroveň vzdelania. Tento fakt dokazuje aj prieskum agentúry 2muse pre ESET Science Award z roku 2021. Z pohľadu rodičov detí boli najzaujímavejšími povolaniami pre ich potomkov povolanie lekára (47 % opýtaných), IT špecialistu (45 %), právnik (35 %), či architekta (20 %) (ESET Science Award 2021). Všetky tieto profesie si vyžadujú absolvovanie terciárneho štúdia. Aj vďaka presvedčeniu svojich rodičov teda najlepší žiaci smerujú na gymnáziá, zatiaľ čo horší žiaci sa vzdelávajú hlavne kvôli získaniu maturitného vysvedčenia, ktoré sa prakticky stalo podmienkou aj pre zamestnanie sa v nízko kvalifikovaných profesiách, v ktorých nie je reálne potrebné. Tým lepším a ambicióznym zase umožňuje študovať na vysokej škole. Skutočný záujem o odbor je u žiakov mnohokrát zatienený vzdialenosťou školy od miesta bydliska a nutnosťou získať aspoň nejaké stredné vzdelanie. Nesprávny výber odboru sa tak prirodzene prejaví aj po skončení školy a nezáujmu absolventov pracovať vo vyštudovanom odbore. Jedným z dôvodov tohto stavu je aj veľmi slabá informovanosť žiakov a ich rodičov o perspektívach odborov spojená s chýbajúcimi a niekedy aj skreslenými predstavami o budúcom povolaní. Je preto esenciálne vytvoriť skutočne efektívny systém kariérového poradenstva, aby sa žiaci a ich rodičia rozhodovali pri výbere odboru na základe reálnych

poznatkov, a nie len marketingových sľubov a nerealistických predpokladov. Na dosiahnutie tohto cieľa je nevyhnutné, aby kariérové poradenstvo nespočívalo len v jednorazovej formálnej činnosti pred podaním prihlášky žiaka na strednú školu, ale malo by spočívať v intenzívnej spolupráci škôl, zamestnávateľov a rodičov minimálne aspoň počas posledného ročníka žiaka na základnej škole. Kľúčovým aspektom je najmä včasné rozpoznanie záujmov, schopností, zručností a ďalších súčastí individuálneho talentu žiakov využitím najnovších poznatkov psychodiagnostiky a psychometrie, ktoré žiakom umožní spoznať seba samých. Nevyhnutným predpokladom pre úspešné sprostredkovanie sebaoznania je dostatočný čas na prácu so žiakmi a vysoká odbornosť kariérových poradcov s adekvátnym vzdelaním a praxou. Po identifikácii silných a slabých stránok by mala nasledovať komunikácia so žiakmi a ich rodičmi o nárokoch potenciálne vhodných odborov, možnom profesijnom zameraní, podmienkach práce v danom zameraní (plat, pracovné prostredie, zosúladovanie pracovného a súkromného života, atď.), ako aj trendoch v oblasti práce v regióne, na Slovensku i vo svete. Dôležitým predpokladom pre efektívny systém kariérového poradenstva je však aj **zlepšenie zberu a poskytovania relevantných štatistických údajov**, napr. uskutočňovaním reprezentatívnych prieskumov medzi absolventmi a zamestnávateľmi a poskytovaním podrobnejších štatistických údajov. Ich súčasný rozsah je značne limitovaný a predstavuje zásadnú prekážku pre poskytovanie erudovaných informácií o podmienkach na trhu práce.

Odporúčania na podporu odborného vzdelávania a zamestnanosti absolventov stredných škôl:

1. zaviesť dostatočne motivačné opatrenia na podporu pracovnej mobility,
2. podporiť rozvoj hospodárstva v regiónoch s vysokou nezamestnanosťou,
3. zaviesť povinné odborné vzdelávanie po prekročení povinnej školskej dochádzky,
4. pokračovať v rozvoji systému duálneho vzdelávania, najmä regionálnym zapojením zamestnávateľov,
5. rozvíjať systém celoživotného vzdelávania,
6. upraviť školské vzdelávacie programy tak, aby bolo vzdelávanie zamerané viac na sebarozvoj, kreativitu, emocionálnu inteligenciu a tzv. mäkké zručnosti,
7. zlepšiť systém kariérového poradenstva,
8. zlepšiť systém zberu a poskytovania relevantných štatistických údajov o školstve a trhu práce,
9. nastaviť štruktúru krajských rád pre odborné vzdelávanie a prípravu tak, aby sa zabezpečilo reprezentatívne zastúpenie zainteresovaných strán,
10. prehodnotiť celkové súčasné nastavenie koordinácie odborného vzdelávania a prípravy tak, aby nebolo založené na prognózach, ale spolupráci škôl a zamestnávateľov,
11. rozvíť systém odborného vzdelávania na post-sekundárnej a terciárnej úrovni,
12. rozvíjať odborné vzdelávanie na gymnáziách, príp. v podobe škôl kombinujúcich odborné vzdelávanie so všeobecným vzdelávaním a rozvojom,
13. zjednodušiť prístup k vyučovaniu úspešným ľuďom z praxe.

Tabuľka 20: Zoznam inštitúcií, ktoré reprezentujú zastupiteľia v Krajskej rade pre odborné vzdelávanie a prípravu pri Bratislavskom samosprávnom kraji

p. č.	Nominujúca inštitúcia	Zastupuje odvetvie
1	Bratislavský samosprávny kraj	
2	Bratislavský samosprávny kraj	
3	Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny	
4	Slovenská obchodná a priemyselná komora	celé hospodárstvo
5	Poľnohospodárska a potravinárska komora	poľnohospodárstvo, lesníctvo, rybolov; priemyselná výroba
6	Republiková únia zamestnávateľov	celé hospodárstvo
7	Slovenská komora medicínsko-technických pracovníkov	zdravotníctvo a sociálna pomoc
8	Odborový zväz pracovníkov školstva a vedy na Slovensku	
9	Územná školská rada	
10	Asociácia zamestnávateľských zväzov a združení SR	celé hospodárstvo
11	Volkswagen Slovakia, a. s.	priemyselná výroba
12	Asociácia súkromných škôl a školských zariadení	
13	Rímskokatolícka cirkev Bratislavská arcidiecéza	
14	Zriaďovatelia stredných škôl zriadení rehoľou	
15	Únia konzervatórií SR	
16	Asociácia priemyselných zväzov a dopravy	ťažba a dobývanie, priemyselná výroba, stavebníctvo, doprava a skladovanie
17	Rada zamestnávateľov pre systém duálneho vzdelávania	celé hospodárstvo

Zdroj: Bratislavský samosprávny kraj

Tabuľka 21: Zoznam inštitúcií, ktoré reprezentujú zastupitelia v Krajskej rade pre odborné vzdelávanie a prípravu pri Trnavskom samosprávnom kraji

p. č.	Nominujúca inštitúcia	Zastupuje odvetvie
1	Regionálny úrad školskej správy	
2	Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny	
3	Slovenská obchodná a priemyselná komora	celé hospodárstvo
4	Slovenská živnostenská komora	celé hospodárstvo
5	Cech zvéračských odborníkov	nezaraditeľné do konkrétneho odvetvia
6	ŽOS Trnava a. s.	priemyselná výroba
7	Republiková únia zamestnávateľov	celé hospodárstvo
8	Odborové organizácie	
9	Odborové organizácie	
10	Rímskokatolícka cirkev Trnavská arcidiecéza	
11	Územná školská rada	
12	Slovenská poľnohospodárska a potravinárska komora	poľnohospodárstvo, lesníctvo, rybolov; priemyselná výroba
13	Schaeffler Skalica spol. s.r.o.	priemyselná výroba
14	Asociácia zamestnávateľských zväzov a združení SR	celé hospodárstvo
15	PCA Slovakia s.r.o.	priemyselná výroba
16	Rada zamestnávateľov pre systém duálneho vzdelávania	celé hospodárstvo
17	Asociácia priemyselných zväzov a dopravy	ťažba a dobývanie, priemyselná výroba, stavebníctvo, doprava a skladovanie
18	Asociácia stredných zdravotníckych škôl SR	
19	ZF Slovakia ,a. s.	priemyselná výroba
20	Železnice Slovenskej republiky	doprava a skladovanie
21	SAMSUNG Electronic Slovakia, s.r.o.	priemyselná výroba
22	Asociácia súkromných škôl a školských zariadení	
23	Centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie	
24	Trnavský samosprávny kraj	

Zdroj: Trnavský samosprávny kraj

Tabuľka 22: Zoznam inštitúcií, ktoré reprezentujú zastupitelia v Krajskej rade pre odborné vzdelávanie a prípravu pri Trenčianskom samosprávnom kraji

p. č.	Nominujúca inštitúcia	Zastupuje odvetvie
1	Trenčiansky samosprávny kraj	
2	Slovenská obchodná a priemyselná komora	celé hospodárstvo
3	Trenčiansky samosprávny kraj	
4	Okresný úrad	
5	Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny	
6	Územná školská rada	
7	Zväz priemyselných výskumných a vývojových organizácií	nezaraditeľné do konkrétneho odvetvia
8	Slovenská banská komora	ťažba a dobývanie
9	Republiková únia zamestnávateľov	celé hospodárstvo
10	Slovenská poľnohospodárska a potravinárska komora	poľnohospodárstvo, lesníctvo, rybolov; priemyselná výroba
11	Odborový zväz pracovníkov školstva a vedy na Slovensku	
12	Danfoss Power Solutions a.s.	priemyselná výroba
13	Kúpele Trenčianske Teplice	Zdravníctvo a sociálna pomoc
14	thyssenkrupp rothe erde Slovakia, a.s.	priemyselná výroba
15	HBH a.s.	stavebníctvo
16	eterna s.r.o.	priemyselná výroba
17	Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka	
18	Asociácia zamestnávateľských zväzov a združení SR	celé hospodárstvo
19	MATADOR Industries, a.s.	priemyselná výroba
20	KUKA Systems Slovakia spol. s r.o.	odborné, vedecké a technické činnosti
21	Delta Electronics (Slovakia), s.r.o.	priemyselná výroba
22	Rímskokatolícka cirkev, Biskupstvo Nitra	
23	Rada zamestnávateľov pre systém duálneho vzdelávania	celé hospodárstvo
24	Asociácia súkromných škôl a školských zariadení	
25	Slovenská živnostenská komora	celé hospodárstvo
26	Štátny inštitút odborného vzdelávania	
27	Štátny inštitút odborného vzdelávania	

Zdroj: Trenčiansky samosprávny kraj

Tabuľka 23: Zoznam inštitúcií, ktoré reprezentujú zastupitelia v Krajskej rade pre odborné vzdelávanie a prípravu pri Nitrianskom samosprávnom kraji

p. č.	Nominujúca inštitúcia	Zastupuje odvetvie
1	Nitriansky samosprávny kraj	
2	Nitriansky samosprávny kraj	
3	Okresný úrad	
4	Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny	
5	Slovenská obchodná a priemyselná komora	celé hospodárstvo
6	Diecézny školský úrad	
7	Územná školská rada	
8	Zväz automobilového priemyslu SR	priemyselná výroba
9	Asociácia súkromných škôl a školských zariadení	
10	Odborový zväz pracovníkov školstva a vedy na Slovensku	
11	Slovenská poľnohospodárska a potravinárska komora	poľnohospodárstvo, lesníctvo, rybolov; priemyselná výroba
12	Republiková únia zamestnávateľov	celé hospodárstvo
13	Muehlbauer Technologies s.r.o.	priemyselná výroba
14	DECODOM	priemyselná výroba
15	Hydina Súlovce, s. r. o.	poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov
16	Zväz stavebných podnikateľov Slovenska	stavebníctvo
17	Slovenská živnostenská komora	celé hospodárstvo
18	Asociácia zamestnávateľských zväzov a združení SR	celé hospodárstvo
19	Centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie	
20	Rada zamestnávateľov pre systém duálneho vzdelávania	celé hospodárstvo

Zdroj: Nitriansky samosprávny kraj

Tabuľka 24: Zoznam inštitúcií, ktoré reprezentujú zastupiteľia v Krajskej rade pre odborné vzdelávanie a prípravu pri Žilinskom samosprávnom kraji

p. č.	Nominujúca inštitúcia	Zastupuje odvetvie
1	Žilinský samosprávny kraj	
2	Žilinský samosprávny kraj	
3	Volkswagen Slovakia, a.s.	priemyselná výroba
4	Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny	
5	Odborový zväz pracovníkov školstva a vedy na Slovensku	
6	Územná školská rada	
7	Slovenská obchodná a priemyselná komora	celé hospodárstvo
8	Stredoslovenská energetika, a.s.	dodávka elektriny, plynu, pary a studeného vzduchu
9	Zväz stavebných podnikateľov Slovenska	stavebníctvo
10	Zväz spracovateľov dreva SR	poľnohospodárstvo, lesníctvo, rybolov; priemyselná výroba
11	Zväz poľnohospodárskych družstiev a obchodných spoločností	poľnohospodárstvo, lesníctvo, rybolov
12	Slovenská poľnohospodárska a potravinárska komora	poľnohospodárstvo, lesníctvo, rybolov; priemyselná výroba
13	Regionálny úrad školskej správy	
14	KIA Motors Slovakia, s.r.o.	priemyselná výroba
15	Asociácia súkromných škôl a školských zariadení	
16	Diecézny školský úrad	
17	Rada zamestnávateľov pre systém duálneho vzdelávania	celé hospodárstvo
18	Zväz slovenských vedecko-technických spoločností	nezaraditeľné do konkrétneho odvetvia
19	Slovenská obchodná a priemyselná komora	celé hospodárstvo
20	Štátny inštitút odborného vzdelávania	
21	Slovenská živnostenská komora	celé hospodárstvo
22	Republiková únia zamestnávateľov	celé hospodárstvo
23	Zväz automobilového priemyslu SR	priemyselná výroba

Zdroj: Žilinský samosprávny kraj

Tabuľka 25: Zoznam inštitúcií, ktoré reprezentujú zastupiteľia v Krajskej rade pre odborné vzdelávanie a prípravu pri Banskobystrickom samosprávnom kraji

p. č.	Nominujúca inštitúcia	Zastupuje odvetvie
1	Banskobystrický samosprávny kraj	
2	Slovenská obchodná a priemyselná komora	celé hospodárstvo
3	Banskobystrický samosprávny kraj	
4	Okresný úrad	
5	Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny	
6	Slovenská živnostenská komora	celé hospodárstvo
7	Slovenská poľnohospodárska a potravinárska komora	poľnohospodárstvo, lesníctvo, rybolov; priemyselná výroba
8	Slovenská lesnícka komora	poľnohospodárstvo, lesníctvo, rybolov
9	Slovenská banská komora	ťažba a dobývanie
10	Republiková únia zamestnávateľov	celé hospodárstvo
11	Železiarne Podbrezová	priemyselná výroba
12	Zväz stavebných podnikateľov Slovenska	stavebníctvo
13	Grand Power Banská Bystrica	priemyselná výroba
14	Doka Drevo Banská Bystrica	priemyselná výroba
15	Continental Zvolen	priemyselná výroba
16	Zamestnanci pôsobiaci u zamestnávateľov v kraji	
17	Územná školská rada	
18	SOŠ hotelových služieb a obchodu Zvolen	
19	Spojená škola, Školská 7, Banská Bystrica	
20	Zamestnávateľia združení v Rade vlády pre odborné vzdelávanie a prípravu	celé hospodárstvo
21	Zriaďovatelia súkromných škôl	
22	Zriaďovatelia cirkevných škôl	
23	Rada zamestnávateľov pre systém duálneho vzdelávania	celé hospodárstvo

Zdroj: Banskobystrický samosprávny kraj

Tabuľka 26: Zoznam inštitúcií, ktoré reprezentujú zastupitelia v Krajskej rade pre odborné vzdelávanie a prípravu pri Prešovskom samosprávnom kraji

p. č.	Nominujúca inštitúcia	Zastupuje odvetvie
1	Prešovský samosprávny kraj	
2	Prešovský samosprávny kraj	
3	Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny	
4	Regionálny úrad školskej správy	
5	Slovenská obchodná a priemyselná komora	celé hospodárstvo
6	Slovenská živnostenská komora	celé hospodárstvo
7	Slovenská poľnohospodárska a potravinárska komora	poľnohospodárstvo, lesníctvo, rybolov; priemyselná výroba
8	Asociácia zamestnávateľských zväzov a združení SR	celé hospodárstvo
9	Republiková únia zamestnávateľov	celé hospodárstvo
10	Slovenská lesnícka komora	poľnohospodárstvo, lesníctvo, rybolov
11	Odborový zväz pracovníkov školstva a vedy na Slovensku	
12	zriaďovatelia súkromných škôl	
13	Rímskokatolícka cirkev Biskupstvo Spišské Podhradie	
14	Komisia školstva, mládeže, telesnej výchovy a športu pri Zastupiteľstve PSK	
15	Zväz slovenských vedeckotechnických spoločností	nezaraditeľné do konkrétneho odvetvia
16	Centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie	
17	Štátny inštitút odborného vzdelávania	
18	Rada zamestnávateľov pre duálne vzdelávanie	celé hospodárstvo

Zdroj: Prešovský samosprávny kraj

Tabuľka 27: Zoznam inštitúcií, ktoré reprezentujú zastupitelia v Krajskej rade pre odborné vzdelávanie a prípravu pri Košickom samosprávnom kraji

p. č.	Nominujúca inštitúcia	Zastupuje odvetvie
1	Košický samosprávny kraj	
2	Košický samosprávny kraj	
3	Okresný úrad	
4	Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny	
5	Slovenská obchodná a priemyselná komora	celé hospodárstvo
6	Slovenská živnostenská komora	celé hospodárstvo
7	Slovenská poľnohospodárska a potravinová komora	poľnohospodárstvo, lesníctvo, rybolov; priemyselná výroba
8	Republiková únia zamestnávateľov	celé hospodárstvo
9	Slovenská banská komora	ťažba a dobývanie
10	U. S. STEEL Košice	priemyselná výroba
11	Getrag Ford Transmission Slovakia	priemyselná výroba
12	T-Systems Košice	informácie a komunikácia
13	Odborový zväz pracovníkov školstva a vedy na Slovensku	
14	SPŠ Elektrotechnická Košice	
15	Územná školská rada	
16	Cirkevné stredné školy	
17	Asociácia súkromných škôl a školských zariadení	
18	Rada zamestnávateľov pre systém duálneho vzdelávania	celé hospodárstvo
19	Rada zamestnávateľov pre systém duálneho vzdelávania	celé hospodárstvo
20	Školská komisia pri Zastupiteľstve Košického samosprávneho kraja	
21	Štátny inštitút odborného vzdelávania	
22	AT & T	informácie a komunikácia

Zdroj: Košický samosprávny kraj

Tabuľka 28: Formy finančnej podpory pre zamestnávateľov na zapojenie sa do systému duálneho vzdelávania vo vybraných krajinách

Krajina	Zníženie daňového základu za praktickú prípravu žiaka odborného vzdelávania	Finančný príspevok zamestnávateľovi za praktickú prípravu žiaka odborného vzdelávania
Slovensko	<p>Zníženie daňového základu:</p> <ul style="list-style-type: none"> Viac ako 200 h praktického vyučovania na žiaka = 1600 € Viac ako 400 h praktického vyučovania na žiaka = 3200 € Zníženie daňového základu: <ul style="list-style-type: none"> 8,20 € za každú hodinu praktického vyučovania u zamestnávateľa 50 % vstupnej ceny majetku obstaraného na účely odborného vzdelávania do daňových výdavkov môže zahrnúť motivačný príspevok žiakovi do výšky 204,70€ 	<p>Pre MSP = 1000 €/rok</p> <ul style="list-style-type: none"> > 200h praktického vyučovania v školskom roku = 300 €/rok > 400h praktického vyučovania v školskom roku = 700 €/rok
Česko		-
Poľsko		<ul style="list-style-type: none"> V akomkoľvek odbore = do 1800 €/36 mesiacov V odbore nedostatkovom na trhu práce = do 2200 €/36 mesiacov Za prípravu vykonávania konkrétneho typu práce alebo povolania = do 55 €/mesiac
Maďarsko	<ul style="list-style-type: none"> od 16 do 31 €/deň praktickej prípravy žiaka z príspevku na odborné vzdelávanie a prípravu 20 % navýšenie celkového daňového odpočtu na žiaka, ak žiak úspešne absolvuje záverečnú skúšku 	-
Rakúsko	<ul style="list-style-type: none"> 1. a 2. ročník = príspevok na zdravotné poistenie okrem posledného ročníka = príspevok na poistenie v nezamestnanosti príspevok na úrazové poistenie 	<ul style="list-style-type: none"> 1. ročník = 3 hrubé mzdy učňa/rok 2. ročník = 2 hrubé mzdy učňa/rok 3. a 4. ročník = 1 hrubá mzda učňa/rok možnosť získať rôzne dotácie zamerané na rozvoj kvality odborného vzdelávania
Nemecko	<ul style="list-style-type: none"> všetky výdavky súvisiace s praktickou prípravou žiaka sú uplatniteľné ako daňový výdavok 	<ul style="list-style-type: none"> možnosť získať rôzne dotácie zamerané na rozvoj kvality odborného vzdelávania a podporu praktickej prípravy žiakov v malých a stredných podnikoch
Nórsko		<ul style="list-style-type: none"> neproduktívnu časť odbornej prípravy = 16 800 € chránené remeslo = 6 500 €

Poznámka: Hodnoty v domácich menách boli prepočítané na eurá k platnému kurzu 1.1.2022

Bibliografia

- Agentura pro podporu podnikání a investic CzechInvest. *Proč by měla obec podporovat spolupráci škol a místních podniků?* 6. 4 2021. <https://www.czechinvest.org/cz/Sluzby-pro-municipality/Rozvoj-podnikatelskeho-prostredi/Online-akademie-pro-starosty/Socialni-infrastruktura/Skoly-priklad-spoluprace> (cit. 20. 12 2021).
- Bleha, Branislav, Branislav Šprocha, a Boris Vaňo. *Prognóza obyvateľstva Slovenska do roku 2060: Revízia poznatkov a predpokladov v kontexte pokračujúcej transformácie*. Bratislava: INFOSTAT - Inštitút informatiky a štatistiky, 2018.
- Bükki, Eszter. *Vocational education and training in Europe: Hungary*. Cedefop ReferNet VET in Europe reports 2018, Cedefop, 2019.
- Bundesagentur für Arbeit. *Ausbildungsprämie und Ausbildungsprämie plus*. 2022. <https://www.arbeitsagentur.de/bundesprogramm-ausbildungsplaetze-sichern/ausbildungspraemie> (cit. 21. 1 2022).
- Cedefop. *Spotlight on VET – 2020 compilation: vocational education and training systems in Europe*. Luxemburg: Publications Office of the European Union, 2021.
- Cedefop. *Spotlight on VET: Poland*. Thessaloniki: Cedefop, 2016.
- . *Vocational education and training in Europe: Poland*. 1. 4 2019. <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/vet-in-europe/systems/poland-2019> (cit. 20. 12 2021).
- ESET Science Award. *Ľudia by pre deti vybrali skôr profesiu vedca než YouTubera*. Tlačová správa, Bratislava: ESET Science Award, 2021.
- Eurydice Network. *Czech Republic: Organizace a struktura vzdělávacího systému*. 20. 1 2021b. https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/organisation-education-system-and-its-structure-21_cs (cit. 20. 12 2021).
- . *Hungary: Early childhood and school education funding*. 7. 12 2021a. https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/early-childhood-and-school-education-funding-35_en (cit. 13. 1 2022).
- Haukås, Margareth, a Kjersti Skjervheim. *Vocational education and training in Europe - Norway*. Cedefop ReferNet VET in Europe reports, Cedefop, 2018.
- Herich, Ján. *Evidovaná nezamestnanosť absolventov stredných škôl*. analytická štúdia, Bratislava: Centrum vedecko-technických informácií SR, 2020.
- Herich, Ján. *Prognóza vývoja stredných škôl do roku 2025*. Prognostická štúdia, Bratislava: Centrum vedecko-technických informácií SR, 2020.
- Hippach-Schneider, U., a A. Huismann. *Vocational education and training in Europe: Germany*. Cedefop ReferNet VET in Europe reports 2018., Cedefop, 2019.
- Madzinová, Renáta, Miroslav Řádek, a Dušan Štefánik. *Analýza stavu duálneho vzdelávania v regiónoch SR vo väzbe na MSP*. Bratislava: Slovak Business Agency, 2018.
- Martinák, Dávid, a Daniela Zápražná. *(Ne)preferované odbory: Analýza regulačných nástrojov na zlepšenie súladu odborov stredných škôl s potrebami trhu práce*. Komentár, Bratislava: Inštitút vzdelávacej politiky, Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR, 2017.

- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. *Příprava duálního vzdělávání pokračuje, stejně jako výuka techniky na vybraných ZŠ*. 10. 1 2020. <https://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/priprava-dualniho-vzdelavani-pokracuje-stejne-jako-vyuka> (cit. 20. 12 2021).
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, 2020.
- Nórske riaditeľstvo pre vzdelávanie. *Nórske riaditeľstvo pre vzdelávanie*. 4. 2 2020. <https://www.udir.no/in-english/norwegian-vocational-education-and-training/> (cit. 29. 11 2021).
- . *Satser lærlinger, praksisbrevkandidater, lære kandidater og kandidater for fagbrev på jobb 2022*. 25. 10 2021. <https://www.udir.no/om-udir/tilskudd-og-prosjektmidler/tilskuddssatser/satser-larlinger-praksisbrevkandidater-larekandidater-og-kandidater-for-fagbrev-pa-jobb/> (cit. 13. 1 2022).
- . *The Norwegian Education Mirror 2019*. 25. 6 2020. <https://www.udir.no/in-english/education-mirror-2019/upper-secondary-education-and-training--facts-and-learning-outcomes/#schools-and-students> (cit. 29. 11 2021).
- Nórsky štatistický úrad. *Pupils, apprentices and trainees in upper secondary education*. 26. 2 2021. <https://www.ssb.no/en/utdanning/videregaende-utdanning/statistikk/videregaende-opplaering-og-annen-videregaende-utdanning> (cit. 25. 11 2021).
- Pathóová, Ildikó, Ľubica Gáľlová, a Alexandra Junášková. *Prirad'ovacia správa slovenského kvalifikačného rámca k európskemu kvalifikačnému rámcu 2017*. Bratislava: Štátny inštitút odborného vzdelávania, 2017.
- Pícl, Michal, Jan Černý, a Karel Gargulák. *Duální systém odborného vzdělávání jako řešení potřeb trhu práce v ČR*. Praha: Odbor analýz a informací Úřadu vlády České republiky, 2015.
- Ponikowska, Marta. *Vocational education and training for the future of work: Poland*. Cedefop ReferNet thematic perspectives series, Cedefop, 2020.
- Slovak Business Agency a Združenie podnikateľov Slovenska. *Výsledky prieskumu k podnikateľskému vzdelávaniu*. Bratislava: Slovak Business Agency, 2019.
- Slovak Business Agency. *Duálne vzdelávanie a MSP*. Bratislava: Slovak Business Agency, 2020.
- Spolkové Ministerstvo pre digitálne a hospodárske záležitosti (BMDW). *Apprenticeship system - The Dual System of Vocational Education and Training in Austria*. Spolkové Ministerstvo pre digitálne a hospodárske záležitosti (BMDW), 2020.
- Spolkové ministerstvo pre hospodárske záležitosti a klimatickú akciu (BMWi). *Passgenaue Besetzung*. 2022. <https://www.bmwi.de/Redaktion/DE/Artikel/Ausbildung-und-Beruf/passgenaue-besetzung.html> (cit. 21. 1 2022).
- Spolkové ministerstvo pre vzdelávanie a výskum (BMBF). *English: JobStarter*. 1. 4 2020. https://www.jobstarter.de/jobstarter/en/english_node.html (cit. 21. 1 2021).
- Spolkové ministerstvo pre vzdelávanie a výskum (BMBF). *Report on Vocational Education and Training 2020*. Bonn: Spolkové ministerstvo pre vzdelávanie a výskum, 2021.

Spolkový inštitút pre odborné vzdelávanie a prípravu (BIBB). *Inter-company training - modern, digital and attractive: Special Programme od Digitalization in Inter-Company Vocational Training Centres*. Bonn: Spolkové Ministerstvo pre vzdelávanie a výskum (BMBF), 2020.

Šprocha, Branislav, a Juraj Majo. *Storočie populačného vývoja Slovenska I.: demografické procesy*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, INFOSTAT - Výskumné demografické centrum, Centrum spoločenských a psychologických vied SAV, 2016.

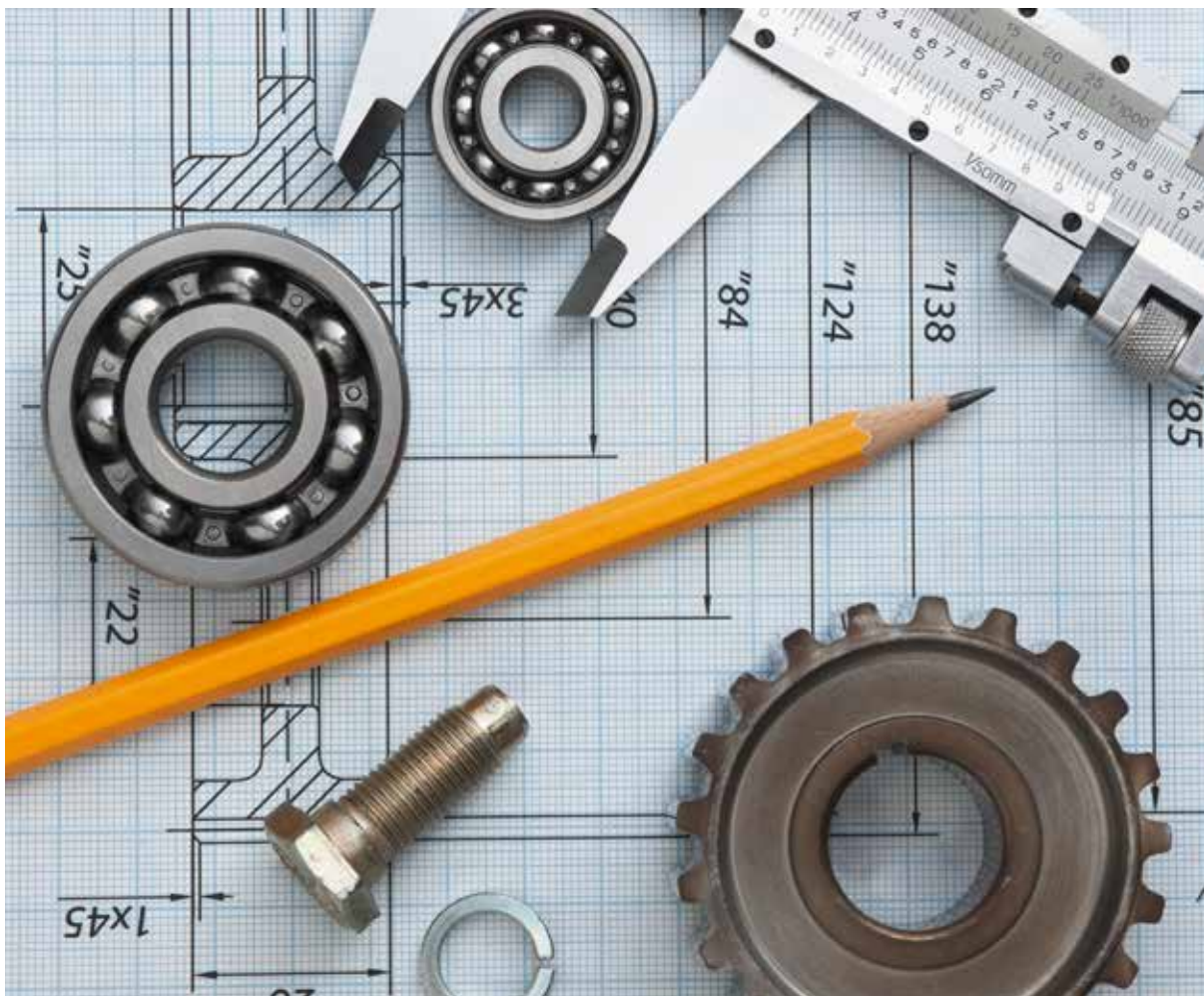
Štátny inštitút odborného vzdelávania. *Kvalitatívny prieskum zameraný na porovnanie výsledkov uplatnenia a kvality prípravy žiakov v systéme duálneho vzdelávania a mimo systému duálneho vzdelávania*. Bratislava: Štátny inštitút odborného vzdelávania, 2018.

—. *Odborné vzdelávanie a príprava*. 1. 2. 2022. <https://siov.sk/vzdelavanie/odborne-vzdelavanie-a-priprava/> (cit. 1. 2. 2022).

Štátny inštitút odborného vzdelávania. *Záverečná konferencia Národného projektu Duálne vzdelávanie a zvýšenie atraktivity a kvality OVP*. 23. 11. 2021.

Tritscher-Archan, S. *Vocational education and training in Europe – Austria*. ReferNet VET in Europe reports, Cedefop, 2016.

Veszprém megyei kereskedelmi és iparkamara. *Szakképzés finanszírozása*. 18. 1. 2022. <https://veszpremikamara.hu/szakkepzes-finanszirozasa> (cit. 20. 1. 2022).

WWW.LEPSIEZAKONY.SK

SLOVAK | BUSINESS | AGENCY

SLOVAK BUSINESS AGENCY | KARADŽIČOVA 2 | 811 09 BRATISLAVA 2

Zakladatelia Slovak Business Agency

ZPS
ZDRUŽENIE PODNIKATELOV
SLOVENSKA

**SLOVENSKÝ
ŽIVNOSTENSKÝ
ZVÄZ**